

โครงการอบรมดูงาน หลักสูตร “การแก้จนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง”

ภายใต้โครงการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จัดโดย

คณะนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันที่ 21 - 23 กรกฎาคม 2551

ณ ศูนย์เรียนรู้พ่อคำเตื่อง ภาษี บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย

อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

คำนำ

การจัดฝึกอบรมดูงานการแก้จนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรนี้เป็นหนึ่งในกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพด้านความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และสอบถามความต้องการของผู้นำชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนบ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนบ้านโนน จังหวัดศรีสะเกษ และชุมชนบ้านกระทอน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้นำของทั้ง 3 ชุมชนมีความต้องการที่เหมือนกันในเรื่อง “การแก้ปัญหาความยากจน” ให้กับคนในชุมชนโดยวิธีการฝึกอบรมและดูงาน ซึ่งความคิดเห็นของทั้ง 3 ชุมชนจะต่างกันเฉพาะในส่วนลักษณะของพื้นที่ที่บางชุมชนต้องการเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยว และบางชุมชนต้องการความรู้เสริมในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้ค้นหาเพื่อให้ได้ชุมชนต้นแบบในเรื่องการแก้จนโดยยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และประสานการจัดหลักสูตรกับชุมชนต้นแบบให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากทั้ง 3 ชุมชน

ในการจัดกิจกรรมอบรมดูงานครั้งนี้ คณะผู้วิจัยคาดหวังที่จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติได้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน ซึ่งในการนี้คณะผู้วิจัยจะมีกระบวนการในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานพร้อมให้การปรึกษาแนะนำ เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ของงานที่จะเกิดจากความร่วมมือของผู้นำในชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำมาซึ่งการอยู่ดีมีสุขบนฐานรากของความพอเพียง คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดกิจกรรมอบรมดูงานครั้งนี้ จะสามารถสะท้อนให้เห็นภาพของการรวมพลังที่จะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

ดิฉันและคณะผู้วิจัย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ให้การสนับสนุนการจัดทำโครงการวิจัย และขอขอบคุณผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้แทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย จึงทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายโครงการ

จำเนียร ชุณหโสภาค

21 กรกฎาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
➤ ชีวิตพ่อค้าเตี๋อง ภาษี	1
➤ ทำความรู้จักกับพ่อค้าเตี๋อง ภาษี	6
➤ พ่อค้าเตี๋อง คิดอะไร	
➤ การพัฒนาที่มุ่งเน้นเงิน	8
➤ ส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	8
➤ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	10
➤ ระบบการศึกษา	11
➤ ระบบโลก	12
➤ พ่อค้าเตี๋อง กับวิธีสร้างสุข	
➤ ชีวิตจะสุข ต้องวางแผน	14
➤ สวรรค์ที่สร้างเอง	15
➤ วางแผนให้ชีวิตเป็นสุข	16
➤ วางแผนกับการปลดหนี้	17
➤ รายได้ที่ไม่ใช่เงิน	18
➤ เตรียมการทำแผน	19
➤ เกษตรประณีต	21
➤ การออมทรัพย์	21
➤ ร้านค้าชุมชน	22
➤ การแปรรูปผลิตภัณฑ์	22
➤ กำหนดการฝึกอบรม วปอ.	25
➤ คำพิจารณาอาหาร	27
➤ เพลงที่ใช้ในการอบรม	28
➤ ภาพกิจกรรมการฝึกอบรม	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
➤ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ (Home Stay)	33
➤ การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย	34
➤ วิกฤติการท่องเที่ยวไทย	35
➤ ข้อเสนอ “วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”	35
➤ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยว	37
➤ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	38
➤ การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Home Stay)	42
➤ สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ปี 2551	43
➤ หลักการจัดการท่องเที่ยว โฮมสเตย์ (Home Stay)	45
➤ ตัวอย่างโฮมสเตย์ (Home Stay) ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2547-2550	51
➤ การจัดการสวัสดิการชุมชน	56
➤ สวัสดิการชุมชนคืออะไร	58
➤ เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการจัดสวัสดิการชุมชน	58
➤ สวัสดิการชุมชนจะเกิดประโยชน์กับใครบ้าง	60
➤ หลักสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน	60
➤ การขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	62
➤ แนวทางส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนควรทำอย่างไร	64
➤ วิธีการที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน	66
➤ ข้อพึงระวังในการขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชน	68
➤ ภาคผนวก : ประกาศการรับรององค์กรภาคประชาชน เป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน	72
➤ รายชื่อคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัยและคณะนักวิจัย	76

**กำหนดการอบรมดูงานหลักสูตรการแก้จนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
ณ ศูนย์เรียนรู้พ่อคำเตื่อง ภาษีบ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์**

วัน เวลา	กิจกรรม
วันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2551	
11.00 – 11.30 น.	ลงทะเบียน
11.30 -- 11.45 น.	กล่าวต้อนรับโดย พ่อคำเตื่อง ภาษี
11.45 – 12.00 น.	พิธีเปิดการอบรมดูงาน โดย ผศ.สุพร ศุภลักษณ์นารี รองอธิการบดี สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์
12.00 -- 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.30 น.	กิจกรรมละลายพฤติกรรม “ทักษิณาวัตร หัวใจสีชมพู” กิจกรรมเรียนรู้การทำงาน “กิจกรรมแตก/ไม่แตก”
13.30 – 14.00 น.	กิจกรรมทบทวนของแผ่นดิน
14.00 – 15.00 น.	พักเปลี่ยนอิริยาบถ
15.00 – 16.30 น.	กิจกรรมเชื่อมโยงทฤษฎี
16.30 – 17.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
17.00 – 18.00 น.	ชมวีดิทัศน์ “เกษตรประณีตหนึ่งไร่”
18.00 – 19.00 น.	แลกเปลี่ยนแนวคิด และสรุปบทเรียนประจำวัน
19.00 – 20.00 น.	กิจกรรมนันทนาการ
วันอังคารที่ 22 กรกฎาคม 2551	
05.00 – 06.00 น.	ออกกำลังกาย/ปฏิบัติกิจส่วนตัว
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 –10.00 น.	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน * คนไทยคิดอย่างไรจึงเกิดทฤษฎี * แผนแก้ทฤษฎีของคนอีสาน
10.00 – 11.00 น.	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน * การวางแผนแก้ทฤษฎี
11.00 – 12.00 น.	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านพ่อคำเตื่อง ภาษี * การสร้างสุขด้วยวิถีเกษตรพอเพียง
12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

วัน เวลา	กิจกรรม
วันอังคารที่ 22 กรกฎาคม 2551 (ต่อ)	
13.00 – 14.00 น.	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “เกษตรประณีตกับการสร้างสุขภาวะ” นางสุวลี ภาษี
14.00 – 15.00 น.	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “เกษตรประณีต ระยะ 7 ปี” นายสำเร็จ เย็นรัมย์
15.00 – 16.00 น.	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “ไร่นาสวนผสม” นายพรชัย สุราราชภูรี
16.00 – 18.00 น.	พักผ่อนและปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
18.00 – 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00 – 19.30 น.	ชมวีดิทัศน์ “มาร์ติน วิลเลอร์ ฝรั่งทำนาไร้หัวใจอีสาน” สรุปและวิเคราะห์จากการดูวีซีดีมาร์ติน วิลเลอร์
19.30 – 20.30 น.	สรุปการเรียนรู้ในรอบวัน
วันพุธที่ 23 กรกฎาคม 2551	
06.00 – 07.00 น.	ออกกำลังกาย/ปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
07.00 – 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 – 10.00 น.	กิจกรรมกลุ่มย่อย *หัวข้อ “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” *หัวข้อ “การจัดการสวัสดิการชุมชน”
10.00 – 11.30 น.	จัดทำแผนการดำเนินงานด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
11.30 – 12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.30 – 13.30 น.	สรุปบทเรียนและพิธีปิดการอบรม
13.30 น.	เดินทางกลับภูมิลำเนา

- หมายเหตุ:-
1. อาหารว่างช่วงเช้าและบ่ายในบางวันรับประทานระหว่างการอบรม
 2. กำหนดการอาจมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

หลักสูตรการแก้โจทย์ด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

วันที่	ช่วงเวลา	จำนวนเวลา	สาระ	วัตถุประสงค์	วิทยากร
1	11.00 - 11.30 น.	½ ชั่วโมง	ลงทะเบียน	*เพื่อประกอบเอกสารหลักฐาน	คณະนักวิจัย
	11.30 - 11.45 น.	15 นาที	กล่าวต้อนรับโดยพ่อค้าเคื่อง ภาษี	*เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจผู้รับ การอบรม	พ่อค้าเคื่อง ภาษี
	11.45 - 12.00 น.	15 นาที	กล่าวเปิดและชี้แจงวัตถุประสงค์ โครงการวิจัย โดย ผศ.สุพร สุกถักษณ์นารี รองอธิการบดี สาขาวิทยบริการเฉลิมพระ เกียรติ จ.บุรีรัมย์	*เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจที่มา ของโครงการวิจัย	ผศ.สุพร สุกถักษณ์นารี
	13.00 – 13.30 น.	½ ชั่วโมง	กิจกรรมละลายพฤติกรรม (ทักษิณาวัตร หัวใจสีชมพู) กิจกรรมเรียนรู้การทำงาน กิจกรรมแตก/ไม่แตก	*เพื่อสร้างศรัทธาโดยการใช้ หลักศาสนา *ผู้เข้ารับการอบรมเขียนความ คาดหวังจากการอบรม *เพื่อเรียนรู้การวางแผน วิเคราะห์ และความสำเร็จใน การทำงาน	ศูนย์เรียนรู้ พ่อค้าเคื่อง
	13.30 – 14.00 น.	½ ชั่วโมง	กิจกรรมทุกข์ของแผ่นดิน	*เพื่อรวบรวมปัญหาที่ทำให้ เกิดทุกข์	ศูนย์เรียนรู้ พ่อค้าเคื่อง
	15.00 – 16.30 น.	1 ½ ชั่วโมง	กิจกรรมเชื่อมโยงทุกข์	*เพื่อเชื่อมโยงทุกข์โดยใช้ หลักอริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) หรือเหตุไปสู่ผล	ศูนย์เรียนรู้ พ่อค้าเคื่อง
	17.00 – 18.00 น.	1 ชั่วโมง	ชมวีดิทัศน์ “เกษตรประณีต 1 ไร่”	*เพื่อเรียนรู้การทำเกษตร ประณีตหนึ่งไร่	ศูนย์เรียนรู้ พ่อค้าเคื่อง
	18.00 – 19.00 น.	1 ชั่วโมง	แลกเปลี่ยนแนวคิด และสรุปบทเรียน ประจำวัน	*วิเคราะห์แนวคิดที่จะนำมาใช้ ในชุมชนของตน	คณະนักวิจัย
	19.00 – 20.00 น.	1 ชั่วโมง	กิจกรรมนันทนาการ	*เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของ ผู้เข้าร่วมอบรมดูงาน	คณະนักวิจัย

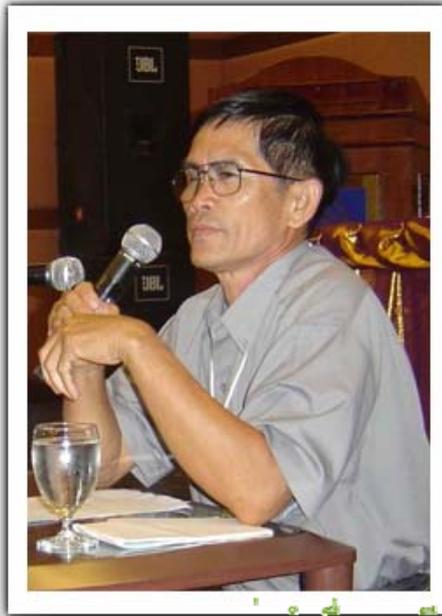
หลักสูตรการแก่นด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

วันที่	ช่วงเวลา	จำนวนเวลา	สาระ	วัตถุประสงค์	วิทยากร
2	08.00 - 10.00 น.	2 ชั่วโมง	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน * คนไทยคิดอย่างไรจึงเกิดทุกข์ * แผนแก้ทุกข์ของคนอีสาน	* เพื่อแสดงเส้นทางทุกข์ของคนในชุมชนอีสาน	พ่อคำเคื่อง ภาษี
	10.00 - 11.00 น.	1 ชั่วโมง	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน * การวางแผนแก้ทุกข์	* เพื่อเรียนรู้การจัดทำแผน	ศูนย์เรียนรู้พ่อคำเคื่อง
	11.00 - 12.00 น.	1 ชั่วโมง	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านพ่อคำเคื่อง ภาษี * การสร้างสุขด้วยวิถีเกษตรพอเพียง	* เพื่อศึกษาการทำไร่นาสวนผสม (แนวคิด วิธีปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้น)	พ่อคำเคื่อง ภาษี
	13.00 - 14.00 น.	1 ชั่วโมง	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “เกษตรประณีตกับการสร้างสุขภาวะ”	* แปลงตัวอย่างเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ	นางสุวดี ภาษี
	14.00 - 15.00 น.	1 ชั่วโมง	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “เกษตรประณีต ระยะ 7 ปี”	* แปลงตัวอย่างเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ	นายสำเริง เย็นรัมย์
	15.00 - 16.00 น.	1 ชั่วโมง	ศึกษาดูงานเกษตรต้นแบบ “ไร่นาสวนผสม”	* แปลงตัวอย่างเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ	นายพรชัย สุรารามฤทธิ์
	19.00 - 19.30 น.	½ ชั่วโมง	ชมวีดิทัศน์ “มาร์ติน วิลเลอร์ ฝรั่งเศสทำนาไร่นาหัวใจอีสาน” สรุปและวิเคราะห์จากการดูวีซีดีมาร์ติน วิลเลอร์	* เพื่อวิเคราะห์และสรุปบทเรียนที่ได้จากการดูวีซีดีมาร์ติน วิลเลอร์	ศูนย์เรียนรู้พ่อคำเคื่อง
	19.30 - 20.30 น.	1 ชั่วโมง	สรุปการเรียนรู้ในรอบวัน	* วิเคราะห์แนวคิดที่จะนำมาปรับใช้ในชุมชนของตน	คณະนักวิจัย

หลักสูตรการแก่นด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

วันที่	ช่วงเวลา	จำนวนเวลา	สาระ	วัตถุประสงค์	วิทยากร
3	08.00 – 10.00 น.	2 ชั่วโมง	กิจกรรมกลุ่มย่อย * การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน * การจัดการสวัสดิการชุมชน	* เพื่อเรียนรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน * เพื่อเรียนรู้การจัดสวัสดิการชุมชน	อ.ขวัญเมือง แก้วคำกิ่ง อาจารย์พิเศษ ม.รามคำแหง อ.อิวัฒน์ เปล่งสอาด ม.มหิดล
	10.00 – 11.30 น.	1 ½ ชั่วโมง	จัดทำแผนการแก่นด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	* เพื่อจัดทำแผนการแก่นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง * เพื่อนำแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติในชุมชนของตน	คณะนักวิจัย
	12.30 – 13.30 น.	1 ชั่วโมง	สรุปบทเรียน และพิธีปิดการอบรม	* เพื่อสรุปบทเรียนและประเมินผลการอบรม	คณะนักวิจัย
	รวม	18½ ชั่วโมง			

พ่อค้าเตี๊อง ภาษี

พ่อค้าเตี๊อง ภาษี

"ก็ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2514 นั้นแหละที่ผมหันมาทำพืชเชิงเดี่ยว ปลูกปอ ตอนนั้นปอราคาดีมาก ข้าวก็ราคาดี ทุ่นก็ราคาดี ปุ๋ยไม่ต้องใส่เพราะดินอุดมสมบูรณ์มาก ปลูกอะไรก็ได้ผลผลิตดี ราคาดี พอทำแล้วราคามันดีก็หวังรวย เลยบุกป่าดงป่าทำเพิ่มเป็น 100-200 ไร่"

แต่ใจเฝ้ายิ่งค้าเตี๊องเท่านั้นที่คิดแบบนี้ ชาวนาอีกจำนวนมากพากันละทิ้งวิถีเกษตรแบบเดิม หันมาปลูกปอกันเป็นทิวแถว เมื่อผลผลิตออกมาเยอะที่ที่เคยราคาดีก็ตกต่ำจนไม่มีราคา

"ปี พ.ศ.2509 ปอราคาตกจาก 5 บาท ลงไปเหลือ 50 สตางค์ ไร่ปอที่ผมถากถางป่าขยายออกไปถึง 200 ไร่ เพราะคิดว่ามันจะรวย ก็มาเจ๊งเอาตอนนั้น"

พ่อค้าเตี๊อง ภาษี ก็เป็นเหมือนเช่นเกษตรกรอีกนับล้านทั่วประเทศ ที่เติบโตมาในช่วงของการปฏิวัติเขียว ในยุคสมัยของการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน ยุคของพืชเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อขาย และยุคที่ทุกสิ่งทุกอย่างแลกเปลี่ยนกันด้วยเงินตรา

ในวัยเด็ก แผ่นดินอีสานที่เขาเกิดและเติบโตขึ้นที่อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์นั้น ใจจะแห้งแล้งร้อนอย่างที่หลายคนนึกเห็นภาพ แต่ค้าเตี๊องกล่าวว่ก็เพราะคนรุ่นเขาที่แหละ ที่ทำให้อีสานแห้งแล้งขึ้นมาจากการปลูกพืชเศรษฐกิจแบบเห่ตามกัน อันทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ช่วงเวลาที่ปอยังราคาดีอยู่ ค้าเตี๊องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ก่อนแรก 37,000 บาท เพื่อนำไปขยายงานในการทำไร่ปอ เมื่อผลผลิตราคาตกประสบปัญหาขาดทุน ค้าเตี๊องก็หันไปปลูกพืชชนิดอื่น ปลูกอ้อยบ้าง มันสำปะหลังบ้าง แล้วก็เริ่มกู้สะสมไปเรื่อยๆ จนท้ายที่สุดเขาก็มีหนี้สินก้อนใหญ่ถึง 90,000 บาท โดยไม่รู้ตัว

หนี้สินที่แม้จะตัดดอกไปทุกอย่างโรก็ยังคงเหลือเงินต้นเท่าเดิม ผลผลิตก็ตกต่ำลงทุกวัน ทำให้คำเตือนมองไม่เห็นอนาคตว่าจะมีทางปลดหนี้ได้อย่างไร ทุกข์ที่ทับถมขึ้นมาทุกขณะจากภาวะหนี้สิน จากการทำงานหนักแต่ก็ยังมิวายประสบปัญหาขาดทุน ทำให้ท้ายที่สุดคำเตือนต้องหันเข้าหาบยายมุข "มันไม่มีทางออกจริงๆ ก็ไปคบเพื่อน ไปติดเหล้า ไม่มีเงินก็ไปเซ็นไว้ก่อน หนักเข้าก็หลายสิ่งหลายอย่าง ติดบุหรี แล้วที่นั่นไม่ยอมเข้าบ้านแล้ว มันไม่มีความสุข ทุกข์ไปหมด"

คำเตือนจมอยู่ในความทุกข์นานนับปี จนเมื่อน้องสาวที่บวชชีอยู่ที่สำนักวิปัสสนาแห่งหนึ่งพยายามเตือนสติว่า การแก้ปัญหาด้วยการหันไปเสพสุราและติดบุหรีเช่นนี้ มิใช่การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และพยายามแนะนำให้เขาใช้หลักพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขปัญหาชีวิต แต่คำเตือนกล่าวว่าสติของเขาตอนนั้น "เหมือนรถที่ยังไม่เสียบุญแจสตาร์ทเท่าไรก็ไม่ติด"

วันที่ปริ่มน้ำอย่างคำเตือนเวลานั้น เป้าคอกยวันที่จะชูช่อขึ้นมาพ่นน้ำ แต่ก็ไร้เรี่ยวแรงที่จะพาตัวเองให้หลุดพ้นจากปรักโคลนแห่งความหลงผิด จนกระทั่งวันหนึ่งหลังจากต่อสู้กับการเลิกบุหรีมานาน คำเตือนก็พบทางที่ทำให้เข้าใจชีวิตได้อย่างถ่องแท้ "ระหว่างที่พยายามต่อสู้เพื่อจะเลิกบุหรี มันจะเหมือนมีเสียงสองเสียงในตัวที่มาเถียงกัน เสียงหนึ่งจะห้ามเสียงหนึ่งจะยุ เสียงหนึ่งจะเอาน้ำสุบหนอย อีกเสียงจะเสียใจว่า ทำไม? เมื่อก็เรเพิ่มทิ้งไปทำไมเราสูบอีก เป็นอย่างนี้นานหลายเดือน แต่ก็ยังไม่เลิก"

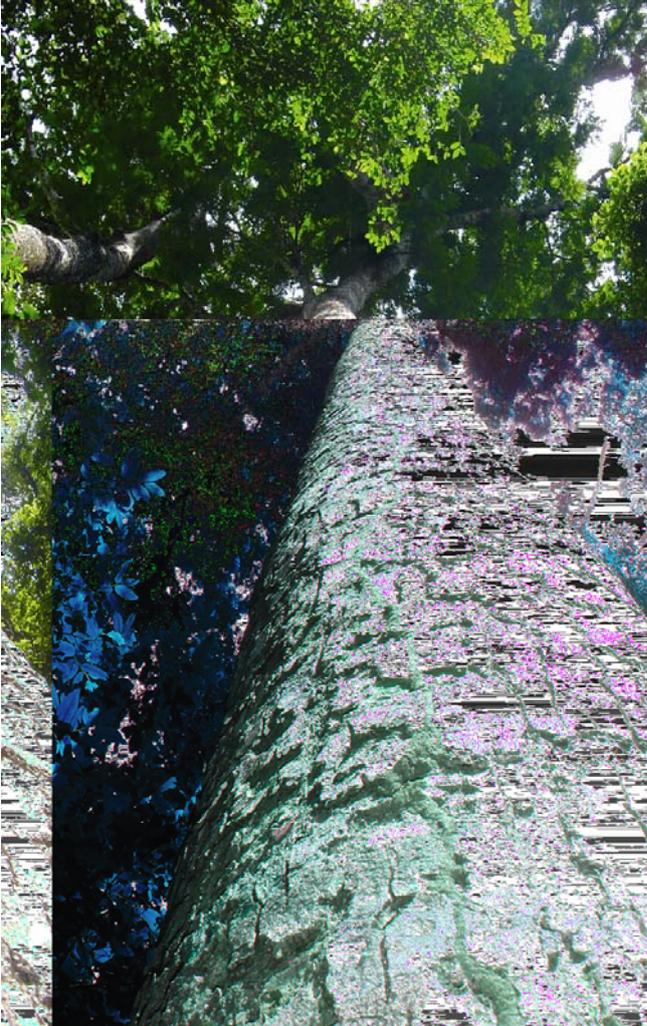
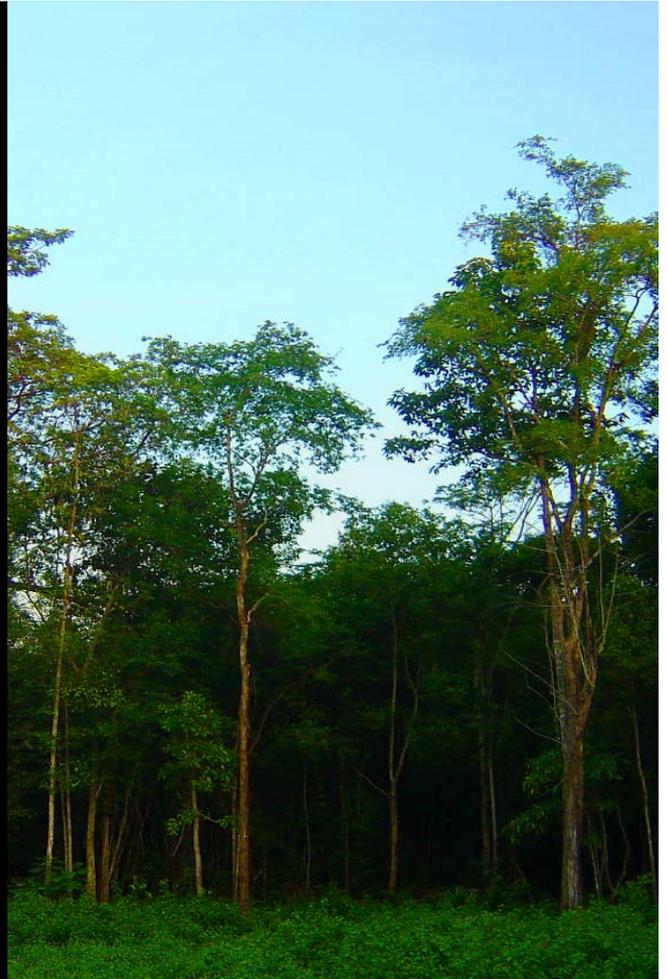
จนวันหนึ่งผมก็ไปเที่ยวข้าว ตัดรวงข้าวตัดเพลิน มือคิบบุหรีอยู่ก็ไหม้มาถึงกัน แล้วลามไปไหม้ฟาง พอไฟลุกลิงขึ้นตรงหน้ามันทำอะไรไม่ทัน ก็ต้องเอามือไปดับไฟเพราะมันเป็นข้าว เราจะปล่อยให้ไหม้ไม่ได้ ไฟดับ หินี้คำว่าทุกข์ที่เราเคยติดกับมันมานานมันปั้งขึ้นมาตรงนั้นเลย มันเหมือนบุญแจไปเสียบสตาร์ทรถ เหมือนเรารอหนังกลับ กรอตั้งแต่วันแรกที่เราไปติดมัน พ่อเราใช้ให้เราไปต่อบุหรี ภาพแรกที่เราไปสูบบุหรี มาถึงตอนที่เรไปสูบบุหรีขึ้นรถแล้วคนก็ว่าเราว่า ลุงๆ หิงหนอยได้มัยลูกจันไอ มันฉายกลับมาให้เห็นที่สภาพที่นี้ผมก็แค้นว่าที่ผ่านมามันทำให้เราไปติดมัน ผมก็เอาบุหรีมาขยี้ เอาเท้าเหยียบ หลังจากนั้นใจมันถอดเลย"

เหตุการณ์ครั้งนี้สำหรับใครบางคนมันอาจเป็นแค่ "ความบังเอิญ" แต่สำหรับคำเตือนมันคือ "จังหวะ" และ "เวลา" ที่เดินมาพบกัน ณ จุดหนึ่ง และนั่นทำให้เขาเข้าใจถึงหลักพุทธศาสนาขึ้นมาได้อย่างถ่องแท้ ทำให้เขาเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาชีวิตด้วยการย้อนกลับไปมองอดีต กลับไปมองดูเหตุแห่งความผิดพลาดของตนเองตั้งแต่เริ่มต้น คำเตือนได้นำวิธีนี้มาใช้กับอาชีพของเขา เริ่มลดปริมาณการใช้ปุ๋ย เพราะมองเห็นแล้วว่าปุ๋ยเคมีนั้นไม่ได้ก่อประโยชน์ต่อพืชแต่อย่างใด ถ้าหากดินเสื่อมสภาพไปหมดแล้ว จากอ้อย 200 ไร่ที่เคยตากถางป่าทำ ณ เวลานั้น แม้เมื่อลดปริมาณการใช้ปุ๋ยลงเท่าตัวก็ยังได้ผลผลิตเท่าเดิม คำเตือนจึงนำเงินค่าปุ๋ยที่ลดลงได้ครวละนับหมื่นไปตัดหนี้ ค่อยๆ ใช้นี้สินไปพร้อมๆ กับหันมาประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัว หันมาปฏิบัติธรรม กินอาหารมังสวิรัต และดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ท้ายที่สุดคำเตือนก็ปลดหนี้ลงได้

ในเวลาเดียวกันกับที่ปลดหนี้สินลงได้ ที่ดินที่เขาเคยตากถางทำไร่ป่อไร่อ้อยก็ได้รับการประกาศให้เป็นป่าสงวน คำเตือนจึงหันกลับมาทำนาบนที่ดินที่เคยทอดทิ้งไป การละจากพืชเศรษฐกิจหันกลับมาสู่การทำนาแบบเดิม เป็นจุดพลิกผันที่ทำให้เขาได้ค้นพบและเรียนรู้ถึงพลังมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ความมหัศจรรย์อันมีเคล็ดลับอยู่ที่ "ฟางเส้นเดียว"

"ตอนนั้นใกล้ๆ แปลงนาที่ปลูกพริกแล้วเอาฟางไปคลุม เพราะสังเกตจากเพื่อนที่เขาปลูกกระเทียมแล้วเอาฟางไปคลุม มันจะไม่แห้งเร็ว ที่นี่ฟางจากนาข้าวที่เราเอาไปคลุมต้นพริก มันมักจะมิเมล็ดข้าวที่เวลาเราเกี่ยวแล้วมันหล่นติดไปด้วย มันก็งอกขึ้นมาเราก็จะต้องถอนออกทุกครั้ง แต่มีอยู่ต้นหนึ่งที่พริกมันตายก็เลยไม่ต้องถอนต้นข้าว พอหลังสิ้นปีเราไปเกี่ยวข้าว ก็ไปเห็นข้าวที่งอกออกจากกอต้นพริกต้นนั้นก็สงสัยว่า เอ! ทำไมข้าวเม็ดเดียวที่ร่วงลงไปมันออกมาตั้ง 20 กว่ารวง แล้วลักษณะทรงต้นก็แข็งแรง แต่ไอ้ที่เราปักดำมันได้น้อยรวงกว่า รวงก็เล็ก ก็เลยเกิดความคิดว่าทำอย่างไรเราจะทำต้นข้าวอย่างนี้ได้ น้ำก็ไม่ต้องการมาก พอลคิดอย่างนี้ก็เลยตั้งคำถามว่า เพราะอะไรข้าวมันถึงงาม ก็คิดออกได้ทันทีเลยว่ามันเป็นเพราะข้าวต้นนี้ไม่ได้ถูกตัดราก ไม่เหมือนเวลาที่ปักดำเราถอนรากออกมา รากมันจะขาด อันที่สองเวลาเราปักดำมันจะชลอตัวมันต้องมาปรับตัวใหม่ อันที่สามต้นข้าวต้นนี้โตขึ้นบนบก มันมีฟางคลุม ความชื้นมันพอดีกับข้าว ก็แสดงว่าข้าวจริงๆ แล้วมันไม่ชอบน้ำมาก แต่ขอให้มีความชื้นพอมันก็จะขึ้นได้งาม"

เมื่อมองเห็นเคล็ดลับของฟางเส้นหนึ่ง ที่สามารถทำให้ต้นข้าวงอกงามขึ้นมาได้ คำเตือนจึงเริ่มทดลองทำนาตามธรรมชาติด้วยการไม่ไถ หว่านข้าว แล้วเอาฟางคลุม เขาเริ่มต้นจาก 4 ตารางวา มาถึง 1 งาน 2 ไร่ แล้วขยายขึ้นเป็น 4 ไร่ ในช่วงของการทดลองทำนาเช่นนี้ก็ให้บังเอิญที่เขาได้อ่านพบบทความในวารสารอโศก เล่าถึงการทำตามธรรมชาติของมาฮาโนบุ ฟูกุโอกะ เกษตรกรชาวญี่ปุ่น คำเตือนจึงสนใจศึกษาด้วยความที่มองเห็นว่าเป็นแนวทางเดียวกับเขา ในขณะที่เขาเพิ่งเริ่มต้น ฟูกุโอกะได้ลงมือทำล่วงหน้ามานาน จนประสบความสำเร็จไปแล้ว

คำเตือนทดลองอยู่ 3 ปี ก็ประสบความสำเร็จจากวิถีทางเกษตรกรรมธรรมชาติที่เขาค้นพบและศึกษาเพิ่มเติมวิถีทางที่คนและสัตว์อยู่ร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องใช้ยาปราบศัตรูพืช เพราะแมลงศัตรูพืชแต่ละชนิดธรรมชาติได้จัดสรรให้ทำลายกันเองอยู่แล้ว ชาวพืชมและฟางคือสิ่งพิเศษที่ธรรมชาติให้มารักษาคนที่ทรุดโทรม ให้คืนดีดั้งเดิมโดยไม่ต้องใช้สารเคมี นาของคำเตือนไม่ไถ ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ไม่กำจัดวัชพืช ก็กลับให้ผลผลิตดีกว่าเดิม

เรื่องราวของคำเตือน ภาซี ก็คงจะจบลงเพียงเท่านี้ หากเขาไม่ค้นพบในเวลาต่อมาว่า ยามนี้เขาไม่สามารถที่จะ "ถ่วงร่นคนเดียวในทะเลทราย" ได้อีกต่อไปแล้ว "

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นจะเห็นว่ามันไม่กระทบครอบครัวผมเลย แต่เราก็จะอยู่ลำพังไม่ได้แล้ว มันเหมือนคนถ่วงร่นคนเดียวในทะเลทราย มันเป็นไปไม่ได้ ผมก็เลยคิดจะสร้างเป็นโรงเรียนขึ้นมาเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา อยากให้ทุกคนมองเห็นว่าต้องอย่าไปใส่ใจเรื่องฟิซเชิงเดียว เพราะมันเป็นอะไรที่นับหนึ่งใหม่ทุกครั้ง มันต้องมามองกันใหม่ ที่สำคัญคืออยากให้เขามามองเรื่องทุน รู้จักการใช้ต้นทุน ทุนธรรมชาติ มันมีอยู่หลักๆ คือ น้ำ ดิน ต้นไม้ "ดิน" คือต้นทุนที่สูงที่สุดของการดำเนินชีวิตของสัตว์บนโลก ดินเป็นตัวให้ต้นไม้งามให้ผลผลิตดีไม่มีดี เราจะทำอย่างไรให้ต้นทุนตรงนี้ดี

หลังจากดินแล้วก็ต้องมามองเรื่องความหลากหลายทางธรรมชาติ ความหลากหลายนี้เป็นความงาม ความไพบุลย์ อันนี้อยู่ไม่ได้อีกอันหนึ่งก็อยู่ได้ ถ้าเรามีหนอนแล้วพูดเรื่องยามันก็จะกลับไปโลกเก่าอีก มันต้องให้มีความหลากหลาย ถ้ามีมะกรูดอย่างเดียวนอนมะกรูดก็กินต้นนี้แล้วไปกินต้นอื่น กินไปเรื่อยๆ

นี่คือสิ่งที่เขาค้นพบเมื่อ 10 ปีมาแล้ว ในปี พ.ศ. 2532 ปีที่เขาอายุได้ 37 ปี ช่วงเวลาเดียวกับที่เกษตรกรจำนวนมากยังคงเดินหน้าทำลายธรรมชาติลงด้วยการใช้ยาปราบศัตรูพืช สารเคมี มุ่งไปสู่วิถีทางการปลูกพืชเศรษฐกิจ เพื่อขาย คำเตือน ภาซี อยู่ที่นั่นบนที่ดิน 18 ไร่ของเขา ดำเนินวิถีที่พอเพียง มีเวลาให้กับตัวเองเพื่ออ่านหนังสือ ศึกษาศาสตร์ และเฝ้ามองแมงมุมชักใยคอยดักแมลงในนาข้าวของเขาอยู่อย่างเงียบๆ

โรงเรียนชุมชนอีสาน เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2539 โดยได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม สร้างเป็นโรงเรียนเครือข่าย 3 พื้นที่ใน 2 อำเภอ คือในเขตอำเภอสตึก อยู่ในความดูแลของคำเตื่อง ภาษี และอำเภอลำปลายมาศ อีก 2 พื้นที่ อยู่ในความดูแลของผู้เฒ่าบ้านคือ นาย สร้อย สรกลาง และครูบาทูอินันท์ ปรัชญ์พฤษณ์ แนวทางของโรงเรียนชุมชนอีสาน คือการให้การอบรมเกษตรกรเพื่อให้เข้าใจ และเปลี่ยนวิถีคิดจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว หันมาหาวิถีทางของการทำเกษตรผสมผสาน อันเป็นการอบรมโดย "ชาวบ้าน สอนชาวบ้าน" ด้วยกันเอง จากประสบการณ์ที่พวกเขาเคยก้าวเดินมาก่อน จากบทเรียนที่พวกเขาได้เรียนรู้แล้วว่า การปลูกพืชเชิงเดี่ยวนั้นชาวบ้านจะไม่สามารถพึ่งตนเองได้เลย

ทุกวันนี้มีคนนับร้อยในสองอำเภอ มองเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกิน ของการเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ จากที่เคยปลูกอ้อยหลายสิบไร่ ใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงจนดินเสื่อมสภาพ พวกเขาเริ่มพลิกฟื้นปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกไม้ยืนต้นลงบนดิน แต่คำเตื่องกล่าวว่านี่ไม่ใช่การที่เขาไปเปลี่ยนวิถีคิดของคนอื่น แต่คือการที่เขากระทำให้เกินมาตลอดว่าเส้นทางที่เขาเลือกเดิน ทำให้วันนี้เขามีพอเพียง

"ผมไม่ได้ไปเปลี่ยนเขา แต่ให้ทุกคนมาทบทวนว่าทำไมพวกเราทำงานมาจนถึงลำบากมากขึ้นเรื่อยๆ มันมีอะไรบ้างที่เป็นตัวผิดพลาด มันก็คือวิถีคิดที่อยากได้เงินมากๆ ลองเชื่อตัวเองสักครั้งได้ไหมชีวิตที่เหลืออยู่นี้ ลองเชื่อตัวเองว่าคุณจะทำอะไรชีวิตคุณถึงจะดีกว่าที่ผ่านมา คุณเชื่อมั๊ยว่าคุณทำนาพอกิน คุณเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่พอกิน สามารถที่จะอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่นได้"

ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน ที่บ้านของคำเตื่อง ภาษี จะมีการประชุมระหว่างสมาชิกของโรงเรียนชุมชนอีสาน ทุกคนมารวมกันที่นี่เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จากการเปลี่ยนวิธีการดำรงชีพจากพืชเชิงเดี่ยวหันมาสู่วิถีของการพึ่งตนเอง เน้นอนบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลงย่อมมีอุปสรรคเกิดขึ้นเสมอ การประชุมที่เกิดขึ้นนี้จึงมีขึ้นเพื่อให้ทุกคนร่วมรับฟังปัญหา และช่วยกันคิดหาทางแก้ไข

ภาพชุมชนที่ร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาลงตัวเองที่กำลังดำเนินให้เห็นอยู่เบื้องหน้า อาจเป็นสิ่งเดียวกับที่นักวิชาการชุมชนพหุวัฒนธรรมถึงทฤษฎี "คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน" ว่าทิศทางการแก้ไขปัญหานั้นต้องเริ่มจากชุมชนเป็นจุดแรก "โรงเรียนชุมชนอีสาน" อาจเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่า วันนี้คำถามได้ถูกถามและคำตอบได้ถูกเลือกโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้านด้วยกันเอง แต่คำเตื่อง ภาษี เขามีได้ยินยันว่า คำตอบนั้นอยู่ที่หมู่บ้านเพียงอย่างเดียว หากแต่กระบวนการแก้ไขปัญหานั้นต้องเชื่อมโยงหนทางไปสู่รัฐ ไปสู่ภาคเอกชน และที่สำคัญคือหัวใจที่จะมองดูธรรมชาติแบบใหม่

"จริงๆ แล้วหัวใจของเกษตรธรรมชาติ คือการดูแลพิทักษ์สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา แล้วก็มีวิถีชีวิตที่จะดำเนินการร่วมกับธรรมชาติไปให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ มันไม่ใช่เรื่องคลุมพางนาก็ขั้นดี หวานข้าวก็กินโลกรั่มต่อไร่ ความเหมาะสมของแต่ละที่กับความเหมาะสมของคนแต่ละคนจะเป็นคนละเรื่องเลย คนที่อยู่บนเขากับคนที่อยู่ในทะเลมันก็เป็นเกษตรธรรมชาติ จะดูแลป่าโกงกางอย่างไร จะรักษาปลูกปลูกรังอย่างไรร จะใช้อย่างไร แล้วจะรักษาอย่างไรให้มันยั่งยืน มันเกษตรกรรมธรรมชาติทั้งนั้นเลย"

เอกสารอ้างอิง : ราชินี บุรุษรัตนพันธุ์, ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง.

กรุงเทพฯ : รวมด้วยน้ำด้วยกัน, 2542. หน้า 113-120

ทำความรู้จักกับ พ่อคำเตื่อง ภาษี

พ่อคำเตื่อง เกิดเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2495 เป็นลูกคนที่ 6 ในบรรดาลูกๆ 8 คน ของพ่อโพร และแม่สี ภาษี แต่งงานกับนางอมร งามชัด ลูกสาวผู้ใหญ่บ้านหนองแก ตำบลช่องสามหมอ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ มีลูกชาย 2 คน และลูกสาว 1 คน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

คุณพ่อของพ่อคำเตื่องเป็นคนที่ยึดมั่นมาก ทำให้ลูกๆ ขยันทุกคน ความขยันได้พาให้ครอบครัวภาษีมีฐานะอยู่ในระดับแนวหน้าของระบบพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวตั้งแต่ปี 2504 ทำให้วิถีชีวิตที่เรียบง่ายในระบบที่สุขสบายแบบเดิมๆ เปลี่ยนแปลงไป ส่อเค้ายุ่งยากขึ้น ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ควาย 8 ตัว ถูกพ่อขายออกไปเหลือเพียง 2 ตัว เพื่อลากเกวียนและไถนาเท่านั้น เพื่อว่าทุกคนจะได้มีเวลาไปเตรียมที่ดินปลูกพืชในที่ดินมากขึ้นจากเดิมเป็น 100 ไร่ ชีวิตเร่งรีบมากเพื่อให้มีผลผลิตไปขายได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ชีวิตกลับตาลปัตรอย่างมาก

ในระยะปลูกพืชเศรษฐกิจจึงจูงตามราคาตลาดตามที่รัฐบาลส่งเสริม ทั้ง ปอ มันสำปะหลัง ถั่วลิสง อ้อย ยาสูบ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ยิ่งทำมากเท่าไร ยิ่งเป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นเท่านั้น เพราะต้องเลี้ยงรอบด้าน ไม่มีโอกาสลืมตาอ้าปากเมื่อพี่ๆ พวกกันแต่งงานแยกครอบครัวออกไป ทำให้มีคนช่วยงานน้อยลง ภาระและหนี้สินทั้งหมดจึงตกลงมาอยู่กับพ่อคำเตื่อง ซึ่งเติบโตมาเป็นวัยรุ่นในช่วงนั้นพอดี ต้องดูแลคนงานกว่า 100 คน ไปไหนก็เจอแต่ลูกจ้างของตน มีแต่คนเรียกว่า “เฒ่าแก่” ซึ่งคำว่าเฒ่าแก่คนอีสานถือว่ายกย่องสูงสุด เปรียบเสมือนผู้ที่มีความสำเร็จในชีวิต เป็นสุดยอดที่ทุกคนปรารถนา กลายเป็นหนุ่มนักต่อสู้จนสำเร็จในสายตาคนนอก หารู้ไม่ว่าพ่อคำเตื่องกลับเป็นหนี้เพิ่มขึ้น จาก 10,000 บาท ในปี 2510 เพิ่มเป็น 90,000 บาท ในปี 2524 เริ่มเป็นทุกข์เพราะหนี้ที่เพิ่มขึ้นทุกวัน และเริ่มหันหน้าหาอบายมุข เช่น ต้มเหล้า สูบบุหรี่ เพื่อให้ลืมความทุกข์ แต่ปัญหาที่ยังคงอยู่เหมือนเดิม

จุดเปลี่ยนเกิดขึ้น เมื่อวันหนึ่งน้องสาวที่บวชเป็นชีได้กลับมาเยี่ยมบ้าน และได้พูดสะกิดใจพ่อคำเต็องว่า “ปัญหาทุกอย่างเกิดมาแต่เหตุ จึงแก้ด้วยเหตุและบุญหิริไม่ได้ เดิมในชุมชนแห่งนี้ ที่ก็เป็นหนึ่งมาตลอดไม่เคยเป็นสองรองใคร เคยดูแลรับผิดชอบคนงานเป็นร้อยๆคนร้อยๆครอบครัว เคยช่วยคนล้มเหลวมากก็เยอะ เมื่อตนเองเจอปัญหาจึงน่าจะแก้ไขได้ไม่ยากนัก ควรจะหยุดระลึกตั้งสติดีๆ คงมีช่องทางอยู่”

ความพยายามในการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหาก็ได้เริ่มขึ้น ด้วยการเลิกบุหรี ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการทำตามวิธีการที่ได้รับรู้มาจากที่ต่าง ๆ เช่น ทำตามคำสอนของพระพยอม กัลยาโณ ให้ห้าปากเมื่อคาบบุหรี บุหรีก็จะร่วง หรือให้แปรงฟันเมื่ออยากสูบบุหรี จนเหงือกบวม หรือไม่พกบุหรีหรือไฟเมื่อไปนา ก็เดินกลับมาเอาอีกเป็นระยะทางถึง 2 กิโลเมตร พยายามอยู่นานก็ไม่สามารถเลิกสูบบุหรีได้ จนวันหนึ่ง เมื่อจุดไฟสูบบุหรีตกรไปหมักกองฟางที่อยู่ใกล้กองข้าว แล้วต้องใช้มือทั้งสองข้างดับไฟจนโดนไฟลวก จึงได้เห็นสัจจะที่รู้ว่าทุกข์จึงได้เอาบุหรีและไม้ขีดไฟเผาทิ้ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดสำคัญของความสำเร็จของพ่อคำเต็อง ภาณี

พ่อคำเต็อง ได้แสดงทัศนคติต่อธรรมชาติไว้อย่างน่าคิดว่า

“ในความรู้สึกของธรรมชาติไม่มีคนเลย โลกจะเจริญขึ้นไม่มีที่สิ้นสุดถ้ามนุษย์รักธรรมชาติ แต่เป็นเพราะอวิชชาของคนต่างหากที่ทำให้ธรรมชาติเสียหาย ธรรมชาติสามารถปรับจนเกิดความสมดุลของทั้งมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติในอนาคตเราจึงทำลายธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ธรรมชาติก็จะปรับตัวสู่สมดุลใหม่ซึ่งอาจจะไม่ให้มีมนุษย์หลงเหลืออยู่ก็ได้”

“ถ้าดูแผ่นดินสีที่มนุษย์สร้างขึ้นเก็บข้อมูลได้อย่างมากมายเป็นล้านเมกะกะไบต์ด้วยข้อมูลเดิมๆ แต่เม็ดเงินม้วนยิ่งใหญ่มากกว่าแผ่นดินสีมาก เพราะมันเก็บต้นมะม่วงเอาไว้ และในต้นมะม่วงยังมีลูกมะม่วง มีเม็ดเงินม้วนนำไปปลูกเป็นต้นมะม่วงต่อไปได้ไม่รู้จบ และปรับสภาพได้กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ซึ่งแผ่นดินสีทำไม่ได้ แค่เอาขี้ข้าวเก็บใส่แผ่นดินสี

พ้อคำเตื่อง คิดอะไร

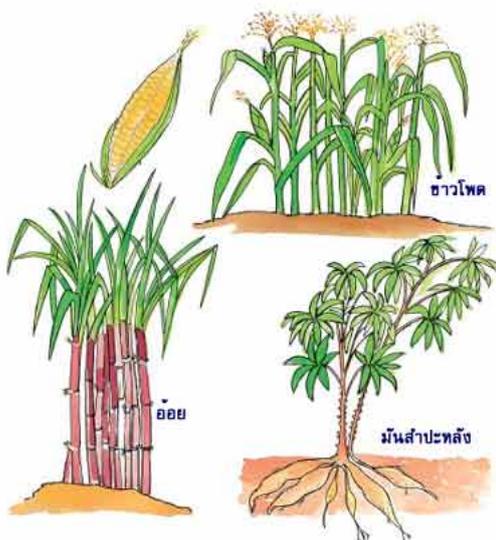
การพัฒนาที่มุ่งเน้นการมีเงินมาก

พ้อคำเตื่องชี้ให้เห็นอีกว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะ มีผลมาจากการพัฒนาประเทศ ที่ต้องการให้ประชาชนมีเงินมากแล้วจะมีความสุข

“เขาบอกว่าประเทศไทยยากจน ไม่มีเงิน เขาก็จะพัฒนาประเทศไทยให้มีเงิน ให้ทุกคนมีเงินแล้ว จะมีความสุข ทุกคนก็เริ่มพัฒนาตั้งแต่แผนฉบับที่ 1 ซึ่งเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2504 ที่ผมจำได้ คือจำเพลงผู้ใหญ่ลี ก็ตั้งแต่สมัยทางการเขาสั่งมาว่า ผู้ใหญ่ก็เลยมาบอกชาวบ้านว่าให้เลี้ยงเป็ดและสุกร ชาวบ้านไม่รู้ว่าเป็นอะไร ผู้ใหญ่ก็ลุกขึ้นตอบทันที สุกรนั้นไซ้ไรเป็นหมาน้อยธรรมดา ทำไมผู้ใหญ่จึงบอกว่าหมาน้อยธรรมดา เพราะผู้ใหญ่ไม่รู้จัก ทำไมผู้ใหญ่จึงไม่กล้าบอกว่าไม่รู้จัก เพราะกลัวเสียฟอร์ม ผู้ใหญ่บ้าน อันที่จริง แก่ไม่รู้จริงๆ ปรากฏว่าทุกวันนี้ทางการเขาสั่งมาอย่างไร ก็ทำเหมือนเดิมทุกอย่าง ทางการสั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ โดยเฉพาะในสมัยนั้นเขาก็กังว่าทุกคนต้องมีรายได้มากขึ้น ถ้าคนไม่มีรายได้มากขึ้น ก็ถือว่าประเทศยากจน ความยากจนในความหมายของรัฐคือไม่มีเงินเยอะ หากมีเงินไม่มากแสดงว่ายากจน รัฐไม่ได้มองว่า การมีมะไฟ มีปลา มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ คือความร่ำรวย”

ส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

นโยบายของรัฐ ที่มุ่งเข้าไปที่การส่งออก ได้ก่อให้เกิดกระแสการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันอย่างแพร่หลาย เกษตรกรจำนวนมาก ได้เริ่มบุกป่าทำลายทรัพยากรป่าไม้เดิมๆ ที่มีอยู่จนสิ้น เพื่อไปปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างรุนแรง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในเวลาต่อมา และคนที่ได้ผลประโยชน์จริงๆ กลับเป็นนายทุนผู้กำเครื่องมือของการผลิตเอาไว้ รวมทั้งระบบตลาดที่ขึ้นอยู่กับภายนอก โดยที่เกษตรกรไม่มีอำนาจในการต่อรองเลย และต้องถูกหนียืมสินในการทำการเกษตร

“แต่เนื่องจากเป็นนโยบายของประเทศ จะต้องทำเหมือนกันหมดว่าทุกคนจะต้องมีเงิน เขาก็เลยมาส่งเสริมเรื่องการปลูกพืชที่ขายได้ เพราะฉะนั้นที่แถวอีสานจะเร่งให้ปลูกปอ ปลูกตอนแรกก็งมยาวเหมือนต้นไผ่ ราคา กิโลกรัมละ 7 บาท เมื่อปี 2504 ปลูกปอในที่ดินงานเดียวซื้อทองคำหนักได้ 8 บาท สมัยนั้นน้ำมันลิตรละบาทกว่า คนก็ไปกู้เงินที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ ตั้งขึ้นในสมัยนั้น เมื่อส่งให้ปลูกมันสำปะหลังมากขึ้น ราคาที่ต่ำลง สาเหตุที่ต่ำเพราะการปลูกมันสำปะหลัง เยอะเกินตลาด ขณะราคาที่ต่ำลงไม่ได้ต่ำเฉพาะราคา แต่ต้นของมันสำปะหลังก็เตี้ยลงด้วย สุดท้ายราคาก็ เหลือกิโลกรัมละ 25 สตางค์ จึงขาดทุน ก็ไปกู้เงิน ธกส. ใหม่ เรียกบัญชีแรกว่าบัญชีชั้นหลัก แต่พอมาบัญชีที่สอง กู้ มาปลูกปอ เขาเรียกว่าบัญชีชั้นอื่น เมื่อปลูกปอก็ขาดทุน ปลูก มันสำปะหลังก็ไม่ได้ เลี้ยงหมูก็ไม่ได้ ก็ไปกู้ ธกส. บอกว่าให้ กู้ชั้นหลักมาใช้หนี้ชั้นอื่นก่อนนะ ให้กู้ชั้นอื่นมาใช้หนี้ชั้นหลัก แล้วค่อยกู้ใหม่ได้ เราก็ย้ายบัญชีจากบัญชีหนึ่งมาใส่อีกบัญชี หนึ่ง และนัดอีก 5 วันก็กู้ใหม่ได้ ก็มาลงทุนในการปลูกมันสำปะหลัง ตอนแรกๆ ก็หัวใหญ่ยาวหัวละ 6-7 กิโลกรัม ต้อง ใช้คนถึงสองคนยกใส่รถอีแต่น เหมือนหามเสาบ้าน หามไปใส่รถ ผมไปเจอที่ชลบุรีหัวเล็กๆ เท่าแขน ก็หัวเราะว่าหัวอะไร เขาก็บอกว่ามันสำปะหลัง นี่ขายพันลูไหนทำไมหัวเล็กจัง แต่ที่นี้ปลูกไปปลูกมาก็เล็กลงยิ่งกว่าที่ชลบุรี ต้นก็เตี้ยลงเหมือนกัน มันสำปะหลังก็หัวเล็กลง สุดท้ายต้นกับหัวเท่ากัน ก็ขาดทุน

ก็ไปกู้เงินจาก ธกส. มาใหม่ แล้วจะกู้ใหม่อย่างไรในเมื่อ ตอนนี้ ติดชั้นหลักและชั้นอื่นแล้ว ธกส. บอกว่าไม่เป็นไรกู้ปานกลางสิ ก็ คือ กู้หนึ่งปีหนึ่งครั้งแล้วไปใช้หนี้สามปีแล้วก็กู้ใหม่ แต่เหมือนเดิม เพราะไปใช้หนี้ชั้นหลักแล้วไปใช้หนี้ชั้นอื่นก่อน เราก็ไปหาเงิน จากเจ้าเก่ามาใช้หนี้ชั้นหลัก แล้วบอกว่าเตี้ยถั่วเสร็จแล้วจะเอามาให้ ก็กู้ใช้ย้ายบัญชีสักสองสามครั้ง ก็เลยกลายเป็นเงินก้อน เดียวใช้บัญชีชั้นอื่น ชั้นหลัก แต่เจ้าหนี้ที่อยู่นอกระบบ เงินก้อน เดียวหนี้สามารถ กู้ออกมาอีก ก็มาทำเหมือนเดิม เวลา ส่งเสริมทำปอทำอะไรก็ทำ ราคาเหมือนกันตอนแรกก็เยอะแล้ว ค่อยๆ ต่ำลง ขาดทุนอีก ทำอย่างไรหละ สามบัญชีแล้ว ชั้นหลัก ชั้นอื่น ปานกลาง ธกส. บอกว่ามีอีกวิธี คือ จำนอง มันมีชั้น หลัก ชั้นอื่น ปานกลาง และจำนอง ถ้าเปรียบเทียบทุกวันนี้ก็ เหมือนเราเข้าโรงเรียน มีอนุบาล ประถม มัธยม มหาวิทยาลัย มีอยู่ 4 ชั้น ธกส. ก็มี 4 ชั้น แล้วตอนนี้ใครอยู่ชั้นไหนบ้าง การที่เราคิดว่ามันน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

สุดท้ายขณะที่ทำไปเราก็ทำลายต้นทุนไปด้วย ทำลายป่า ตัดไปเรื่อย ๆ บุกเบิกป่าทำจาก 10 ไร่ 50 ไร่ ทำ 50 ไร่ ก็คิดว่ามันน่าจะทำ 100 ไร่ หรือเพิ่มเป็น 200 ไร่ ทำอ้อยถึง 200 ไร่ พอไปปลูกอ้อย 200 ไร่ มันต้องระดมทุนมาก คือต้องกู้ ธกส. ให้เยอะ พอกู้เยอะ มันก็ต้องวางแผนที่จะกู้ให้เยอะที่สุด ก็หาวิธีจับกับ ธกส. เวลาไปเยี่ยมตงกร้าใส่ผลไม้ ลูกเมียไม่ได้กินหรืออก ให้คนเขากินดีกว่าลูกเมียเราเพื่อจะให้เขารู้สึกว่านี่คือลูกค้าชั้นยอด สุดท้ายก็ได้กู้เยอะ เป็นหนี้เยอะเพื่อไปปลูกอ้อย 200 ไร่ มีคนถือร่ม ถือขวดน้ำตาม ไปไหนเขาก็เรียกเจ้าแก่ง ทำไปทำมาเนื่องจาก ควบคุมราคาไม่ได้ ขาดทุน ธกส.หยุดให้กู้ พอไม่ให้กู้ต่อเขาก็จะเรียกคืนด้วย ถึงตรงนี้ถึงได้รู้ว่าตัวเองมันเหมือนประเทศไทย ๆ ศูนย์เลขนะ พอเขาจะเรียกคืนกลวงโบ้เลยนะ เพราะเราไม่มีอะไร เป็นฟองสบู่ในครอบครัว คือ ถ้าการกูดามันมีมาเรื่อย ๆ มันกู้ต่อมันมีไม่หมด เงินไม่หมด ไม่อดไม่ยากเท่าไร แต่พอจะเอาคืน แล้วไม่ให้กู้ต่อ หมดเลยนะ หมดจริง ๆ หมดแบบหมดต้นทุน ทุกอย่างแย่หมด พอเงินหมด ความคิดปัญญาที่เราว่าเฉียบแหลมสุดยอดของคนหายไปด้วย เครดิตหาย เพราะเครดิตมันไม่ใช่เครดิตจริงๆ คือเป็นลูกหนี้ แต่เขาใช้คำให้มันโก้ก็ถือว่าเป็นผู้มีเครดิต เป็นลูกค้าผู้มีเครดิต ระวังนะถ้าใครมีเครดิตเยอะๆ เขาจะให้บัตรนั้นบัตรนี้มาเยอะๆ ก็แสดงว่ากำลังจะแย่แล้ว ผู้มีเครดิตทั้งหลาย ไม่มีมันก็บอกว่ามีแล้วมันต้องการเงินเรา เวลาจะผ่อนอะไร ไม่มีเงินไม่เป็นไร หน้าตาอย่างท่านมีเครดิต ผ่อนชิงเกอร์ได้เลย ไม่มีเงินเอาไปก่อนได้ เขาก็บอกกับทุกคนหน้าตาอย่างท่านใช้ได้เลย มันสุดยอดทุกคนเพราะเขาจะให้กู้ เพื่อที่จะให้เราดาวน์เหมือนกันเลย”

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

การแก้ปัญหา ก็มักแก้ปัญหาตามสิ่งที่เห็นเฉพาะหน้า หรือเรียกว่าปรากฏการณ์เฉพาะหน้า ก็จะแก้ปัญหากันตามนั้น ถ้าผลผลิตตกต่ำจะหาวิธีการแก้อย่างไร ปัญหาภัยแล้งจะแก้ อย่างไร เช่น ขุดบ่อ เจาะบาดาล ปัญหาธรรมชาติไม่สมดุล ปัญหาไม่มีเวลาให้ครอบครัวจะแก้อย่างไร แก้ได้หรือไม่นี่คือสิ่งที่ผ่านมา หลายคนจะมองเห็นคว้นพิษจะแก้ปัญหายังไง เอาอะไรไปวัดไปตรวจค่า เขาบอกว่าเป็นคว้นพิษจะไปตรวจแก้ได้ไหม ปัญหาตรงนี้นั้นเกิดเพราะอะไรและปัญหาเดิมมันเกิดตรงไหน ฉะนั้น จะเห็นได้ชัดว่าจริงๆ แล้วทุกส่วนพวกนี้ไม่ใช่สิ่งที่พวกเราจะต้องมาแก้ มันเป็นปรากฏการณ์ เป็นผลที่ปลายเหตุไม่สามารถแก้ได้ แม้แต่ตัวโครงสร้างก็ไม่สามารถจะแก้ได้ แต่ตัวแก้จริงๆ พระพุทธเจ้าบอกว่า ใช้หลักอริยสัจ โดยให้รู้ทุกข์ รู้สาเหตุแห่งทุกข์ ที่มาของการเกิดผลคือมาจากเหตุแล้วเหตุอยู่ตรงไหน ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหา ต้องหาเหตุของปัญหาให้พบ ประเด็นปัญหาคือ ความคิด ตั้งแต่สมัยก่อนมาแล้ว การครอบงำความคิดทำให้เราไม่คิด ยกตัวอย่าง เราไม่คิดมาตั้งนานแล้ว ที่ผมเริ่มรู้ว่าคนไม่คิดก็ตั้งแต่ทำเรื่องเกษตรกรรมธรรมชาติใหม่ๆ ถ้าเกษตรกรรมของเราหยุดคิดมาตั้งนาน เพียงแต่บอกว่าปลูกมันดินนะ เลี้ยงกุ้งดินน้ำ ทำอย่างนี้ดินนะ กลับไปเชื่อและทำตามไม่ต้องคิด

ระบบการศึกษา ความจำมากกว่าปัญญา

พอชี้ให้เห็นว่า ปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ก็คือ ระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาทำให้คนต้องไปเรียนรู้สิ่งที่นอกเหนือไปจากชีวิตจริง แต่เรียนเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของภายนอก โดยลืมรากเหง้าของตนเอง ก่อให้เกิดปัญหาขาดความภูมิใจในวิถีชีวิตของตนเอง และทอดทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม ระบบการศึกษาทุกอย่างถูกสั่งมาจากข้างบน โดยที่ชุมชนไม่มีอำนาจในการจัดการการเรียนรู้ของตนเอง

“การเรียนกับการฝึกเป็นคนละอย่างกัน สมัยก่อนตอนก่อนเข้าโรงเรียน อายุ 7 ขวบ เคยช่วยพ่อแม่เลี้ยงน่อง เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย หุงข้าว ต้มน้ำ แต่สมัยทุกวันนี้ เด็ก 3 ขวบ ก็เข้าโรงเรียนแล้ว ถ้ามันโตขึ้นไปอยู่กรุงเทพฯ มีลูกกลับมาเลี้ยงลูกได้ไหม ไม่ได้ เพราะไม่เคยเลี้ยงน่องมาก่อน เลี้ยงลูกแล้วเดี๋ยวตาย แต่ถ้าให้พ่อเลี้ยงลูก พ่อเลี้ยงได้ เพราะพ่อเคยเลี้ยงน่องมาก่อน แต่ในระบบโรงเรียนมุ่งเน้นแต่ความจำ และสั่งว่าต้องเข้าโรงเรียน เขาใช้คำว่า “ต้อง” เช่นเดียวกับกับการกระจายอำนาจก็ใช้คำว่า “ต้อง” ต้องบังคับทุกคนให้เข้าโรงเรียน พ่อแม่ต้องบังคับ ครูต้องบังคับ กฎหมายต้องบังคับ สมัยก่อนเด็กเข้าโรงเรียนตอนอายุ 7 ขวบ แต่ปัจจุบันนี้ เด็ก 3 ขวบก็เข้าโรงเรียนแล้ว เพราะต้องเข้าโรงเรียน 3 ขวบ จึงทำให้เด็กยังไม่พร้อมจะเข้าเรียน

เราจะเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ของคนเรา เป็นเพียงความจำที่เรียกว่า สัญญา มิได้ใช้ปัญญา จะเห็นได้จากการสอบแข่งขัน ที่คนส่วนใหญ่ใช้ระบบความจำเพื่อสอบเข้าบรรจุมากกว่าใช้ปัญญา ทำให้ขาดความรู้ที่จะช่วยให้ชีวิตอยู่ได้และพึ่งพาตัวเองได้

“เมื่อมาถึงปัจจุบันนี้ ผมก็มาคิดว่า เมื่อก่อนทำไมเราอยู่ได้ สมัยที่ป่ายังสมบูรณ์ เรามีครอบครัวที่อบอุ่น ไม่มีปัญหาครอบครัว มีความสุขอยู่ได้ แต่ตอนหลังทุกอย่างดูแย่หมดเลย สรุปลงๆ ก็คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา 10 กว่าปี เราไม่ได้พัฒนาเลย เช่น กา (อ่านว่า กอ อา กา) เป็นความจำหรือความรู้ แต่พระพุทธเจ้าบอกว่า สองคำนี้ไม่ใช่ด้วยกัน สัญญาคือการจำได้หมายรู้ ในขณะที่ปัญญา หมายถึงความรอบรู้ การที่เราอ่าน A B C D E ถึง Z เป็นความจำไม่ใช่ปัญญา แต่ที่เราใช้ในปัจจุบันนี้ เราใช้ความจำเป็นการวัดความรู้กัน แม้ไม่มีความรู้อะไรเลย ถ้าจำเก่งก็สอบได้ นี่คือการเอาความจำมาแข่งกัน มีสิ่งที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งก็คือ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีการสอบแข่งขันรับเจ้าหน้าที่เข้าทำงานใน อบต. มีผู้สมัครจำนวน 132,074 คน แต่เขารับเพียง 4 คน ฉะนั้น 4 คนนี้จะต้องมีความจำเก่ง จึงจะสามารถสอบได้ นี่ก็คือความรู้ที่ไม่ได้เกิดจากปัญญาที่ใช้พึ่งพาตนเอง”

ระบบโลก

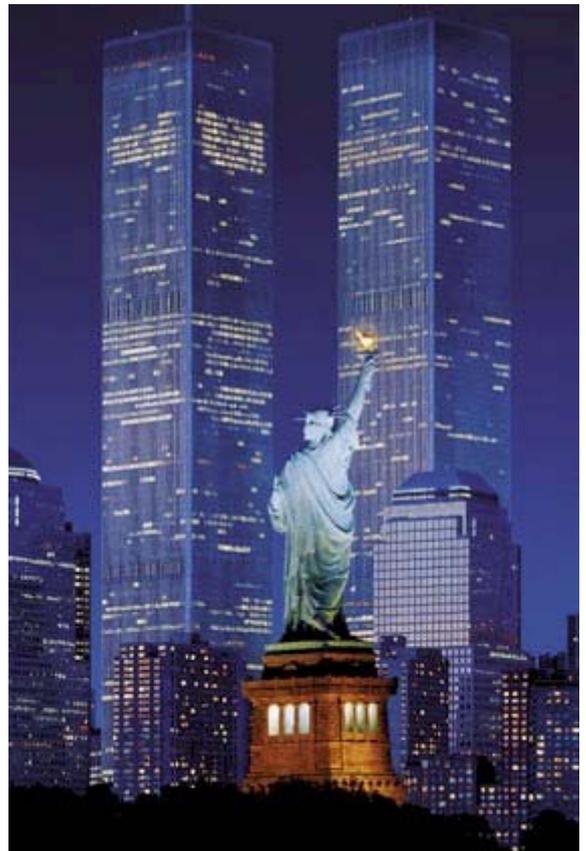

พ่อคำต้องยังชี้ให้เห็นว่า ตอนนี่ เราถูกหลอกให้ทำทุกอย่าง โดยที่เราไม่มีส่วนในการกำหนด เพราะในระบบเราไม่สามารถกำหนดได้ โดยเฉพาะเวทีโลกถูกกำหนดโดยประเทศมหาอำนาจ เราไม่มีโอกาสกำหนดระบบเอง จึงถูกสั่งให้ทำเพื่อวิ่งตามระบบ ระบบถูกกำหนดโดยเวทีโลก เรากำลังถูกหลอกให้เดินเข้าสู่เวทีโลกที่เขาที่กำหนดไว้ ใครเป็นคนกำหนดรู้หรือไม่ (มีคนโอดครวญว่า สหประชาชาติ เป็นแค่เสือกระดาษ) อเมริกากำหนดเงินของเราแตกต่างกันคือ 39-40 บาท ต่อ 1 เหรียญอเมริกา ถ้าหากให้เรากำหนดได้ ก็อยากกำหนดให้ 1 บาทไทย ต่อ 40 เหรียญอเมริกา

แต่ในความเป็นจริง เราไม่สามารถกำหนดได้ เพราะว่าเขาเป็นเจ้าของเวทีที่สามารถกำหนดกติกาและสิ่งต่างๆ ได้ ยกตัวอย่าง เช่น การขกมวยบนเวทีมวย เขาจะให้นักมวยคนใดชกก็ได้ นักมวยแต่ละคนชกอย่างไรก็ได้ ตามที่เขาที่กำหนด เช่น ให้ไมค์ ไทสัน ถือไม้หน้าสามอันหนึ่งชกกับเรา และให้ไมค์ ไทสัน เป็นผู้เคาะระฆัง และเป็นคนตัดสิน พอถึงเวลาเราก็จะไปชกกับไมค์ ไทสัน เปรียบเสมือนการทำงาน เราก็จะเอาข้าวที่ทำไปขายเหมือนไปน็อคเขา แต่ผลปรากฏว่า เขากลับน็อคเรา กุ้งก็เหมือนกัน เราก็โดนเขาน็อค

อย่างไรก็ตาม พ่อคำเน้นให้เห็นว่า ต้องเรียนรู้เพื่อให้ชีวิตมีความสุข ความสุขประกอบด้วยอะไรบ้าง ทุกคนก็ตอบว่า มีอาหารกินดี ไม่มีสารพิษ ครอบครัวมีความสุข ถ้าหากเราสามารถตอบตรงนี้ได้ชัดเจน เราสามารถสู้กับนายกทักษิณก็ได้

“แต่ปัญหาคือ พอมันแห้งแล้ง ขาดความอุดมสมบูรณ์เราอยู่ไม่ได้ ถ้าผมเดินขบวน ผมจะไม่ขอเงินรัฐแล้ว ผมจะขอความรู้ที่จะอยู่กับสิ่งเหล่านี้ให้ได้ รัฐจะมีให้ไหม ความรู้ตรงนี้ ถ้าเกษตรกรไม่มีความรู้เลยก็อยู่ไม่ได้ ที่ผ่านมาราคาคาดหวังว่า จะให้รัฐประกันราคาให้ซื้อผลผลิตของเราแพงๆ ทำอ้อยก็ต้องการให้เขาซื้อของเราแพง ๆ แต่ในที่สุดรัฐก็ซื้อในราคาถูก แล้วก็เกิดการเดินขบวนกันอยู่อย่างนี้”

“ที่ผ่านมาเรามองไม่เห็นตัวตน เราจะมองเห็นแต่คนอื่นประสบความสำเร็จ เราไม่เคยประสบความสำเร็จเลย แต่ตอนนี้เพื่อให้เห็นว่าเราไม่แพ้คนอื่นได้อย่างไร อาชีพเกษตรอาชีพเกษตรกรรมสามารถทำให้เราอยู่ได้ ที่ตรงนี้ (บ้านพ่อคำเตื่อง) ถือว่าเป็นที่ต่ำ ตรงศาลาตรงนี้ท่วมทุกปี เนื่องจากเป็นที่ต่ำ แต่ผมก็เรียนรู้ที่จะอยู่กับตรงนี้ มีคนให้เอกสารมาศึกษา และพยายามหาเงินมาใช้หนี้ หลักจากที่ขุดใช้หนี้หมด หลังจากนั้นจึงได้เรียนรู้ว่า สิ่งที่เราขาดแคลนที่สุด คือ ความรู้ เราไม่มีความรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติให้ได้ ธรรมชาติเขาทำให้เราทั้งหมด อาหารก็มี มีอากาศ มีลม มีน้ำให้ดื่ม อยู่กับป่าที่อุดมสมบูรณ์ไม่ได้ มีป่าเราก็ตัดหมด พอเป็นทะเลทรายเราก็ออยู่ไม่ได้”

ดังนั้น พ่อคำเตื่อง จึงชี้ให้เห็นว่า กระบวนการคิดแบบมีความสุขไม่เชื่ออยู่ที่การมีเงินมากมาย ยกตัวอย่างให้เห็นว่า นายกทักษิณจะกินมะเขือ นายกทักษิณจะไปหามะเขือที่ไหน (ซื้อห้างสรรพสินค้า) แล้วถ้าเปรียบเทียบกับเราที่ปลูกเองแล้วใครสดกว่ากัน (ที่บ้านเราปลูกสดกว่า) และปลอดภัยจากสารพิษมากกว่า และไก่ที่เราเลี้ยงเองก็สดกว่าไก่ ปลาผัก อากาศ ที่นายกซื้อกิน ก็ดีกว่า ถ้าถางป่าแข่งกันใครจะชนะอีก ก็เราชนะอีก รอบบ้านเราก็รอบตัวนายกใครปลอดภัยกว่ากัน เราปลอดภัยกว่า เรื่องการกินข้าวใครกินข้าวยุ่งยากกว่ากัน (นายก ยุ่งยากกว่า) ตอนเย็นเรากำลังเดินเล่น แล้วมีคนเอาไม้ค้ำจ่อที่ปาก เข้าห้องน้ำก็มีคนแอบฟัง เราก็อไม่เอา สรุปทุกเรื่องเราชนะนายกๆ ทุกเรื่อง เหลือเรื่องเดียวก็คือ เรื่องเงิน เราอย่าถือว่าเงินเป็นใหญ่ ที่เกิดปัญหาทั้งหมด ก็เพราะเรื่องเงิน เราถือเงินเป็นใหญ่

พ่อกำลังหาวิธีสร้างสุข

นอกจากชี้ชัดถึงปัญหา และสาเหตุของความทุกข์แล้ว พ่อยังได้เห็นแนวคิด และวิถีในการใช้ชีวิต ที่เป็นสุข หรือเป็นแนวทางในการนำพาชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยอุบายและกลวิธีต่างๆ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติ เพื่อให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ชีวิตจะสุข ต้องวางแผน

จะอย่างไรให้ชีวิตมีความสุข มีอาหารดี ชีวิตครอบครัวมีความสุขและมีอนาคตนั้น ขึ้นอยู่กับแนวคิดและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ซึ่งหมายความว่าหากจะตั้งต้นทำเกษตรก็ต้องวางแผน ทั้งนี้จะเห็นได้จากกรณีที่พ่อกำลังซื้อที่ดินจมน้ำ ซึ่งก่อนจะซื้อก็มีการวางแผนว่าจะทำอย่างไรกับที่ดินจมน้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด

“มีเพื่อนมาบอกว่า มีคนเขาจะขายที่ไร่ละ 1,200 บาท เราก็สงสัยว่าทำไมถูกจัง แต่ก็ตัดสินใจซื้อ วิถีคิดก็เปลี่ยนไป โดยคิดว่าน้ำท่วมก็น่าจะแก้ไขได้ จึงนั่งเรือไปกับเจ้าของนา พายเรือไปสักพักเขาก็บอกให้จอดเรือแล้วโดดลงโปงมดูเขตแดนใต้ น้ำ ฝั่งไปซื้อตอนนั้นหน้าฝน เดือนมิถุนายน จึงถามว่า ถ้าน้ำแล้งจะเป็นอย่างไร เขาบอกว่ามองเห็นเขตแดน มองเห็นที่ดิน ผมจึงถามว่า ถ้าใช้รถขุดได้หรือไม่ คิดราคายังไง ถ้าขุด 800 ตารางเมตร ตารางเมตรละ 5 บาท รวมกับค่าที่ไร่ละ 1,200 บาท รวมเป็นเงิน 5,200 บาท ผมก็จะได้ที่ดิน 1 ไร่ ได้ที่ดินมีโฉนด และได้บ่อ 1 บ่อ โดยขุดเป็นคัน ตรงกลางเป็นบ่อ บนคันบ่อปลูกต้นไม้ปลูกต้นไม้เสร็จ ก็เลี้ยงปลา”

อย่างไรก็ตาม เมื่อเริ่มขุดบ่อเลี้ยงก็ประสบปัญหาในเรื่องของขโมย พ่อค้าต้องชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาคือไม่ได้แก้ด้วยการจับขโมยติดคุก จะเห็นได้จากการที่พ่อค้าต้องเลี้ยงปลาแล้วมีคนมาขโมยลักจับปลาในบ่อ จึงดักจับแล้วส่งให้ผู้ใหญ่บ้าน แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพราะหลังจากนั้นปลาในบ่อตายจนหมด

“พอเริ่มมีปลา ก็เริ่มมีขโมย ตอนแรกไม่รู้ว่าขโมย จนกระทั่งชาวบ้านมาบอกว่าสงสัยว่าจะเป็นปลาที่บ่อของคุณนะ เพราะยังไม่มีใครเลี้ยงปลาเลย ที่เขาเอามาขายในหมู่บ้านเป็นปลาตะเพียน ผมจึงแอบจับขโมย ได้ 5 คน นำตัวไปให้ผู้ใหญ่บ้าน คนขโมยโดนปรับไปคนละ 500 บาท

หลังจากนั้นปลาในบ่อตายทุกบ่อเลย ตายเน่าเหม็นไม่รู้จะทำอย่างไร แผลงวันหัวเขียวเต็มไปหมด คิดว่าเป็นขโมย 5 คนนั้นแหละ แต่ไม่รู้จะแก้ไขอย่างไร ไปจับเขาก็ไม่มีหลักฐาน เกิดเขามาฆ่าเอาก็ไม่คุ้ม จึงปรับเปลี่ยนวิถีคิดใหม่ ก็มาคิดว่า คนที่ขโมยจะทำอย่างไรกับเขาดี เป็นเพราะเขาไม่มีปลาเขาจึงต้องมาขโมยปลา เมื่อมีโครงการ คปร. ผมจึงได้ขุดบ่อให้ชาวบ้าน เพาะลูกปลาไปให้และเอาอาหารปลาไปให้ด้วย เมื่อปลาโตแล้วก็หากินเอง นับแต่นั้นก็ไม่มีขโมยอีกเลย เพราะเขามีกินแล้วมีโครงการก็ขอปลาจากประมงบ้าง จากที่ต่าง ๆ บ้างมาแบ่งให้ชาวบ้าน ขุดบ่อให้บ้าง ขโมยก็หมดไป พอปลูกไม้ก็หาอีก ก็เลยใช้วิธีเดียวกับปลา ก็คือให้เขาเอาไปปลูก แล้วก็หมดปัญหาไป ผมก็เริ่มให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อมาเรียนรู้ร่วมกัน แต่พอชาวบ้านมารวมกลุ่มกันก็เห็นว่าเกิดปัญหาเหมือนๆ กัน คือ ปัญหาหนี้สิน”

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชาวบ้านขาดมากๆ คือ การวางแผน ไม่มีการทำระบบข้อมูล การไม่ทำระบบข้อมูลทำให้ไม่สามารถกำหนดการวางแผนให้เป็นระบบได้

“การวางแผนนั้น ผมประทับใจที่ญี่ปุ่น ซึ่งเกิดขึ้นในคราวที่ไปแลกเปลี่ยนความรู้ โดยไปอยู่ 45 วัน ในนามของศูนย์เทคโนโลยีสมัยใหม่ คือ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ เทคโนโลยีของญี่ปุ่นพัฒนาแล้ว ญี่ปุ่นถามผมว่า ผมอาศัยอยู่ที่ไหน จังหวัด อำเภออะไร แล้วเขาก็เปิดแผนที่ประเทศไทยในคอมพิวเตอร์ แล้วก็คลิกไปที่จังหวัด อำเภอที่เราอยู่ก็จะมีข้อมูลของเรา ผมตกใจมากกว่าเขาทราบข้อมูลของประเทศเราได้อย่างไร ญี่ปุ่นบอกอีกว่า มีเด็กวัยรุ่น 30% ไปทำงานนอกพื้นที่ มีค่าแรงขั้นต่ำ 27 บาทเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว มีถนนสายหลักอะไรบ้าง ถนนแต่ละสายยาวกี่กิโลเมตร ผมก็สงสัยว่าเขาทราบข้อมูลของเราได้อย่างไร แล้วรัฐบาลไทยทราบหรือไม่ว่าญี่ปุ่นมีข้อมูลของประเทศไทย ผมก็เลยถามญี่ปุ่นตอบว่า เขามีหน่วยงานเรียกว่า “โจก้า” มาสำรวจในประเทศไทย ถ้าอยากทราบว่าประเทศไทยมีข้อมูลอะไรบ้าง ก็โอนเงินผ่าน “โจก้า” เพื่อให้คนไทยทำข้อมูล ทำวิจัยให้

เช่น ถ้าอยากรู้ว่า จังหวัดกาญจนบุรีมีปัญหาอะไร มีถนนสายสำคัญอะไรบ้าง มีถนนกี่สาย ก็ให้กรมทางหลวงทำข้อมูล ทำวิจัยค้นคว้า โดยให้เงิน 2-3 ล้านบาทก็ได้ข้อมูลไป อยากรู้ข้อมูลคนย้ายจากจังหวัด อำเภอกี่คน คนเรียนจบกี่คน ในจังหวัดนั้น ๆ แล้วจัดทำเป็นข้อมูลประเทศไทยขึ้นมา เมื่อคนญี่ปุ่นคนใดต้องการที่จะมาทำงานในประเทศไทย ถ้าจะมาลงทุนหรือทำอะไรก็ตาม เขาไม่ต้องเสียเวลา เสียเงินเดินทางมาประเทศไทย เพียงแค่เขาเปิดข้อมูลดูที่ประเทศของเขาเขาก็จะทราบข้อมูล เพราะ “โจก้า” เขาจัดข้อมูลให้หมด ทำคนเดียวประหยัดทั้งประเทศ เพราะว่าเขารู้หมด ตรงไหนถนนส่งออกเป็นอย่างไร ทางไหนใกล้กว่ากัน ทางไหนใกล้ทะเลกว่ากัน”

สวรรค์ที่สร้างเอง

คนเราสามารถสร้างสวรรค์ด้วยตนเอง เพียงแต่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดที่จะพึ่งพาผู้อื่นหันมาพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ตรงนี้พอคำเตือนอธิบายให้เห็นว่า การสร้างสวรรค์นั้นสามารถทำบนพื้นที่ทำกินของตนเองได้ไม่ยาก อยู่ที่การวางระบบการจัดการว่าจะปลูกพืชชนิดใดบ้างและปลูกอย่างไร ทั้งหมดต้องให้เป็นระบบ

“การจัดทำสวรรค์ของตนเองนั้นไม่ยาก ทำให้ไร่นาของเรากลายเป็นสวรรค์สามารถทำได้ โดยวางระบบก่อนคือ เอากระดาษมาทำเป็นแปลนแทนกระดาษพิมพ์เขียว เขียนผังในไร่นาของเรา จัดทำผังแล้วดูความผิดพลาดของแปลนในแปลงของตนเองว่า ผิดพลาดตรงไหนบ้างให้ตรวจดูให้ช่วยกันตรวจดูด้วยว่า ของเพื่อนหรือของตนเองผิดตรงไหนให้ลองนำมาเปรียบเทียบกันดู ตรงตามทิศหรือไม่ ทิศเหนือทิศใต้ บางแปลงไม่มีบ้าน บางแปลงไม่มีทางเดิน ต้องเดินอ้อมไปที่แปลงอื่นซึ่งเป็นการเสียเวลา บางแปลงก็ไม่มีต้นไม้รับแสง เวลาเราเดินอยู่ในไร่ ทำให้ต้องเดินตากแดด บางแปลงมีบ่อปลาอยู่อีกที่หนึ่ง แต่กระท่อมอยู่อีกที่หนึ่ง ถ้าเกิดจะเดินไปเอาปลามาต้ม เขาจะมีความสุขไหม

ฉะนั้นต้องไม่ใกล้หรือไกลเกินไป จะต้องทำให้มีความสุขเหมือนอยู่บนสวรรค์ และบางที่ระหว่างบ่อปลามากระท่อม ไม่มีต้นมะกรูด มะนาว พริกเลย เวลาจะเอาปลามาต้มจะต้มกับอะไร ดังนั้น ต้องมีการวางแผนให้ดีกว่าจะปลูกอะไรตรงไหนบ้าง เช่น ไม้ ใบหญ้า นาง ข่า ต้องอยู่ใกล้ๆ กัน เพื่อให้สะดวกในการเก็บมารับประทาน เราต้องวางแผนให้ดีกว่าเราจะทำอะไรให้เกิดความสุข คนที่จะแกลงหน้าไม้ให้มีความสุขคือต้องเดินเพียง 20 ก้าวก็พอ ดังนั้น ต้องปลูกไม้ หญ้า นาง ข่า ตะไคร้ พริก ขะอม ไว้ใกล้กัน เมื่อเราได้ต้นไม้ที่ต้องการปลูกแล้ว เราก็ต้องมาวางแผน”

วางแผนให้ชีวิตเป็นสุข

การวางแผนในชีวิตและชุมชนให้มีความสุขนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการวางและการลงมือกระทำ โดยเฉพาะต้องมาพิจารณาดูว่า บนที่ทำกินของเรามีต้นไม้ใดบ้างที่สูงและต่ำกว่ากัน เมื่อเราเก็บหน่อไม้แล้วจะต้องยึนขึ้นก่อน ถ้ายึนขึ้นก็ต้องยึนเก็บ เช่น ชะอม แล้วก็เก็บหน่อนางที่ค้างอยู่บนร้าน แล้วก็เก็บพริก นอกจากนั้น ก็ปลูกไม้หอมไว้ เช่น ราชวดี ดอกแก้ว หรือโมก เพื่อให้ส่งกลิ่นหอมก่อนทำกับข้าว เมื่อรับประทานอิ่มแล้วจะอย่างไรให้คนที่อิมแล้วมีความสุขที่สุด

“คนที่กินอิมแล้ว จะมีความสุขที่สุดคือ ต้องไปนอน แต่ถ้านอนเลยก็ต้องอิดอ้วนแน่ๆ ก่อนจะนอนจะต้องเดินก่อน คนที่จะเดินก่อนนอนมีความสุขที่สุด คือต้องเดิน 15 ก้าว แล้วก็ใช้ตลับเมตร วัดไป 15 ก้าว แล้วก็เลือกเอาว่าจะนอนเปล หรือว่านอนแคร่ ดี ถ้านอนเปล ก็ต้องปลูกต้นไม้ไว้รองรับ 2 ต้น เมื่อมาถึงเปล เราจะปลูกต้นอะไรดี จึงจะร่มเย็นน่าอน ถ้าวเป็นต้นสัก หน้าร้อนใบจะร่วงหมด ไม้ดี ถ้าวเป็นมะม่วงก็ดี ร่มเย็น แดงมีผลให้เก็บกินด้วย แล้วก็ปลูกไม้ดอกหอมไว้ แล้วจัดวาระดับเปลเราสูงแค่ไหน เพื่อเวลานอนเราจะได้ดมกลิ่นของดอกไม้ได้สะดวก สบายใจ เลือกต้นไม้หอมที่ไม่สูงมากนัก เช่น โมก หรือดอกแก้ว”

ทุกอย่างสามารถทำได้เพียงเราไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง เรื่องปลา เราต้องการจับปลาโดยเดินที่ก้าว เราที่วัดระยะห่างจากจากจุดที่ตั้งหม้อต้มหน่อไม้ไปถึงบ่อปลาและในระหว่างทางก่อนไปจับปลาก็ต้องปลูกมะกรูด มะนาว พริก ในขณะที่ตรงมุมบ่อปลาก็ปลูกตะไคร้ ข่า เพราะมุมบ่อมันลื่น เราก็ดึงตะไคร้ เพื่อกันลื่น ขึ้นจากบ่อแล้ว ตะไคร้ที่หลุดติดมือมาก็เอามาแกงด้วย

“ความสุขทุกอย่างที่จะทำไม่ยาก ถ้าเราไม่ต้องการเงินสักนิดเดียว ทุกอย่างที่เราจะทำก็จะสมบูรณ์มากๆ เลย มีหลายคณะที่เคยมาเจอได้ ก็ถามว่า ทำไมไม่ตัดไปขาย พอเจอกระต๊อตรงนั้นก็ถามว่าทำไมไม่ตัดไปขาย แปรรูปได้ราคาแพงมาก ต้นหนึ่งเป็นหมื่นทำไมไม่ขาย เขาก็ถามว่าถ้าไม่ขายจะอยู่ได้อย่างไร เราก็ตอบว่า ก็อยู่แบบไม่ขาย ถ้าอยู่อย่างนั้นก็ปีจะใช้หนี้เขาได้หรือ ก็เลยย้อนถามว่าแล้วอยู่แบบเดิมก็ปีถึงจะใช้หนี้เขาได้หมด...เขาตอบว่าคงใช้หนี้ไม่ได้

ประเด็นคือ หากอยู่แบบเดิมก็ยังใช้หนี้ได้ไม่หมดใช้วิธีขายก็ใช้หนี้ได้ไม่หมด แล้วอย่างนี้จะทำอย่างไร เพราะที่ผ่านมาระบบที่เราเห็นมันใช้หนี้ไม่ได้ เราหาไปก็ใช้หนี้เวียนไปเวียนมา ปัญหาคือทำไมเราจึงเป็นหนี้ เพราะเราขาดความรู้ตั้งแต่เบื้องต้นและถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยมมาแต่ต้น”

การกู้เงินคือการนำเงินอนาคตของตนเองใช้ก่อน ปัญหาหนี้สิน ต้องมีการวางแผนและต้องทำความเข้าใจในครอบครัว ให้ช่วยการทุกวิถีทาง การปลอดหนี้ด้วยการกู้เงินจากที่หนึ่งมาใช้หนี้ที่อีกที่หนึ่งไม่มีวันปลอดหนี้ได้ เพราะเราไปเอาเงินที่ยังไม่ได้หามาใช้ก่อน การกู้เงินก็เท่ากับเอาเงินอนาคตของเรามาใช้ล่วงหน้า

“เพราะเงินที่เรากู้เราเคยคิดมาก่อนหรือไม่ว่า การที่เราให้กู้เงินมานั้น เขาคิดดอกเบี้ยให้เรียบร้อยแล้ว ถามว่าใครเป็นคนกำหนด เขาเป็นคนกำหนดตลอด แต่เราไม่ได้เฉลียวใจเลย เพราะว่าเราหาเงินมาตลอด หาเงินมาขนาดนี้แล้วเรายังหาเงินไม่พอ การที่เราไปกู้เงินเขาเพราะเราหาเงินไม่พอใช้ ไหม ถ้าเราพอใช้เราจะกู้เงินเขาไหม แต่ที่เรากู้เพราะเราหาไม่พอใช้ ถึงวันนี้เรายังไม่พอใช้แล้วจะทำอย่างไร เพราะว่าเราไปเอาเงินวันที่เรายังไม่ได้หามาใช้ก่อนใช้ไหม ทั้งที่วันนี้เรายังไม่ได้หาเงินเลย เราก็กู้เงินของฝรั่งนี้มาใช้ก่อน เราไปเอาเงินที่ยังไม่ได้หามาใช้ก่อนแล้วก็หมดอีก ปัญหาหนี้ก็ซับซ้อน”

วางแผนกับการปลดหนี้

การปลดหนี้ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่อย่างหนึ่ง และเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาในปัจจุบัน การหาทางออกเพื่อปลดหนี้ จึงเป็นคำตอบหนึ่งที่หลายคนเฝ้าค้นหา ซึ่งในวิธีการของพ่อค้าต้อง ก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และเห็นผลได้ทันที เช่น การลดค่าใช้จ่าย ค่าอาหารการกินในบ้าน เราต้องรู้ว่ามีสิ่งไหนต้องซื้อบ้าง ต้องรู้รูรั่ว ก่อนแล้วจึงอุดรูรั่ว ก็จะเป็นการปลดหนี้

“เราต้องทำข้อมูลให้ชัดเจนว่า ในบ้านเรามีรูรั่วอะไรบ้าง บางคนพูดว่าพริกไปปลูกทำไมซื้อเอา 2 บาทก็ได้กินแล้ว หากคิดทบทวนให้ดีจะเห็นว่า วันหนึ่งเรากินก็มือ มือหนึ่งเรากินก็บาท แล้วหอมละ คือต้องให้หลายอย่าง ฉะนั้น การที่เราจะใช้หนี้เราต้องมีเงินใช้หนี้ และส่วนที่จ่ายเราก็ไม่ต้องจ่าย ผมจะบอกวิธีการที่เราจะใช้หนี้ให้ ครั้งแรก คือ ต้องปรึกษาและคุยกับครอบครัวก่อนว่าจะทำยังไง ผมก็คุยกับแม่บ้านว่า เอาอย่างนี้ แม่บ้านเคยหุงข้าวอยู่ที่กระป๋อง ถ้าเคยหุงอยู่ 2 กระป๋อง หรือ 3 กระป๋อง วันนี้เราใส่ข้าวไป 3 กระป๋อง แล้วตักออกครึ่งกระป๋องได้ใหม่ ซักเสื้อผ้าก็เหมือนกัน เวลาซักก็เอาผงซักฟอกออกมาครึ่งช้อน หรือหนึ่งช้อนก็ได้ ทำไปอย่างเดียวกันนี้ ได้เท่าไร ก็เอาส่วนที่เหลือมาใช้หนี้ หาวเวลาหางานที่มีรายได้เพิ่มทำ แต่งงานประจำก็ทำอยู่ ไม่ใช่จะทำกิจกรรมตัวนี้แล้วงานประจำก็หยุดหมด คนที่ไปทำยังงี้ให้มีรายได้เพิ่มก็ทำต่อไป แต่งานที่ทำอยู่เดิมก็ทำต่อไป ขอให้หาเวลามาเพิ่มขึ้น ทำอะไรให้เป็นรายได้ ทุกคนต้องมีที่ทำงานเหลือเหลืออยู่แล้ว ก็ปลูกต้นกล้วยไว้ในที่ของตนด้วย ปกติขุดหลุมแล้วปลูกต้นกล้วยใช้เวลากี่นาที ใช้เวลาประมาณ 20 นาที แล้วใช้เวลาทำงานเดิมที่ทั้งวันใช้เวลากี่ชั่วโมง ตั้งแต่แปดโมงเช้า ถึงห้าโมงเย็น ก็ยังไม่พอใช้หนี้สองแสนนะ แล้วที่นี้ทุกคนลองแบ่งเวลามาวันละ 20 นาทีทุกวัน สม่่าเสมอเพื่อปลูกกล้วยวันละ 1 ต้นทุกวัน

เมื่อครบ 1 ปีจะได้กล้วย 365 ต้น ผ่านไป 1 ปีงานประจำที่ทำอยู่ก็ยังคงอยู่เหมือนเดิมยังทำเหมือนเดิม แต่เรามีต้นกล้วยเพิ่มมาอีก 365 ต้น มีกล้วยเพิ่มขึ้น 365 เครือแล้วกล้วยเครือหนึ่งมีประมาณ 10 หวีเมื่อนำไปขายในราคาตกหวีละ 2 บาท เครือหนึ่งมี 10 หวี ได้ 20 บาท เอา 20 บาทคูณด้วย 365 วัน ได้เท่ากับ 7,300 บาท ทุกปีที่เราไม่เคยมีเงินตัวนี้มาใช้เลย แต่ตอนนี้เรามีเงินตัวนี้มาใช้แล้ว โดยเราเป็นคนทำเองแล้วปีต่อไป คือปีที่สอง เราไม่ต้องทำแบบนี้อีก แต่เราก็จะมีกล้วยเพิ่มเข้ามาอีกต้นละหนึ่งเครือ ในกอกเดียวจะได้ 2 เครือ ก็เป็น 365 เครือ คูณด้วย 2 ก็ได้เท่ากับ 730 เครือ 20 บาทเท่าต้นหนึ่ง ได้ 40 บาท เมื่อครบหนึ่งปีเราก็ได้เงินมาใช้หนี้จาก 7,300 บาท เป็น 14,600 บาท แล้วพอปีที่ 3 เราจะได้เพิ่มขึ้นอีก นี่แค่สมมุติเรื่องกล้วยนะครับ

แต่ถ้าสมมุติเป็นอย่างอื่นเราก็สามารถปลูกอะไรเพิ่มได้หมด เช่น ปลูกพริก หรือมะเขือ ไว้เพื่ออุดรูรั่วได้ แล้วเราจะได้อะไรจากต้นไม้ ไม่ต้องทำเร็วนะ ปลูกไปเรื่อยๆ ปลูกไป 100 กอ 200 กอ ทำเป็นการออกกำลังกาย เช่น สักเกตจากต้นไม้ที่เราปลูก สมมุติว่าผมปลูกไผ่ ขณะที่ผมนั่งพูดอยู่ตอนนี้ วันนี้ พรุ้งนี้มีหน่อไผ่โผล่ขึ้นมา ถามว่าผมต้องไปทำไหม ไม่ต้องทำแต่ผมมีมาให้ ฉะนั้น จะทำยังไงให้เราไม่ต้องไปทำแล้วให้มันมีของขึ้นมา ประเด็นคือ ต้องมีคนมาช่วยทำไผ่ไหม แล้วสมมุติว่าในขณะที่เราปลูกกล้วย เราก็ปลูกต้นยางนา ปลูกต้นตะเคียนไปด้วย ต่อไปเราก็มีไม้ปลูกให้ลูกหลานแล้ว 365 ต้น สร้างบ้านได้ 365 หลัง แต่ถ้าเราต้องการใช้หนี้สองแสนด้วย มีบ้านให้หลาน 365 หลังด้วย ถามว่า หายากไหม แต่ถ้าเราทำที่เดียวพร้อมกัน คือ ปลูกกล้วย ปลูกพริก ปลูกมะเขือ ปลูกต้นยางนา ปลูกต้นตะเคียนไปพร้อมกัน และรดน้ำไปพร้อมๆ กัน มันก็จะให้ผลเร็วกว่าแน่นอน ตรงนี้จะเห็นว่า มันก็เป็นการสร้างอนาคต เป็นทั้งการใช้หนี้ และเป็นทั้งต้นทุน และงานประจำของเราก็ไม่ได้เสีย ตรงนี้ คือ อยากจะให้ฝึกวิธีคิดว่า จะต้องทำอะไร จะนำอะไรมาช่วยได้บ้าง ตัวช่วยจะต้องเยอะ ผมจึงพยายามทำตัวช่วยเข้ามาเยอะ ๆ ให้ปลาช่วยบ้าง พริกช่วยบ้าง ต้นไม้บางต้นเป็นบำเหน็จ บางต้นเป็นบำนาญ บางต้นเป็นอนาคตให้ลูกหลาน บางต้นเป็นปุ๋ย”

รายได้ที่ไม่ใช่เงิน

รายได้ในความหมายของพ่อค้าต้อง ไม่ได้หมายถึง รายได้คือเงินที่ได้มาต่อเดือน พ่อค้าต้องชี้ให้เห็นว่า สมมุติว่า เดือนหนึ่งมีรายได้สองหมื่นห้าพันบาทต่อเดือน รายได้ตรงนี้ เรียกรายได้ ก็เอา 25,000 บาทคูณด้วย 12 เดือน ก็ได้เท่ากับสามแสนบาท และสิบปีได้สามล้านบาท ยี่สิบปีได้หกล้านบาท นี่ก็เรียกว่ารายได้ และสิ่งที่เสียไปเรียกว่ารายจ่าย ดังนั้น รายได้ในความหมายของพ่อค้าต้อง หมายถึง

“ผมปลูกหน่อไม้ไว้ แล้วมันแตกกอเขาเรียกว่าผมมีรายได้ ปลาที่เลี้ยงไว้ออกลูกเรียกว่ามีรายได้ ตัวโตขึ้นเรียกว่ามีรายได้ พอใบไม้หล่นลงบนที่พื้นดิน ดินดีขึ้นเรียกว่ามีรายได้ ไหม อากาศเย็นลงเพราะมีต้นไม้มากขึ้นเรียกว่ามีรายได้ ไหม ต้นไทรออกลูกหล่นให้ปลากิน ไม่ต้องให้อาหารปลาคุณถือว่าเรามีรายได้ ไม่สามารถตอบว่าผมมีรายได้เท่าไร ฉะนั้น รายได้ของภาคเกษตรจะได้มาไม่เหมือนกัน ก็คือมันได้มาแบบไม่เป็นเงิน แต่มันได้มาแบบความมั่นคงในชีวิตและเป็นอนาคต แล้วก็ไม่มีการแย่งของเราไปได้ง่ายๆ แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นเงินมาไม่นานก็ถูกแย่งไปหมด ก็เลยไม่พยายามที่จะแลกเปลี่ยนเงินออกไป พยายามที่จะสะสมตรงนี้เอาไว้ ผมจะไม่ถามเรื่องรายได้ เพราะถ้าถามเรื่องรายได้คนทั่วไปก็จะมองถึงเรื่องเงิน วัตถุประสงค์คือเรื่องเงินหมดเลย แต่รายได้ตรงนี้เราจะไม่เอาเรื่องเงินเป็นใหญ่ ไม่เอาเงินเป็นหลัก”

นอกจากนั้น พ่อค้าต้องยังอธิบายให้เห็นว่า อาชีพเกษตรกรสามารถทำให้อยู่ยืนได้ หากเราปลูกต้นไม้หรือมีการทำเกษตรแบบผสมผสาน จะทำให้สามารถวางอนาคตให้ลูกหลานได้ด้วย

“เพราะการทำเกษตรแบบยั่งยืน เป็นสิ่งที่ดีสำหรับเรา สำหรับลูกหลานของเรา ชวนาสมัยก่อน สมัยปู่ย่าตายายใช้ไม้มะค่าโมง และสมัยพ่อผมปลูกบ้าน ใช้ไม้มีตะเคียนทอง แต่พอมารุ่นที่ขายปลูกบ้าน ใช้ไม้มะค่าแต่ใช้ไม่ยาว พอรุ่นหลังมาใช้ไม้ยูคาลิปตัส ฝายบ้านจะเป็นไม้ฝาเฉออรา แต่รุ่นต่อไปก็ไม่รู้ว่าเอาไม้อะไรมาใช้ ดังนั้น วิธีคิดของผมคือ ตอนนี้รุ่นผมๆ ก็ปลูกไม้กระถินณรงค์ไว้ พอถึงรุ่นลูกของเรา ก็ปลูกไม้ยางนาไว้ พอถึงรุ่นเหลนจะเป็นไม้มะค่าโมง”

ประเด็นคือ หากเราใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องมือ เราใช้เวลา 20 นาทีในการปลูกกล้วยได้การปลูกไม้มะค่าโมงก็ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที เราสามารถปลูกต้นไม้ได้ถึง 4 – 5 ต้นก็สามารถทำบ้านให้หลานได้หลังหนึ่ง ฉะนั้น ประเด็นคือ เราจะต้องทำในสิ่งที่ยากกว่าหรือง่ายกว่า คำตอบคือ เราก็เลือกทำในสิ่งที่ง่ายกว่า คือสิ่งที่ผมก็ไม่เคยคิดมาก่อน แต่ตอนนี้ผมก็เริ่มทำ ปลูกต้นไม้ แล้วก็เอาต้นไม้ไปแจกชาวบ้าน มีอีกอย่างที่น่ากลัวก็คือ ความรักต้องให้เท่ากัน หมายความว่า ต้นไม้เล็กเท่านี้ ใครมาเด็ดของเรา หรือว่ากิ่งมันหักสักหน่อยก็เกิดความเสียหาย แต่พอดันโตขึ้น ก็เริ่มรักมากขึ้นเท่านั้น พอดันขนาดทำเสาได้ ก็รักมากเท่าเสา แต่พอดันไม้โตเท่ากับสี่ห้าคนโอบ ก็รักเท่ากับสี่ห้าคนโอบ ถ้าใครมาขโมยไป มันก็เสียหายเท่ากับสี่ห้าคนโอบ ทั้งที่จริงๆ ความรักเป็นอันเดียวกัน เพราะฉะนั้น เราต้องรักต้นเล็กๆ ให้เท่า กับรักต้นใหญ่ ต้องมีความรักให้เท่ากัน เหมือนกับเรารักลูกคนเล็กกับรักลูกคนโต

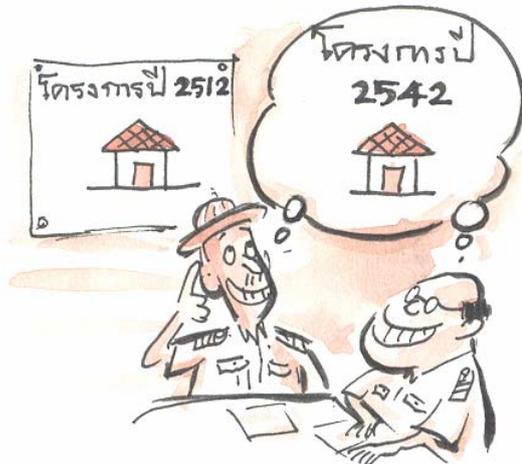
การตั้งกรมต่างๆ ขึ้นมารับผิดชอบของรัฐ พ่อค้าต้องเปรียบเทียบให้เห็นว่า การตั้งกรมต่างๆ ที่รัฐตั้งขึ้น ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จะเห็นจากการที่ กรมที่ดินไม่สามารถรักษาดินให้ดีได้ กรมป่าไม้ก็เช่นกัน ต้นไม้ยังถูกตัดเหมือนเดิม

“เพราะว่า กรมพัฒนาที่ดินชวนให้ปรับปรุงบำรุงดิน เขาจัดตั้งกรมพัฒนาที่ดินมาที่ปีแล้วใครรู้อ่าง ใครมีข้อมูลบ้าง ว่ากรมพัฒนาที่ดินตั้งมาแล้วกี่ปี (ประมาณ 70 กว่าปีแล้ว) แล้วกรมพัฒนาที่ดินตอนนี้กับตอนที่เพิ่งตั้งครั้งแรกอันไหน ดึกว่ากัน กรมป่าไม้ก็เช่นเดียวกัน ตั้งมา 100 กว่าปีแล้ว ถ้า นับตอนนี้กับตอนที่เพิ่งตั้ง ตอนไหนมีต้นไม้มากกว่ากัน (ตอนเพิ่งตั้งต้นไม้มากกว่า) เหมือนกับการส่งเสริม เกษตรกรให้หมอดินนี้ ตอนนี้นับเมื่อก่อน ตอนไหนมีหมื่น มากกว่ากัน เราอย่าไปหวัง เราต้องคิดกันเอง เราต้องเข้าใจ ให้ได้ว่าอย่าไปหวังพึ่งหน่วยงานของรัฐ แต่จงเอาธรรมชาติเข้ามาช่วย แต่ประเด็นปัญหาคือ เวลาที่เราปลูกต้นไม้ที่ยากมาก แค่เอากล้าไม้ลงดินนี้ทำยากมาก แค่เอาน้ำหนึ่งขันมารดก็ทำ ยากมาก ทั้งๆ ที่เราปลูกแล้วในอนาคตสามารถสร้างบ้านได้ หนึ่งหลัง แค่สลักให้น้ำมันหกใส่ต้นไม้แค่นั้นมันทำยาก เหลือเกิน จะทำบ้านสักหลังมันทำยากมากๆ เลย จึงเกิด บ้านเอื้ออาทรขึ้นในสมัยนี้”

เมื่อวันก่อนผมเพิ่งปลูกบ้านเอื้ออาทรให้สมาชิก 20 หลัง จากต้นไม้ที่ตัดมาจากไร่ที่ปลูกไว้ 15 ไร่ซึ่งสมัยก่อน ตั้งใจปลูกไว้ให้ลูกๆ ได้สร้างบ้าน ตอนนี้ได้แบ่งให้สมาชิกไป ทำบ้าน 20 หลัง เป็นบ้านเอื้ออาทรแบบไม่เอาเงินคืน ยกให้ ไปทำบ้านฟรีๆ 20 หลัง หากย้อนไปจะเห็นว่า การที่ผมปลูก ต้นไม้ตอนนั้น ผมได้ใช้คนปลูกเพียง 5 คน หมอดินจ้างปลูก ไป 500 กว่าบาท ตอนนั้นผมได้ค่าปลูกมาแล้วสองแสนกว่า บาท ขายไม้ที่หมอดินๆ ไร่อีกประมาณเกือบสามแสนกว่าบาท แล้วก็ยิ่งปลูกบ้านได้อีก 20 หลัง แต่ถ้าตอนนั้นผมยังปลูกมัน สำปะหลัง ปลูกอ้อยแบบเดิมอยู่ ตอนนั้นผมคงแย่มากเลย อยากรักก็ตาม ตอนนี้น่าจะผมก็ยังปลูกพืชเชิงเดี่ยวอยู่ ประมาณ 200 ไร่ ทำเอง 100 ไร่ ให้เขาทำครึ่งหนึ่ง นั่นก็คือ ผมให้เวทิตาช่วยทำช่วยดู (ปลูกแบบใช้ธรรมชาติช่วยโดยไม่ ต้องจ้างคนดูแล) เพราะถ้าหากจ้างเขาก็คงไม่ไหวแน่”

เตรียมการทำแผน

สิ่งแรกที่ยากจะคุยกับพวกเราก็คือ การคิดเตรียมการที่จะทำแผน สิ่งที่ยากให้ทุกคนทำก็คือ การวางแผน ซึ่งการทำ แผนนี้จะเป็นการวางแผนที่จะทำความสุขให้กับตัวเองว่าในพื้นที่หนึ่งแปลงของเรานั้นจะอย่างไร จะต้องมีการมาช่วย ทำงานให้กับเราบ้าง ในที่นี้หมายถึงการให้ธรรมชาติเข้ามา ช่วยเราทำงานเยอะๆ โดยวางแผนระยะยาวเป็น รายเดือน รายปี รายอนาคตว่า จะปลูกอะไรบ้าง รายเดือนจะปลูกพืช ชนิดใดก่อน รายปีจะปลูกพืชชนิดใดบ้าง และรายอนาคตจะ ปลูกต้นไม้ชนิดไหนบ้าง ประเด็นคือ ถ้าปลูกต้นไม้ก็อยาก ให้ปลูกเยอะๆ โดยเฉพาะถ้าปลูก 1 ต้นใช้เวลา 20 นาที ต่อหนึ่งวันทุกวัน หนึ่งเดือนก็จะปลูกต้นไม้ได้ประมาณ 30-31 ต้น ถ้าหนึ่งปีจะปลูกต้นไม้ได้มากถึง 365 ต้น หรือทุก 20 นาทีปลูกต้นไม้ได้ 3 ต้นต่อหนึ่งชั่วโมง วันละ 12 ชั่วโมง ปลูกต้นไม้ได้ 36 ต้น หากเป็น หนึ่งเดือนก็จะปลูกต้นไม้ได้ 1,080 ต้นหนึ่งปีจะปลูกต้นไม้ได้มากถึง 12,960 ต้น แต่ผม กลัวเราไม่กล้าเสียสละเวลาถึงชั่วโมง ประเด็นคือ ให้เราเชื่อ ตัวเอง ในการทำงานต้องเชื่อในสิ่งที่ตัวเองฝัน

การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก พ่อคำเต๋องชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ทำให้คนเราเป็นทุกข์อย่างแสนสาหัส คือการเป็นหนี้ การเป็นหนี้เป็นความทุกข์และเป็นสัจธรรมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หมายความว่าใครเป็นหนี้ก็ต้องเป็นความทุกข์

“เพราะพระพุทธเจ้ายังพูดถึงเรื่องหนี้สิน ตอนนั้น พระอนานท์ไปถามเรื่องการเป็นหนี้ ถามว่า อะไรที่ทำให้คนบนโลกนี้ทุกข์มาก ทำให้คนในโลกไม่บรรลุนิพพาน ทำให้คนในโลกไม่ถึงความสุขได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า หนี้ ดังพุทธสุภาษิตว่า อิจัง ทุกขัง โลเก แปลเป็นภาษาไทยว่า การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก มีผู้รู้กล่าวว่า คำที่พระพุทธเจ้าตรัสแล้วเป็นสัจธรรม คือ พระพุทธเจ้าตรัสอย่างไรแล้ว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่าคำนี้ตรัสมาตั้งสองพันกว่าปีว่า

การเป็นหนี้เป็นทุกข์ที่สุดในโลก

แล้วอีกห้าพันปีข้างหน้าการเป็นหนี้

ก็ยังเป็นทุกข์ที่สุดในโลก

ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นสัจธรรม

ทำไมตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสนั้นเราไม่เห็นได้ยินเลย ทั้งที่อีกห้าพันปีข้างหน้าการเป็นหนี้ก็ยังเป็นทุกข์ที่สุดในโลก เราไม่เคยได้ยิน เรื่องหนี้สินเป็นเรื่องใหญ่ แต่มันก็มีทางออก คือจะต้องอดรู้ไว้ คิดว่ามันเกือบจะทำได้นะ แต่มันก็ต้องมีรายจ่าย ถ้าสร้างสมุนช่วย เพื่อหาใช้หนี้ ต้องตั้งเป้าหมายของคนในครอบครัวให้ชัดเจน แล้วก็สร้างอนาคตขณะที่เราใช้หนี้ ก็ต้องหาใช้หนี้ไปด้วยโดยการปลูกกล้วยใช้หนี้ ปัจจุบัน แล้วก็ปลูกต้นยางนาเพื่อสร้างอนาคตในวันเดียวกัน ทำในหลุมเดียวกัน ถ้ามาแยกทำเป็นเรื่องๆ โดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวก็จะประสบปัญหาบางอย่างที่ตามมา ดังนั้นต้องหลายอย่างในวันเดียวเพื่อให้แก้ปัญหาหลายๆ เรื่อง”

เกษตรประณีต

พ่อคำต้องเน้นให้เห็นว่า การปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูกในพื้นที่หนึ่งไร่ นั้น สามารถทำได้ เพียงต้องใส่ความตั้งใจลงไป

“ตอนแรกผมก็เริ่มจากเนื้อที่หนึ่งไร่ สองไร่ สามไร่ มาเรื่อยๆ จนสุดท้ายก็เลยมาทำ 50 ไร่ ทำ 100 ไร่ ทุกคนมาเห็นก็คิดตามไม่ได้ เพราะเขาว่าคงทำตามไม่ได้หรอก เพราะว่าที่ของเราอยู่คนเดียว บางคนมีแค่ 3 ไร่ 5 ไร่ คงทำตามไม่ได้หรอก เพราะติดปัญหาเรื่องหนี้สิน จะทำเป็น 100 ไร่ก็ทำไม่ได้ เพราะต้องจ่ายค่าปุ๋ยแพงมากและต้องจ้างคนทำ ก็ทำไม่ไหว แต่ถ้าเราทำ 1 ไร่ แล้วทำคนเดียว เพื่อให้คนที่พื้นที่น้อยๆ สามารถทำได้ ก็เริ่มต้นจากพัฒนา 1 ไร่มาเรื่อยๆ โดยกำหนดว่าในพื้นที่ 1 ไร่ ต้องทำอะไรบ้าง ต้องคิดอะไรบ้าง ถ้าไม่ต้องมีแนวร่วม ทำคนเดียวได้ไหม ไม่ต้องมีที่มาก แต่เราต้องวางแผนให้เหมาะสมกับพื้นที่เท่านั้น”

การออมทรัพย์

การออมทรัพย์ ในความหมายของพ่อคำต้องไม่ใช่การออมทรัพย์ที่เป็นตัวเงิน หรือได้เงินที่เกิดจากดอกเบี้ย แต่การออมทรัพย์ตามแนวคิดใหม่ มีความแตกต่างจากสมัยปู่ย่าตายายของเรา โดยสมัยปู่ย่าตายายการออมทรัพย์ หมายถึงทรัพย์ที่อยู่ในดิน แต่ปัจจุบันการออมทรัพย์หมายถึงเงิน คนที่ออมทรัพย์ทำไปเพื่อหวังผลกำไรจากเงินที่ฝาก เพราะจริงๆ แล้วการออมทรัพย์เป็นหลักประกันของครอบครัว ถ้าเราเป็นหนี้แล้วยังต้องออมทรัพย์มันก็จะขัดกัน แต่ที่ผ่านมการออมทรัพย์เป็นเหมือนการล้างแค้น คือ ออมไว้ให้เยอะๆ แล้วเอา มาดาวนัรต มันก็ยิ่งเป็นหนี้หนักขึ้นไปอีก พอได้เงินมามันก็หมด เหมือนเราวางทางเอาไว้แล้ว เงินมันก็ออกไปง่าย

“การออมทรัพย์คนละ 100 บาท สมมุติว่า 7 จังหวัดที่มานี้ ก็จะได้เงิน 700 บาท แล้วออกเงินให้สมาชิกใน 7 จังหวัดนี้กู๊ เวลากู๊แล้ว ก็อยากเสียดอกเบี้ยน้อย ถ้าเอาดอกเบี้ยมากคนกู๊ก็ไม่ไหว แต่ถ้าเอาดอกเบี้ยน้อย คนก็ไม่อยากลงทุน ดอกเบี้ย 8 บาทต่อปี ถ้า 12 บาท ต่อปี ก็โหดเกินไป แต่ถ้า 24 บาท ต่อปี ยิ่งโหดมากที่สุด มีใครจ่ายดอกเบี้ยมากกว่า 24 บาทต่อปีหรือไม่ ถ้าจะทำแบบออมทรัพย์นี้ ถ้าส่งไม่ไหว หรือต้องการจะออก ก็ขอถอนทรัพย์ได้ทุกปี”

ในขณะที่แนวคิดของพ่อคำต้องกลับเน้นให้เห็นว่าการออมทรัพย์ในความหมายของท่านก็คือการออมต้นไม้ และการออมที่ไม่เอาเปรียบใครด้วย

“การปลูกยางนาไว้ 8 ปีแล้ว คิดราคาต้นกล้าที่นำมาปลูก คือจริงๆ ตอนนั้นกรมป่าไม้ให้ต้นกล้ามาฟรี ถ้าคิดค่าน้ำมันรถไปรับต้นกล้า ก็ตกประมาณต้นละ 5 บาท คิดเสียว่าผมออมเงิน 5 บาทไว้ในดิน 8 ปี ผ่านไปราคายางนาเมื่อเฉลี่ยได้ ต้นละ 2,000 บาท ถ้าสมมุติ 8 ปี ได้ 2,000 บาท ราคาต้นกล้า 5 บาท ก็เท่ากับว่าเราได้ดอกเบี้ย 1,995 บาท แล้วเอา 8 ปี ไปหาร โดยคิดแล้ว ออมทรัพย์ 5 บาท ได้ดอกเบี้ยเฉลี่ยปีละ 255 บาท การออมทรัพย์แบบนี้ ก็ดีกว่า เพราะถือว่าเราไม่เอาเปรียบใครใน 6 คนนี้ มีแบบนี้ไม่มีที่ไหนในโลก ยิ่งออมนานยิ่งได้กำไร แถมยังได้ช่วยเหลือผู้อื่นอีก คือ ช่วยให้ร่มเงา ทำให้ร่มเย็น ช่วยทำให้ฝนตก ไม่ต้องเดือนร้อนใคร กรรมการก็โง่งไม่ได้ หรือจะออมแบบปลูกต้นกล้วย แล้วก็คิดไปว่าต้นทุนเท่าไร ได้ดอกเบี้ยเท่าไร ในส่วนนี้อยากให้ลองเอากลับไปเป็นแนวทางในการทำออมทรัพย์ด้วยตนเอง”

ร้านค้าชุมชน

ท่านเน้นให้เห็นว่า ความสำเร็จที่มีอยู่ในชุมชนและ เป็นสิ่งที่จำเป็นมาขายเท่านั้น จึงจะเป็นร้านค้าชุมชนที่เป็น ของชุมชนจริงๆ

“คน 10 คน เฉลี่ยเงินกันคนละ 100 บาท ได้เงินมา 1,000 บาท แล้วก็ต้องมีการ ต้องมีคนซื้อของที่ตลาด มาขาย เงิน 1,000 บาท ได้มาเป็นของ ส่วนเงินอยู่ที่ตลาด ถ้าขายแล้วได้กำไร 200 บาท พอ 1 ปี แบ่งกำไรกัน พร้อมเงิน ต้น 1,000 บาท เราก็นึกว่าเราได้กำไร แต่จริงๆ แล้วมันทำให้ เงินเราหมดไปจากพื้นที่ ต่อมาก็มีการขายเหล้า บุหรี่ ขนนม กรอบแกรบ บางคนเอาลูกมานั่งขายของ ขายขนมไปด้วย เด็กเห็นก็อยากกิน ก็ต้องซื้อ ทำให้ซื้อกันได้แบบง่ายๆ ขาย ของที่ไม่มีประโยชน์ แต่ถ้าร้านค้าชุมชนขายของที่จำเป็น และมีประโยชน์ต่อชุมชนจะดีกว่า เช่น น้ำของที่มีอยู่ใน ชุมชนของที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น ผงซักฟอก แชมพู สบู่ เป็นต้น มาขาย”

การแปรรูปผลิตภัณฑ์

ทุกคนก็ต้องการแปรรูป โดยที่ไม่เคยคิดก่อนว่า เรามีพืชผลชนิดใดบ้างที่ต้องแปรรูป และสามารถแปรรูปได้ การแปรรูปต้องอยู่บนพื้นฐานของการวางแผนที่ดีและใช้กับพืชผล ที่มีอยู่ แต่ไม่รู้จะจัดการอย่างไรดี จึงต้องนำมาแปรรูป

“เมื่อไม่กี่วันมานี้มีคนถามว่า ถ้าปลูกแล้วจะตัดได้ไหม ถ้าปลูกแล้วตลาดเป็นอย่างไร ทั้งที่ยังไม่ได้ปลูกเลย แต่ก็มี เรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อตอนที่ SIF เข้ามาแรกๆ เราก็ นั่งดูตากันไปดูตากันมา พอตีมีโครงการสนับสนุนชาวบ้านให้ เรียนรู้ เราก็ส่งชาวบ้านไปเรียนรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ อาหาร ผมก็ส่งแม่บ้านไปด้วย ไปเรียนที่โคราช ไปเรียนแปรรูปกล้วยทำให้เป็นกล้วยฉาบ ไปเรียน 4 วัน กลับมาถึงบ้านยังไม่ทันได้เปลี่ยนเสื้อผ้า ก็เริ่มตัดกล้วย ผานกล้วย หั่นกล้วย ทอดกล้วย เรียกเด็กๆ มาชิม ก็ออกันมาชิมที่ร้อนๆ กว่าจอร์จ เรื่องว่ากรอบพอหรือยัง ก็หมดกล้วยไปเกือบครึ่งหนึ่งแล้ว ที นี้ก็ใส่น้ำตาล พอใส่น้ำตาลเด็กๆ ก็ชิมอีก พอใส่น้ำตาลก็ยิ่งดี ขึ้นกว่าตอนทอดกรอบใหม่ๆ ก็เลยหมดกล้วยไปอีก เอาเนย ใส่อีก แล้วก็ให้ชิม ทีนี้ก็ชิมกันอีก ใส่น้ำแล้วหอมขึ้นไหม

พอเรียบบ่อยคิดว่าได้ที่แล้ว ก็จะไปรรจูงเอาไปขาย ก่อนจะขาย ก็ไปซื้อที่ร้านค้ามาชิมก่อนอีกว่ารสชาติเหมือนกับของเขาหรือไม่ เสียเงินอีก 5 บาท ชิมไปแล้วเหลือใส่ถุงขายได้ 2 ถุง ก็ไปฝากที่ร้านเขาแขวนขาย ชาวบ้านมาเจอ ถามว่ากล้วยของใคร เขาก็บอกว่า กล้วยบ้านนี้แหละ แฟนพ่อค้าต้องเขาไปเรียนมาเขามาฝากขาย 2 ถุง ชาวบ้านเขาก็พูดว่าเพิ่งเรียนมาแล้วเอามาฝากขายแล้วหรือ ไหนลองเอามาชิมหน่อยซิกี้หมดไปอีก 1 ถุง เหลือถุงเดียว ก็เลยขายได้ถุงเดียว 5 บาท สรุปแล้ว กล้วยหนึ่งเครือขายได้ 5 บาท แล้วยังไปตัดมาใหม่อีกหนึ่งเครือ คือ กล้วยเครือนี้ เพราะตอนไปอบรมเขาให้ตะหลิวมาอันหนึ่ง กระทะมาใบหนึ่ง ตะแกรงหนึ่งอัน น้ำมันพืชหนึ่งกิโลกรัม คือฝ่ายจัดเขาจัดให้เป็นอุปกรณ์การเรียน หลังจากนั้นก็มาตัดกล้วยแล้วก็มาทำขาย ที่นี้กล้วยมันมีอยู่ไร่แค่ 2 เครือ พอจะตัดเครือที่ 3 มันก็หมด ถ้าเราต้องไปซื้อกล้วยเขา มันก็ต้องขาดทุนแน่ๆ เพราะเราไม่เหมือนทางจังหวัดกาญจนบุรี กล้วยของเขามีล้นตลาด ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร เขาก็เอามาแปรรูป ในขณะที่เราไม่อยู่บนพื้นฐานที่เราเหลือ เราไปขายก่อนที่เราจะมีพื้นฐานที่เหลือ เช่น เรามีไข่อยู่แค่นี้ เอาไปขายก่อน มันก็ไม่พอป้อนโรงงาน มันก็เหมือนกันทุกเรื่อง”

ในขณะที่การแปรรูปสินค้าไข่เองก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน เพราะอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน คือ วัตถุดิบในการแปรรูปมีไม่เพียงพอ เช่น การทำขนมพุมะกุด

“มีรุ่นหนึ่งเขาส่งไปเรียนที่อโคก ทำยังดีเขาอยากเรียนมาก ก็ทำเรื่องมาขอเงิน SIF จะทำอะไรดี ก็เลยไปเรียนทำขนมพุมะกุด เพราะตอนนั้นเขากำลังดังมาก ขนมพุมะกุด ขนมพุม่าทางจระเข้ ผมก็เขียนปัญหาที่จะเกิดขึ้นมาติดไว้ แล้วก็บอกแม่บ้านว่าอย่าเพิ่งเปิดนะ พอกลับมาก็เป็นเหมือนเดิม เหมือนตอนที่ไปเรียนการทำกล้วยฉาบนั้นแหละ พอกลุ่มที่ไปเรียนกลับมาถึง ก็วิ่งกันว่อนเลย แบ่งฝ่ายกันทำงานใหญ่เลย จัดให้อีกกลุ่มไปหามะกุดที่หมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งนะ หมู่บ้านนั้นมีต้นมะกุด เป็นของคนนั้น คนนี้บ้านอยู่ตรงนั้น ตรงนี้ รู้หมด อีกคนไปที่บ้านซี้เหล็กไปเก็บมะกุด แล้วจะเอาอะไรไปแลกกับเขา เพื่อจะได้ไม่ต้องซื้อ ก็เอามะละกอไปแลกกับเขา ได้มะกุดมาเยอะเหมือนกัน ไปซื้อบ้าง เก็บของไปแลกกับเขามาบ้าง ได้มะกุดมากระสอบป่านหนึ่ง

ช่วยกันปอกเปลือกจนเม็ดจนค่า พอเขาก็เริ่มลงมือทำขนมพุมแล้วก็เรียกชาวบ้านมาดูว่าทำอย่างนี้ละ คนอย่างนี้ ต้องใส่เอ็มเฟล็ก 70 จะหาซื้อที่ไหนได้ ต้องไปซื้อที่ตลาด พวกที่ต้มก็ต้มไป คนที่ต้องไปซื้อของที่ตลาดก็ไปซื้อของ ทำกันมันส์มาก เหมือนกับว่าจะเจริญรุ่งเรือง พอทำเสร็จก็แบ่งกันไปใช้ พวกชาวบ้านเขาก็แบ่งกันเอาไปทดลองใช้ ตอนเข้ามาคุยกันว่า ขนมพุมที่ทำ ดีมากเลยดีอย่างนั้น อย่างนี้ ดีที่สุด บางคนก็ไปซื้อขวดมาใส่อีก ผมก็เลยบอกว่าไม่ต้องซื้อขวดหรอก เอาใส่ถุงพลาสติกแล้วก็ผูกหนังยางไปก็ได้ เขาเอาไปฝากญาติๆ ทดลองใช้ดู ดี ดี อยู่ได้สักประมาณสองอาทิตย์ ก็ไปดูในหิ้งน้ำของเกือบทุกบ้าน ก็จะมีแต่ผลิตภัณฑ์ขนมพุมที่เราทำขึ้นมาเองนี้แหละ ไร้จอยซ์ หรือขนมพุมี่ห่ออื่นก็ไม่รู้ว่าหายไปไหนหมด พออีกประมาณอาทิตย์ที่ 4 ไร้จอยซ์ ก็เริ่มกลับมาขึ้นแทนแล้ว ขนมพุมที่ทำไปก็วางติดอยู่กับมุมห้อง หรือกองอยู่กับพื้นบ้าง แล้วค่อยๆ หายไปเรื่อยๆ หลังจากนั้นมะกุดหมดเขาก็ถามว่าทำไมไม่ทำขนมพุมะกุดอีก ในเมื่อของที่จะทำขนมพุมก็ยังมีอยู่ เขาบอกว่าไม่มีมะกุด เพราะไปเก็บของเขามาหมดแล้ว พวกเจ้าของต้นมะกุดที่อยู่ต่างหมู่บ้านเขาก็ไม่ขายแล้ว เพราะเขาก็กำลังไปเรียนที่อโคกอยู่ ทัศน.ส่งไปเรียน ก็เลยคิดกันว่า จะขอต้นกล้วยมาปลูก ก็เลยไปเก็บเมล็ดมาช่วยกันเพาะกล้า เพื่อเอามาปลูก แล้วอนาคตเราจะมีมะกุดทำขนมพุมได้ทันอีกหรือไม่ ปลูกใหม่กว่าจะออกผลก็ประมาณ 10 ปีปัญหาคือกลุ่มนี้จะยังอยู่ถึง 10 ปีหรือไม่ ว่านางจระเข้ก็เหมือนกัน มีอยู่ที่ข้างบันไดบ้าน บ้านละ 1-2 กอ ถ้าเก็บมาคนละใบสองใบ เดียวก็หมดอีก การแปรรูปอะไรก็ตาม อยากจะฝากไว้ว่า อย่าคิดแบบไม่มีแผน”

จะเห็นได้ว่า การแก้ปัญหาทุกอย่าง ไม่ได้เริ่มที่ความพร้อมของวัตถุหรือบริบทอื่นๆ แต่เริ่มจากความพร้อมของคนที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง และใช้ปัญญาเป็นตัวนำในการทำให้ตัวเองหลุดพ้นจากความทุกข์

แนวคิด และประสบการณ์หลายอย่าง ซึ่งพ่อได้ถ่ายทอด ผ่านการบรรยายในครั้งที่ผ่านมาเหล่านี้ จะเป็นแนวทางให้กับคนที่สนใจศึกษา แนวคิดการพึ่งตนเอง และการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนแนวคิดและพัฒนาต่อไป

กำหนดการฝึกอบรมหลักสูตร วปอ.ภาคประชาชน
โดยสถาบันฟื้นฟูภูมิปัญญาไท

วันที่ 1

07.00 - 08.00 น.	ลงทะเบียน
08.00 - 09.00 น.	พิธีเปิด “ทักษิณาวัตร” “หัวใจสีชมพู”
09.00 - 09.30 น.	ละลายพฤติกรรม
09.30 - 10.30 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ
10.30 - 12.00 น.	กิจกรรมแตก / ไม่แตก
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 16.00 น.	กิจกรรม “ทุกข์ของแผ่นดินไทย”
16.00 - 18.00 น.	เชื่อมโยงทุกข์ของแผ่นดิน
18.00 - 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00 - 20.00 น.	คู่มือทัศนัเกษตรประณีต 1 ไร่

วันที่ 2

05.00 - 07.00 น.	ออกกำลังกาย / ธุระส่วนตัว
07.00 - 08.00 น.	ลงทะเบียน / รับประทานอาหารเช้า
08.00 - 11.00 น.	คนไทยคิดอย่างไรจึงทุกข์โดยพ่อคำเดื่อง ภาษี
11.00 - 12.00 น.	กิจกรรม My lifestyle
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 17.00 น.	ศึกษาดูงานเกษตรประณีตเพื่อการพึ่งตนเอง แปลงที่ 1..... แปลงที่ 2..... แปลงที่ 3..... แปลงที่ 4.....
17.00 - 18.00 น.	แยกย้ายพักค้างบ้านของสมาชิกเครือข่าย
17.00 - 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็นที่บ้านสมาชิก / เสวนากลุ่มย่อย

วันที่ 3

05.00 - 07.00 น.	ออกกำลังกาย / ธุระส่วนตัว
07.00 - 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้าที่บ้านของสมาชิก
08.00 - 10.00 น.	เดินทางไปบ้านสระคูณ อ.ลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
10.00 - 11.30 น.	แนวทางการเฮ็ดอยู่ - เฮ็ดกิน
11.30 - 12.00 น.	แลกเปลี่ยน - ซักถาม
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	เกษตรผสมผสานกับการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย โดยแม่ดิม รัชณี
14.00 - 15.00 น.	เดินทางไปบ้านกระทุ่มเหนือ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์
15.00 - 16.00 น.	เกษตรประณีตบนพื้นที่แห้งแล้งซ้ำซาก พ่อสมาน ปิยวงศ์
16.00 - 18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
18.00 - 20.00 น.	คู่มือทัศนูปแบบวิถีชีวิตพอเพียง

วันที่ 4

05.00 - 07.00 น.	ออกกำลังกาย / ธุระส่วนตัว
07.00 - 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 - 09.00 น.	เดินแปลงเกษตรกรรมธรรมชาติ พ่อคำเดื่อง ภาษี
09.00 - 10.00 น.	เดินทางไปศูนย์เรียนชุมชนบ้านแสงจันทร์
10.00 - 12.00 น.	ศึกษาดูงานกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ โดย อ.ไพรัตน์ ชื่นศรี
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	เดินทางกลับศูนย์เรียนรู้
14.00 - 15.00 น.	คู่มือวิถี แนวคิดฝรั่งทำนาไร่ หัวใจอีสาน มาร์ติน วิลเลอร์
15.00 - 17.00 น.	วิเคราะห์และสรุปบทเรียนจากการคู่มือ มาร์ติน วิลเลอร์
17.00 - 18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
18.00 - 19.00 น.	ธุระส่วนตัว พักผ่อน

วันที่ 5

05.00 - 07.00 น.	ออกกำลังกาย / ธุระส่วนตัว
07.00 - 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 - 10.00 น.	กิจกรรมสวรรค์ในนา
10.00 - 12.00 น.	สรุปบทเรียนและประเมินผล
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00 น.	เชื่อมโยงการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี
14.00 - 15.00 น.	พิธีปิด
15.00 - 16.00 น.	เดินทางกลับ

คำพิจารณาอาหาร

ข้าวเอ๋ย ข้าวสุก จะต้องกินทุกบ้านสถานถิ่น
 กว่าจะมาเป็นข้าวให้เรากิน ชาวนาสิ้นกำลังเกือบทั้งปี
 ต้องทนแดด ทนฝน ทนลมหนาว
 กว่าจะได้ข้าวจากนามาถึงนี้ คนกินข้าวควรคิดดูให้จงดี
 ชาวนานี้มีพระคุณกับเราไม่เบาเลย
 ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง อย่ากินทิ้งขว้างเป็นของมีค่า
 ผู้คนอดอยากมีมากหนักหนา สงสารบรรดาเด็กตาดำ ดำ
 กินข้าวเดียวทุกคำ เราจดจำกินเพื่อชาติ
 อย่ากินอย่างเป็นทาส เหงื่อทุกหยาดของชาวนา
 จงกินอย่างเป็นไท กินด้วยใจรู้คุณค่า
 บรรพบุรุษสร้างสืบมา ร่วมรักษาคุณความดี
 ขยันงานการสร้างสรรค์ มีสัมพันธ์ฉันน้องพี่
 สัมครสมานสามัคคี อุทิศพลีเพื่อชาติไทย
 ขอขอบพระคุณพ่อครัวแม่ครัว ผู้ที่ทำอาหาร
 ให้เรารับประทานในวันนี้ จงรวยน้ำใจ ไม่มีวันจน

--- สาธุ ---

เพลงพืชผักสวนครัว

พริก มะเขือ ข่า ตะไคร้ ไม่ควรจะไปซื้อตามตลาด
 ปลุกเอาไว้อย่าให้ขาด เกล็ดนกลาดอยู่ในสวนครัว
 เลือกเก็บเอาตามชอบใจ อาละว่า เลือกเก็บเอาตามชอบใจ
 จะแกงอะไรก็ไม่ต้องกลัว
 แกงหมู แกงเห็ด แกงเผ็ด แกงคั่ว
 ปลุกผักสวนครัวไม่ต้องกลัวอดกิน
 เช้า ๆ ไปทำงาน ตอนเย็นกลับมาพรวนดิน
 ล้อมรั้วด้วยผักกระถิน อาละว่า ล้อมรั้วด้วยผักกระถิน
 อะไรนำกินก็ปลุกไว้ข้าง ๆ
 อะไรนำกินก็ปลุกไว้ข้าง ๆ
 นำกินก็ปลุกไว้ข้าง ๆ

เพลงป่าไม้เปรมปรีดิ์

เมื่อฉันเดินมาในป่าคองนี้
 สุขแสนเปรมปรีดิ์มากมีหลายหลาก
 พันธุ์ไม้นานาในป่ามีมากนัก
 สุขใจยิ่งนักเรารักป่าไม้เมืองไทย
 อย่ามาตัดไม้.....ทำลายคงป่า
 อย่ามาตัดไม้.....ทำลายคงป่า
 ช่วยกันรักษาให้ป่าเติบโตใหญ่ ป่าไม้เมืองไทย

เพลง “เกษตรประณีต 1 ไร่”

เกษตรหนึ่งไร่จะทำอย่างไรให้อยู่รอด

แล้วก็ให้ปลอดสารเคมีไม่ต้องใช้...

พริก มะเขือ แตง ถั่ว ไม่ต้องกลัวอันตราย

กินแล้วปลอดภัยเพราะไม่มีสารเจือปน

เกษตรหนึ่งไร่จะทำอย่างไรให้อยู่ดี

สุขเกษมเปรมปรีดิ์มีของกินมากล้น

ปลูกผักสวนครัวไม่ต้องกลัวยากจน

แล้วปลูกไม้ผลอันสิ่งที่คุณชอบทาน

...เฮ็ดอยู่เฮ็ดกินละบ่อดบ่อยาก

ผลิตผลหลายหลากมากมายมหาศาล

ทำได้ไหมเล่ามันอยู่ที่เราจัดการ...

จะผสมผสานอาหารให้มันมากมี

เกษตรหนึ่งไร่จะทำอย่างไรให้ประณีต

เราก็ต้องเขียนต้องขีดวางแผนให้มันดี

ปลูกอะไรกันบ้างจะเจอเส้นทางเศรษฐกิจ

แม้ไม่มั่งไม่มีเพียงขอให้หนี้หมดไป....

มะกรูด มะนาว มะพร้าว ส้มโอ

ฟักแฟง แตงโม ไซโป้ ตะไคร้

ละมุด น้อยหน่า พุทรา ลำไย

เลียงเป็ด เลียงไก่ เลียงหมู เลียงวัว

แล้วจะไม่มั่วอบายมุขทั้งปวง

อย่าหยามชานา

เกิดเป็นชานาอนิจจาเขาว่าต้อยต่ำ โคนเขาเหยียบย่ำประณามหยามหมิ่นหนักหนา
 ผู้ทนทุกข์ ย่ำโคลนถอนกล้าดำนา คนเขาจะรู้ไหมว่า ขาดชานาเขาคงต้องสิ้น
 ชีวิตของคน หลาย ๆ คนมันย่อมแตกต่างกัน ถึงไงก็ช่างทุกคนต้องอยู่ต้องกิน
 ข้าวอยู่ในท้องรับรองต้องมาจากดิน ชานาผู้ทำทั้งสิ้น ได้กินโยพุดให้อาย
 โ้อชานาเขาว่ามีค่าเพียงดิน เขาคอยแต่หยามแต่หมิ่นได้ยืนแทบสิ้นลมหายใจ
 บอกว่าเราเชื่อ เต๋อ ๆ ต่ำ ๆ เหมือนควาย โธพวกผู้ดีใจร้าย เปรียบเราแค่เพียงรากหญ้า
 แต่นี้ต่อไปชานาไทยต้องมีที่เด็ด แม้ข้าวหนึ่งเม็ด อยากรู้ได้ต้องเดินมาหา
 ต้องเขามาร้องซื้อข้าวถึงท้องทุ่งนา ขอร้องคุณลุงคุณป้าไม่ได้ราคาก็ไม่ต้องขาย

สวรรค์ในนา

ผมจะสร้างสวรรค์ในนา ขุดบ่อเลี้ยงปลา ปลุกบั๊กสีดา พุทรา ส้มโอ
 ปลุกต้นสะตอ บักส้มมอ กระท้อน แดงโม
 สร้างบ้านน้อยรูปทรงโก้ ๆ แม้ไม่ใหญ่โตพอได้หลับนอน
 ผมจะสร้างฝันให้เป็นจริง จะไม่ทอดทิ้ง ไร่นาสวน เหมือนดังแต่ก่อน
 สักพัฒนาทุ่งท้องนาให้คนสะอาด ชุบเปอร์มาร์เก็ตซัดเข้าไปก่อน
 ไซ้ผมปากบอนคุณโอ้อวดใคร
 ทุก ๆ อย่างสบายด้วยบรรยากาศ เป็นเหมือนตลาด ของกินไม่ขาดไม่ว่าสิ่งไหน
 มีบั๊กมั่งคุณ ทั้งละมุด มะเฟือง มะไฟ กินแล้วก็ไม่ต้องจ่าย มันแสนสบายแม้ไม่มีตั้งค์
 นี้แหละคือสวรรค์บนดิน เฮ็ดอยู่เฮ็ดกินอันเรื่องหนี้สินผมขอไกลห่าง อยู่แบบ
 พอเพียงไม่ต้องเสียดใจไปถึงประเทศต่าง ปลุกให้พื้นดินเราไม่ว่าง สดงสดางค์จะมาหาเอง

ภาพกิจกรรมการฝึกอบรม วปอ.ภาคประชาชน

ภาพ.พิธีเปิดทักษิณาวัตร

ภาพ.พ่อคำเตื่อง ภาษี กล่าวเปิดการฝึกอบรม

ภาพ.กิจกรรมทุกข์ของแผ่นดินไทย

ภาพ.ศึกษาดูงานเกษตรกรต้นแบบ

ภาพ.พ่อคำเตื่องบรรยายคนไทยคิดอย่างไรจึงทุกข์

ภาพ.ศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์

ภาพกิจกรรมการฝึกอบรม วปอ.ภาคประชาชน

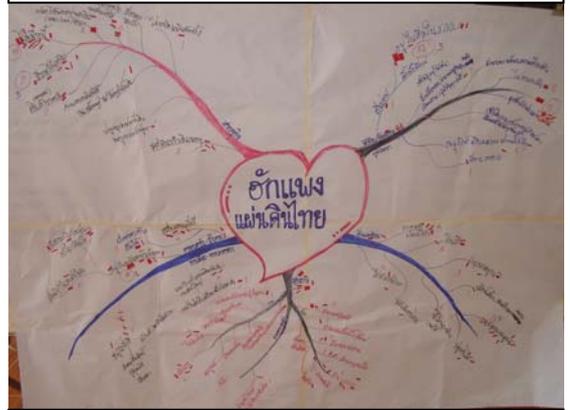
ภาพ.บรรยายภาคการฝึกอบรม

ภาพ.ผู้เข้าอบรมเขียนแผน

ภาพ.พ่อมาย สร้อยสรกลาง บรรยายให้ความรู้

ภาพ.กิจกรรมฮักแพงแผ่นดินไทย

ภาพ.บรรยายภาคการฝึกอบรม

ภาพ.กิจกรรมแตก / ไม่แตก

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
และการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ (Home Stay)

อาจารย์ขวัญเมือง แก้วดำเกิง

อาจารย์พิเศษคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย

บทความที่เขียนเผยแพร่เกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นความวิตกกังวลต่อการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเติบโตเร็วกว่าที่สาธารณูปโภคจะรองรับได้ทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวและบริการเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาหรือโควิด การขายสินค้าและบริการราคาต่ำทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยถูกมองว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูก ตกอยู่ในวงจรหรือกับดักของราคาที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่องเพราะราคาขายที่ต่ำเกินไปทำให้ไม่มีการฟื้นฟูภาพสินค้าและบริการซึ่งจะส่งผลให้ราคาจะยิ่งถูกกดลงไปอีก

การศึกษาความได้เปรียบในตลาดท่องเที่ยวพบว่า ความได้เปรียบของประเทศไทย ซึ่งเคยมีอยู่ใน 28 ตลาดนานาชาติในปี พ.ศ. 2537 ได้ถดถอยลงถึง 18 ตลาดซึ่งรวมทั้งตลาดสำคัญ อาทิ มาเลเซีย เยอรมนี อิตาลี เม็กซิโก ฯลฯ

สาเหตุของความถดถอยนี้อาจเกิดจากการแข่งขันด้านการตลาดที่รุนแรงขึ้น และเกิดจากความเสื่อมโทรมของสิ่งดึงดูดใจในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญจากองค์การการท่องเที่ยวโลกมีความเห็นว่าการโฆษณาภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่งดงามและบริสุทธิ์ ภายใต้แผนรณรงค์ "Amazing Thailand" ได้ถึง "จุดอิ่มตัว" แล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสินค้าท่องเที่ยวไทยในความเป็นจริงเริ่มที่จะไม่เป็นไปตามความคาดหวังที่เกิดจากภาพลักษณ์ที่โฆษณาออกไป ความพยายามที่จะเสนอภาพลักษณ์ที่งดงามของสินค้าท่องเที่ยวไทยในอนาคตจึงต้องมีการลงทุนดูแลรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติอย่างจริงจังไปพร้อม ๆ กันด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคเศรษฐกิจท่องเที่ยวดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นับวันกำลังจะสะสมตัวและทำลายภาคเศรษฐกิจท่องเที่ยว ตลอดจนจรรยาบรรณและมรดกท่องเที่ยวของชาติให้สูญสิ้นไป จึงมีความจำเป็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคท่องเที่ยวทุกฝ่ายต้องร่วมกัน แก้ไขปัญหาและปรับโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ และส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

วิกฤติการณ์การท่องเที่ยวไทย

ภาวะวิกฤติของการท่องเที่ยว อาจจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มเพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาต่อไปคือ

1) ปัญหาเร่งด่วน

ต้องมีการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวให้สูงสุด เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ

2) ปัญหาระยะปานกลาง

ดำเนินการแก้ไขในประเด็นปัญหาด้านการบริหารจัดการ(management issue) ซึ่งเกิดจากการขาดการประสานงานภายในภาครัฐเอง

3) ปัญหาระยะยาว

การแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยว

ข้อเสนอ “วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน”

การจัดการและเผชิญภาวะวิกฤติด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกภาพ มีประสิทธิภาพและมีความเป็นธรรมเพื่อให้ผลพวงของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นของประชาชนเพื่อประชาชน และโดยประชาชน ดังนั้นจึงมีการเสนอให้รัฐบาลประกาศ “วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน” ขึ้น เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนรวมพลังกันอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชาติให้ยั่งยืน โดยมีการนำเสนอสาระสำคัญดังต่อไปนี้

วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน

- (1) ให้การท่องเที่ยวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับ
- (2) ให้มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ เพื่อให้มีการอนุรักษ์มรดกการท่องเที่ยวของชาติเพื่อถ่ายทอดไปยังลูกหลานตลอดไป
- (3) ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่เยาวชน เป็นโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของประชาชน และให้เป็นวิถีทางที่ใช้รักษา มิใช่ทำลายวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ
- (4) ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการกระจายโอกาสการจ้างงาน การสร้างรายได้ และกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- (5) ให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพและการจัดการในภาครัฐและภาคเอกชน

ที่มา: www.tat.or.th การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (22 มิถุนายน 2551)

แผนปฏิบัติการภายใต้วาระแห่งชาติ

ภายใต้วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการมีกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การบริหารแผนฯ และปรับโครงสร้าง
2. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการบริหารการท่องเที่ยวส่วนท้องถิ่น
3. กลยุทธ์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
4. กลยุทธ์พัฒนาระบบสารสนเทศ และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
5. กลยุทธ์สนับสนุนการประชุมและนิทรรศการนานาชาติ
6. กลยุทธ์พัฒนาชุมชนท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ SMEs ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
7. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพและจัดทำมาตรฐานแห่งชาติ
8. กลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อสังคมปัญญา
9. กลยุทธ์ส่งเสริมและขยายบริการด้านการท่องเที่ยว
10. กลยุทธ์พัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการบริหารการท่องเที่ยวส่วนท้องถิ่น

มาตรการภายใต้กลยุทธ์มีดังต่อไปนี้

(1) เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการในส่วนการปกครองท้องถิ่น

(2) จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด เพื่อให้เกิด Tourism Fast Track ระดับจังหวัด

(3) จัดทำแผนนำร่องด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับท้องถิ่น

(4) สนับสนุนและให้รางวัลท่องเที่ยวท้องถิ่นดีเด่น

(5) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและศูนย์ข้อมูลทางวิชาการให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น

สืบเนื่องจากการกระจายอำนาจการคลังและการบริหารงานส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดมิติใหม่ของการพัฒนาศักยภาพการปกครองท้องถิ่นในระยะยาว ซึ่งทำให้อำนาจหน้าที่ของگردดูแลแหล่งท่องเที่ยวเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมี อบจ. 75 แห่ง และมี อบต. ทั้งสิ้น 6,746 แห่ง ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์การเสริมสร้างทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้และเพิ่มบทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเสริมสร้างบทบาทให้ประชาชน/ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นมากขึ้น

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 ได้ระบุเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลและหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคือประชาชนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาสาระตามหมวดต่าง ๆ ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมรวมทั้ง ได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

หมวด 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

อำนาจหน้าที่ดังกล่าวภายหลังได้มีการออกพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งระบุไว้ในหมวด 2 กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ มาตรา 16 กำหนดให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง จำนวน 31 ข้อ ซึ่งรวมเรื่องบทบาทการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นไว้ด้วยแล้ว

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดผลดีทั้งต่อธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ จึงเป็นต้องมีความเข้าใจแนวความคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่าแท้จริงเป็นอย่างไร มีลักษณะและรูปแบบอย่างไรบ้าง เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่บังเกิดผลเป็นรูปธรรมขึ้นได้โดยมีรายละเอียดที่ควรทำความเข้าใจดังนี้

แนวความคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และใช้เป็นเครื่องมือหรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยหรือเสื่อมโทรมลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการใช้คำภาษาอังกฤษในความหมายเดียวกันที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Biotourism, Green Tourism เป็นต้น ที่ใช้กันแพร่หลายคือคำว่า Ecotourism (กรมป่าไม้, 2548) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่น เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอีกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์ที่ความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยวทั่วไป กล่าวคือ จะมุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิถีพัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทาง สภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะป็นน้ำเสีย ขยะ ตลอดจนการคมนาคม
 2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากร ชุมชนท้องถิ่นและ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์
 3. การจัดประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว โดยการเน้นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว
 4. การสร้างหรือการจัดการ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวก็เป็นไป เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ
 5. การวางแผน การตัดสินใจและดำเนินงาน ตลอดจนการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่มีเป้าหมายที่จะให้บุคคลภายนอกมาคิดและตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว เพราะจะไม่ใช่ไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
 6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืน เพราะการทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรมาก ๆ ทำได้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ แท้จริงแล้วบริษัทนำเที่ยวสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ยาวนานเท่าานหากมีการจัดการธุรกิจที่เหมาะสม ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม จัดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยว
 7. มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่ให้เกิดความสามารถของธรรมชาติและสังคมชุมชน หรืออยู่ในวิสัยที่ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้ตลอดทั้งปี ไม่ใช่มีเพียงเฉพาะฤดูกาลเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว
- แนวคิดดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Principles of Ecotourism) ที่สำคัญ 8 ประการดังนี้คือ (1) ต้องมีพื้นฐานอยู่บนธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน (2) มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (3) คำนึงถึงเรื่องสังคมและวัฒนธรรม (4) เน้นให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว (5) คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ (6) คนท้องถิ่นมีส่วนร่วม (7) แหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นของแท้ ดั้งเดิม และ (8) นักท่องเที่ยวมีความพอใจ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกิจกรรมหลัก (2) กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ และ (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติเป็นกิจกรรมเสริม มีรายละเอียด ดังนี้ กรมป่าไม้ (2548)

1. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ เดินป่า (hiking/trekking/walking) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (nature educating) กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ (nature photography/video taping and sound of nature audio taping) ส่องสัตว์/ดูนก (animal/bird watching) เทียวถ้ำ/น้ำตก (cave/waterfall exploring) ล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (boat sightseeing) กิจกรรมพายเรือแคนู คายัค เรือใบ กระดานโต้ลม (canoeing / kayak / sail boating / wind surfing) ดำน้ำดูปะการัง น้ำตื้น/น้ำลึก (snorkeling/scuba diving)

2. กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ และ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ ได้แก่ ชมทิวทัศน์ ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (relaxing) ขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (mountain biking) ปีน/ไต่เขา (rock/mountain climbing) ตั้งแคมป์ (tent camping) กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (hang glider) ล่องแพยาง/ไม้ไผ่ (rafting) กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (picnicking) กิจกรรมเที่ยวน้ำตก (waterfall visits/exploring) และกิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (wind surfing)

กิจกรรมในการบริหารแผนงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ประสบความสำเร็จ มีกิจกรรมหลักที่ควรให้ความสำคัญเพื่อการบริหารแผนงานด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์
2. การสร้างจิตสำนึกหรือตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรและ/หรือศิลปวัฒนธรรม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมประวัติทรัพยากรและ/หรือศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
4. การพัฒนา ปรับปรุง พื้นฟู คุ้มครองทรัพยากรและ/หรือศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน
5. การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
6. การสร้างเสริมกิจกรรมสื่อความหมายตามธรรมชาติ
7. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพื่อบริการนักท่องเที่ยว
8. การผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว
9. การติดตามประเมินผล

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการที่สำคัญ คือ

- 1) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อรักษาและคุ้มครองความสมดุลตามวงจรชีวิตของสรรพสิ่งที่ยังคงอยู่อย่างยั่งยืน
- 2) การเข้าใจ ตระหนัก และรู้เท่าทันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติ สภาพสิ่งแวดล้อมและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชน
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมบริหารจัดการ ร่วมได้รับประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น
- 4) การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ และหน่วยงานที่มีศักยภาพและมีความเชี่ยวชาญในการสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวทางที่ชุมชนร่วมกันตัดสินใจ มีการกำกับทิศทางให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีการจัดการอย่างรอบคอบ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมเหตุสมผล มีความคุ้มค่า และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างประหยัดและให้คุ้มค่ามากที่สุด
2. ดำรงรักษาความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม และเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น
3. จัดทำฐานข้อมูลชุมชนให้มีความถูกต้อง ครบคลุม สื่อความเข้าใจได้ง่าย สำหรับการวางแผนและให้บริการแก่ผู้มาเยือน
4. สร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์
5. ขยายฐานการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมให้ครอบคลุมกลุ่มสาขาอาชีพ
6. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการประสานและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งในชุมชนและอาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกัน
7. มีการติดตามประเมินสอบถามความพึงพอใจของผู้มาเยือน อุปสรรคของการดำเนินการ รวมทั้ง ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข
8. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และประเทศ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนหรือสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างกัน

การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Home Stay)

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้คนต่างถิ่นต่างวัฒนธรรม รวมทั้ง นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตตามธรรมชาติ เพื่อทำความเข้าใจ เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยการอยู่อาศัยร่วมหรือใช้ชีวิตเช่นเดียวกับเจ้าของบ้าน/คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ในลักษณะ “แขก หรือ ผู้มาเยือน (guest)”

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในชุมชน มีประเด็นที่ควรทำความเข้าใจ ดังนี้

1. แสวงหาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโฮมสเตย์ให้เกิดความกระจ่าง โดยมีการประเมินศักยภาพและความพร้อมของชุมชนก่อนการจัดบริการ
2. หากมีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จะต้องไม่เปลี่ยนแปลงหรือปรุงแต่งวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน
3. เพิ่งตระหนักว่ารายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นเพียงรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพหลัก
4. กิจกรรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบร่วมกันของทุกฝ่าย
5. กิจกรรมท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้ความสำคัญกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและประสบการณ์ระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้านและคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตามวิถีชีวิตแบบธรรมชาติได้มีโอกาสเรียนรู้ และทำความเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
2. ส่งเสริมให้คนในชุมชนนำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและเผยแพร่คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก
3. ส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากภายนอกเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะหากนำไปใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางความคิด ภูมิปัญญา และทักษะในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ

รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลักคือ

1. รูปแบบทั่วไป อาทิ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเจ้าของบ้าน หรือทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน
2. รูปแบบเฉพาะ อาทิ การมาทัวร์เพื่อศึกษาการทำเกษตร ทิวทัศน์ธรรมชาติ

กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2548
สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดทำเกณฑ์
มาตรฐานที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท หรือโฮมสเตย์ เรียกว่า Home Stay Standard โดย
กำหนดมาตรฐานที่สำคัญ 8 มาตรฐาน จำนวน 42 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

(1) มาตรฐานด้านที่พัก	จำนวน 6 ตัวชี้วัด
(2) มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ	จำนวน 6 ตัวชี้วัด
(3) มาตรฐานด้านความปลอดภัย	จำนวน 5 ตัวชี้วัด
(4) มาตรฐานด้านการจัดการ	จำนวน 8 ตัวชี้วัด
(5) มาตรฐานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	จำนวน 6 ตัวชี้วัด
(6) มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม	จำนวน 4 ตัวชี้วัด
(7) มาตรฐานด้านมูลค่าเพิ่ม	จำนวน 4 ตัวชี้วัด
(8) มาตรฐานด้านการส่งเสริมการตลาด	จำนวน 3 ตัวชี้วัด

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ ปี 2551

สถานการณ์การท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดบุรีรัมย์ มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.07 โดยเพิ่มขึ้นทั้งนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.68 ส่วนชาวไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.74 และมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551)

แหล่งท่องเที่ยวที่นิยม

ได้แก่ (1) อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง และ (2) ปราสาทหินเมืองต่ำ

ซึ่งมีความสวยงามและมีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอีกทั้งภาครัฐเอกชนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี อาทิ เป็นแหล่งการศึกษาของนักเรียนนักศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ไทย การจัดประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้งในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี นอกจากนั้นแล้วยังมีกลุ่มประชุม/ สัมมนาที่เดินทางมาจัดประชุมในพื้นที่ และกลุ่มชาวต่างประเทศที่เดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว อาทิ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และปากีสถาน เป็นต้น

ลักษณะการใช้จ่าย

ส่วนใหญ่จะใช้ในเรื่องของค่าซื้อสินค้าของที่ระลึก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าที่พักตามลำดับ

(1) นักท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนประมาณ 573.39 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.46 คิดเป็นรายได้จำนวน 784.69 ล้านบาท

(2) กลุ่มนักท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 369.45 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.01 ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 138.18 ล้านบาท

สถานการณ์การพักแรม

ผู้มาเยี่ยมเยือน**จังหวัดบุรีรัมย์** พบว่า **ชาวไทย** มีสัดส่วนมากกว่า**ชาวต่างชาติ** เมื่อพิจารณาถึงการเข้าพักในพื้นที่ของบุรีรัมย์มีสัดส่วนถึงร้อยละ 52.90 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าพักบ้านญาติ/เพื่อน แต่ชาวต่างประเทศจะนิยมพักโรงแรมร้อยละ 75.85 จะเห็นได้ว่าการเดินทางท่องเที่ยวของพื้นที่นี้ ร้อยละ 59.73 เพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน รองลงมาเป็นการเยี่ยมญาติ ร้อยละ 22.32

ทั้งนี้ จังหวัดบุรีรัมย์ มี**จำนวนโรงแรมทั้งสิ้น 26 แห่ง** เพิ่มขึ้นร้อยละ 85.71 โดยจะเพิ่มในโรงแรมระดับราคาต่ำกว่า 500 บาท ดังนั้นจึงทำให้จำนวนห้องพักเพิ่มขึ้นเป็น 993 ห้องหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 32.22

อัตราการเข้าพักเฉลี่ยร้อยละ 55.32 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.26 โดยช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้าพักมากเฉลี่ยตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไปคือ **ช่วงเดือนเมษายน กรกฎาคม และสิงหาคม**

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าพักในพื้นที่ แยกเป็นรายสัญชาติ ได้ดังนี้คือ **อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี อเมริกา และเนเธอร์แลนด์** ตามลำดับ

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

- กรมป่าไม้. 2548. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
<http://www.mots.go.th/office.php?OfficeId=5&Action=policy>
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2555-2554)
 ราชกิจจานุเบกษา ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เรื่อง “กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยว
 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” พ.ศ.2548.
 สมชัย เบญจชาย. 2539. ทศนคติของชาวบ้านต่อความสำเร็จของป่าชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่.
 สำนักงานป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่, กรมป่าไม้. 158.
 สฤณี แสงอรุณ. 2548. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism).
http://www.dnp.go.th/NPO/html/Tour/Eco_Tour.html
<http://www.forest.go.th/WEFCOM/Part2TAT.html>
www.tat.or.th/ วาระแห่งชาติเรื่องการท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 (The Tourism Authority of Thailand). 22 มิถุนายน 2551.
www.homestaythai.org

การจัดการท่องเที่ยว โฮมสเตย์ (Home Stay)

ประวัติที่มา

Home Stay ในประเทศไทยเกิดขึ้นมานาน แต่รูปแบบและกิจกรรมอาจแตกต่างกันหลายหลาก หากวิเคราะห์จากอดีตที่ผ่านมาพบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และรัฐบาลได้ออกกฎหมาย การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นแรง ผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญ กับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายรูปแบบในชุมชนการจัดกิจกรรม Home Stay เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมาก ทั้งจากองค์กรท้องถิ่น องค์กร

เอกชน และหน่วยงานภาครัฐ จากการติดตามความเป็นมา สามารถสรุปได้ตามยุคสมัย ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (ปี 2503-2525)

- กระจายอยู่ในกลุ่มนิสิต นักศึกษา กลุ่มออกค่ายอาสาพัฒนาชนบท ต้องเรียนรู้วิถีชีวิต รับผิดชอบต่อปัญหาในชนบท เพื่อนำมาพัฒนาสังคมตามอุดมคติ
- กระจายอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่นิยมทัวร์ป่า โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือ ของประเทศไทย นักท่องเที่ยว จะพักตามบ้านชาวเขา โดยจุดพักนั้นจะขึ้นอยู่กับเส้นทางการเดินป่า

ยุคกลาง (ปี 2526-2536)

- กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมทัวร์ป่า เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างในรูปแบบ Home Stay ได้รับการพัฒนารูปแบบและกิจกรรม โดยกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขา ที่กว้างขวางมากขึ้น ในระยะนี้ มีการท่องเที่ยวในรูปแบบทัวร์ป่าที่มีการจัด Home Stay เริ่มสร้างปัญหาสังคม อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาการปล้น ขโมย ปัญหาการฆ่าชิงทรัพย์

ยุคตั้งแต่ปี 2537 - ปัจจุบัน

- ยุคนี้เป็นการเน้นกระแส การพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจะพบได้ว่า การท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มที่ จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ในระยะประมาณปี 2537-2539 ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย เริ่มมีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay โดยกลุ่มนำร่องคือ กลุ่มที่เป็นนักกิจกรรมสังคม ทั้งรุ่นเก่า และ รุ่นใหม่ เท่าที่สืบค้นพบว่า พื้นที่ที่ดำเนินการเรื่อง Home Stay ก็จะเป็นพื้นที่ ที่องค์กรพัฒนาเอกชนไทย เข้าไปดำเนินการ เช่น เกษยาว จ.พังงา (กลุ่มประมงชายฝั่ง/อวนลาก อวนลุน) หลังจากพื้นที่เกษยาว จ.พังงา ได้มีพื้นที่อื่นเพิ่มขึ้น อาทิ หมู่บ้านคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช บ้านแม่ทา จ.เชียงใหม่ (กลุ่มเกษตรทางเลือก)บ้านผู้ใหญ่วิบูลย์ เขยเฉลิม(เกษตรยั่งยืน)
- ปี 2539 เป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวขึ้นในกลุ่มนักธุรกิจ ผู้ประกอบการ ด้านการท่องเที่ยว โดยนำเสนอรูปแบบ การท่องเที่ยวผสมผสานระหว่าง Adventure Ecotourism และ Home Stay

- จากการที่รัฐบาลได้ประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ทุกหน่วยงาน ของภาครัฐมีนโยบาย สนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยว ในแหล่งชุมชน และขยายกิจกรรม Home Stay เพิ่มมากขึ้น เช่น หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ บ้านทรงไทยปลายโพรงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม รวมทั้งพื้นที่ชนกลุ่มน้อย หมู่บ้านชาวเขาก็กมีการสนับสนุนการจัดการกิจกรรม Home Stay ด้วยเช่นกัน

ในปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในกลุ่มชาวไทยและ ชาวต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม หัตถกรรมของท้องถิ่น โดยมี Home Stay ที่มีความหมายมากกว่า เป็นที่พัก เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบ ที่พัก เป็นศูนย์กลางและจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมอยู่ด้วย

การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท เป็นจุดขายที่สำคัญ ที่นักท่องเที่ยว ให้ความสนใจ การจัดกิจกรรม ที่พักสัมผัส วัฒนธรรมชนบท จึงเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และเป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่น ที่ไม่ใช่คู่แข่งในเชิงพาณิชย์ ในพื้นที่ที่มีโรงแรม หรือรีสอร์ท จึงไม่ถือเป็นการประกอบการที่พักในเชิงธุรกิจ

บริการที่มีเสนอให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการพัฒนาโฮมสเตย์ มีดังนี้

- วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท
- วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
- ความปลอดภัย
- ความสะอาด
- ห้องพักรวมอาหาร
- กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

การจัดการ (Management)

การจัดการกิจกรรมที่พักรวมสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ควรที่จะมีการรวมกลุ่มจัดตั้งในรูปแบบของกลุ่ม/ชมรม/สหกรณ์ ซึ่งสมาชิกและคนใจชุมชนจะต้องมีความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในด้านการจัดการ

บ้านพัก (Accommodation)

แบบที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว (Provision of Accommodation for Tourist)

- ▶ ความเต็มใจของสมาชิกในครอบครัวต่อการรับผู้มาเยือน
- ▶ บ้านพักมีโครงสร้างที่ดี
- ▶ ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี
- ▶ ไม่ไกลจากเมืองหรือพื้นที่เทศกาลหรือสถานที่ท่องเที่ยว
- ▶ ควรมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพื้นฐาน อาทิ
 - ☑ ที่นอน หรือเตียงนอน
 - ☑ หมอน
 - ☑ น้ำประปาหรือถ้าไม่มีควรมีแหล่งน้ำอื่น ๆ
 - ☑ ห้องน้ำสะอาด
- ▶ มีความปลอดภัย

ขั้นตอนการดูแลที่พัก (Home Keeping Produce)

ความสะอาดเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยว ควรมีการทำความสะอาดที่พักและบริเวณโดยรอบบ้านพักอยู่เสมอ อาทิ เปลี่ยนผ้าปูที่นอน อุปกรณ์สำหรับการนอนส่วนตัวทุกครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพัก เป็นต้น

ความสะอาดของบ้าน

- ☑ บ้านพักควรมีอากาศที่สามารถถ่ายเทได้สะดวก แสงสว่างสามารถส่องเข้ามาถึงปราศจากความชื้นไม่มีกลิ่นอับ มีหลังคาที่สามารถกันน้ำได้ดี ภายในห้องพักต้องได้รับการทำความสะอาดเป็นประจำ
- ☑ ต้องมีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอน และอุปกรณ์ส่วนตัวสำหรับผู้มาเยือนทุกครั้งหรือมีผู้มาเยือนใหม่เข้ามาพัก
- ☑ ต้องหมั่นกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ
- ☑ เนื่องจากห้องน้ำจะเป็นห้องที่ผู้มาเยือนจะมาร่วมใช้ด้วย ดังนั้นต้องเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาดส่วนตัวสำหรับผู้มาเยือน (กรณีที่ใช้ห้องน้ำได้มีการเตรียมมา) และจะต้องมีการทำความสะอาดเป็นประจำ
- ☑ ต้องหมั่นดูแลสภาพแวดล้อมของบ้านพักอยู่เสมอ

ห้องน้ำ (The Bathroom)

ห้องน้ำจะเป็นที่ ๆ ใช้ร่วมกันทั้งครอบครัวและนักท่องเที่ยว สิ่งสำคัญก็คือ ความสะอาด จะต้องมีการทำความสะอาดอยู่เป็นประจำและสม่ำเสมอ

ความปลอดภัย (Safety)

ความปลอดภัยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมที่ฝึกเชิงวัฒนธรรมลักษณะสัมผัสชนบท ดังนั้น ชมรม/กลุ่มมวลชนสมาชิก ควรมีการจัดมาตรการรักษาความปลอดภัย สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น เช่น การจัดอบรมให้กับสมาชิกของชมรมในการให้การป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ หรือการแก้ไขหากเกิดอุบัติเหตุ การขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือองค์การบริหาร

ท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ การจัดตั้งเวรยามของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้เจ้าของบ้านจึงจะต้องมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้มาเยือนด้วย

ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

- ❑ ต้องมีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา อาทิ ประตู หน้าต่าง
- ❑ ถ้าเห็นนักท่องเที่ยวไม่เก็บทรัพย์สินไว้ในที่ที่ปลอดภัย ต้องเข้าไปเตือน
- ❑ ถ้านักท่องเที่ยวลืมทรัพย์สินไว้ในบ้านพักหรือที่อื่น ๆ ภายหลังการเดินทางกลับ เจ้าของบ้านควรเก็บไว้ใน ที่ที่ปลอดภัยและพยายามติดต่อเจ้าของเพื่อมารับคืน

ความปลอดภัยของที่พัก

- ❑ สมาชิกในบ้านต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้มาเยือน เสมือนญาติสนิท และมีความรู้เรื่องสถานที่ในบ้านและชุมชนเป็นอย่างดี
- ❑ สมาชิกในบ้านต้องหมั่นตรวจตรา ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้านว่ามีความปลอดภัยหรือไม่
- ❑ กฎเกณฑ์ที่สำคัญต้องได้รับการเก็บรักษาและดูแลเป็นอย่างดี
- ❑ ทรัพย์สิน เงินสดต่าง ๆ ต้องเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัย
- ❑ สมาชิกทุกคนต้องคำนึงถึงเรื่องความสำคัญของความปลอดภัยตลอดเวลา

การกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความเชื่อ ของแต่ละชุมชนอาจแตกต่างกัน การกำหนดระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว อาทิ การแต่งกาย การนอน การกำหนดเวลาการเข้าออกบ้านพัก จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อมิก่อให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีต ประเพณีและความเชื่อของชุมชน นักท่องเที่ยวจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม ทั้งนี้ควรมีการชี้แจงในขั้นตอนการจองหรือลงทะเบียนการเข้าพัก กรณีที่นักท่องเที่ยวไม่สามารถปฏิบัติตาม ก็สามรถที่จะปฏิเสธการเข้าพักได้เช่นเดียวกัน

การต้อนรับ (Reception)

คนไทยเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดังสำนวนสุภาษิตไทยที่ว่า “เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยจิตเมตตาจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่น ควรมีการจัดพื้นที่ต้อนรับในลักษณะจุดศูนย์กลางของชุมชน เพื่อดำเนินการต้อนรับ ลงทะเบียนการเข้าพัก หรือการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การต้อนรับ อาจให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยวัฒนธรรมประจำถิ่น เช่น ภาคอีสาน/เหนือ ต้อนรับด้วยการบายศรีสู่ขวัญ หรืออาจจะเป็นช่อดอกไม้ พวงมาลัยเล็ก ๆ ที่สามารถหาได้จากท้องถิ่น มอบให้กับนักท่องเที่ยว ก็จะเป็นการสร้างประทับใจได้เมื่อเริ่มเข้าสู่ชุมชน

การจองที่พัก (Reservation)

การจองที่พักสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การจองทางไปรษณีย์ การจองทางโทรศัพท์ การจองผ่านเครือข่าย internet การจองที่พักควรได้รับการตอบสนองโดยทันที เพื่อเป็นการยืนยันการเข้าพักของนักท่องเที่ยว และถ้ามีเวลา ผู้ประสานงานควรส่งรายละเอียดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาก่อนการเข้าพัก ทั้งนี้ควรแจ้งข้อมูลรายละเอียด ให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานในประเทศที่รับผิดชอบพื้นที่ ได้รับทราบเพื่อเป็นช่องทางการตลาดในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไปรับทราบได้

ขั้นตอนการจองห้องพัก มีดังนี้

- ❑ จัดบ้านพักตามลำดับ
- ❑ ตอบรับการจอง อาจจะมีการใช้ระบบการเรียกเก็บค่าบริการบางส่วน เพื่อเป็นการป้องกันการไม่เข้าพักของนักท่องเที่ยวตามกำหนดเวลา ดังนั้นควรชี้แจงระยะเวลาการยกเลิกเข้าพักให้กับนักท่องเที่ยวได้รับทราบด้วย
- ❑ เก็บรักษาข้อมูลการจองสำหรับการลงทะเบียนเข้าพักต่อไป

การลงทะเบียน (Registration)

ในธุรกิจโรงแรมที่พักรัก ผู้เข้าพักต้องลงทะเบียนเพื่อเป็นหลักฐานและอ้างอิงในอนาคต ส่วนในลักษณะที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท การลงทะเบียนอาจไม่ต้องเป็นรูปแบบเหมือนธุรกิจโรงแรม แต่ควรเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลแบบง่าย ๆ

ความสำคัญของการลงทะเบียน

- ❑ ทำให้เจ้าของบ้านทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
- ❑ ช่วยในการจัดเตรียมบ้านพัก
- ❑ ทำให้ทราบวันออกจากที่พักของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ข้อมูลนี้มีความจำเป็นเพราะจะทำให้กลุ่ม/ชมรม สามารถวางแผนการเข้าพักของแขกในลำดับต่อไปได้
- ❑ เป็นข้อมูลการเข้าพักให้ผู้ดูแลรักษาความปลอดภัย สามารถตรวจสอบความเคลื่อนไหวของผู้ประพฤตินิยมหรือการหลบซ่อนของอาชญากรได้

ขั้นตอนการต้อนรับและลงทะเบียน

- ❑ ต้อนรับด้วยรอยยิ้มดูญาติมิตร แจกรายละเอียดค่าธรรมเนียมการเข้าพักและบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ
- ❑ ให้นักท่องเที่ยวกรอกรายละเอียดและลงชื่อในใบลงทะเบียนการเข้าพัก
- ❑ แจกรายละเอียดที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับข้อมูลของชุมชนและสภาพทั่วไป
- ❑ นำนักท่องเที่ยวไปยังบ้านพัก

การบริการอาหาร

เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องพักกับเจ้าของบ้าน อาหารมื้อใดมื้อหนึ่งจึงมีความจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว การนำเสนอรายการอาหารท้องถิ่นจึงเป็นเสน่ห์และจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ มากกว่าการนำเสนอรายการอาหาร เช่นเดียวกับโรงแรมหรือรีสอร์ท ดังนั้นการวางแผนจัดเตรียมอาหารจึงมีความจำเป็นเพื่อป้องกันข้อผิดพลาดระหว่างปริมาณอาหารและจำนวนนักท่องเที่ยว

การวางแผนจัดเตรียมอาหารจึงจำเป็นต้องพิจารณาจากปัจจัยหลาย ๆ ประการ

- ❑ ข้อมูลของนักท่องเที่ยว เช่น เชื้อชาติ ศาสนา
- ❑ งบประมาณในการจัดทำอาหาร
- ❑ ปัจจัยด้านฤดูกาล
- ❑ อาหารประจำท้องถิ่น
- ❑ จำนวนนักท่องเที่ยว

ตัวอย่างโฮมสเตย์ (Home Stay) ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2547-2550

โฮมสเตย์บ้านเดียม จังหวัดอุดรธานี

โฮมสเตย์บ้านเดียม ตั้งอยู่ที่บ้านเดียม ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานีได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวในปี 2547 มีความเข้มแข็งของชุมชน วิถีชีวิตชาวประมงในลุ่มน้ำหนองหานที่น่าสนใจ ธรรมชาติที่งดงามและมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ทะเลบัวแดง ซึ่งมีพื้นที่กว่าหมื่นไร่ และเป็นต้นตำนานผาแดงนางไอ่ โดยดอกบัวแดง จะเริ่มบาน ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งเป็นภาพที่น่าประทับใจยิ่ง

โฮมสเตย์บ้านเดียม พร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี กิจกรรมที่น่าสนใจ ที่จัดไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ การแสดงศิลปะพื้นบ้าน การท่องเที่ยวศาลผาแดง และการล่องเรือชมทะเลบัวแดง ที่บึงหนองหาน

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว : Office of Tourism Development

โฮมสเตย์คีรีวง : ชุมชนเข้มแข็งในอ้อมกอดของขุนเขาและสายธาร

คีรีวง ชื่อนี้หลายคนคงจำกันได้ว่าเคยเป็นข่าวโด่งดังเมื่อกว่าสิบปีก่อน เมื่อหมู่บ้านคีรีวงต้องประสบกับภัยธรรมชาติ ถูกน้ำป่าที่ไหลป่าจากเทือกเขาหลวง พัดพาเอาท่อนไม้ใหญ่พร้อมโคลนตมลงมาถมหมู่บ้านจนเสียหายยับเยิน พร้อมกับชีวิตของผู้คนอีกหลายคน แต่มาถึงวันนี้คีรีวงกลับเปลี่ยนไป ไม่เหลือซากของความเสียหายให้เห็น จะมีก็แต่ความเข้มแข็งของชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันพัฒนาชุมชนของตน จนได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งหนึ่งของภาคใต้ และหนึ่งในความพยายามของการพัฒนาก็คือ การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบของโฮมสเตย์

โฮมสเตย์คีรีวงตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เริ่มดำเนินการมาหลายปีแล้วโดยความริเริ่มของผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ร่วมกับการ

สนับสนุนจากหลายฝ่าย ทำให้โฮมสเตย์แห่งนี้ถือกำเนิดขึ้นมา และยืนอยู่ได้ด้วยการบริหารจัดการบนหลักของความสามัคคีและธรรมาภิบาล ประกอบกับหมู่บ้านคีรีวง เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ท่ามกลางแวดล้อมของธรรมชาติ ในอ้อมกอดของขุนเขาหลวง อันเป็นยอดเขาสูงสุดของภาคใต้ โดยมีสายธารใสเย็นจากขุนเขาไหลผ่านกลางหมู่บ้าน ทำให้โฮมสเตย์แห่งนี้มีความชุ่มฉ่ำและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยความเขียวขจีของไม้ผลนานาชนิด

นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนคีรีวงสามารถใช้เวลาทั้งวันในหมู่บ้านได้โดยไม่เบื่อหน่ายด้วยการปั่นจักรยานเที่ยวชมธรรมชาติของน้ำตกหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นน้ำตกอ้ายยางบน อ้ายยางล่าง ล้างา รวมไปถึงการเข้าชมกลุ่มหัตถกรรมต่าง ๆ เช่นกลุ่มย้อมผ้าสีธรรมชาติ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มแปรรูปผลไม้และกลุ่มเกษตรอินทรีย์เป็นต้น หรือจะลงเล่นน้ำในสายธารใสเย็นกลางหมู่บ้าน ก็สามารถทำให้เพลิดเพลินได้ไม่น้อย หากมีเวลาก็อาจใช้บริการนำเที่ยวเพื่อขึ้นไปพิชิตยอดสูงสุดของขุนเขาหลวง ซึ่งเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทำทายน้อย

นอกเหนือจากการได้เข้าพักในบ้านของสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่พร้อมจะต้อนรับนักท่องเที่ยว ด้วยความอบอุ่นและอัธยาศัยที่เป็นกันเอง ยังจะได้ลิ้มรสอาหารชาวไร่ที่เจ้าของบ้านตั้งใจปรุงมาอย่างดี ทำให้ใคร ๆ ที่ได้ไปเยือนมีโอกาสสัมผัสวิถีชีวิตและความเป็นอยู่เรียบง่ายแต่เข้มแข็งด้วยความสามัคคีของชาวคีรีวง

ติดต่อขอรายละเอียดและจองที่พักได้ที่
คุณทักษิณ โทร. 09-5896998 หรือที่ทำการ อบต. กำโลน โทร. 075-309010

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว : Office of Tourism Development

โฮมสเตย์น้ำเย็น โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ถ้าคุณกำลังคิดวางแผนท่องเที่ยวในเทศกาลสงกรานต์ปี ที่กำลังจะมาถึง เราเชื่อว่าจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นเป้าหมายหนึ่งของคุณและของใคร ๆ อีกหลายคน แต่การท่องเที่ยวสงกรานต์เชียงใหม่แบบเดิม ๆ เช่น ไปพักตามโรงแรมในเมือง พอเข้าก็ขับรถไปเที่ยวนอกเมือง ตกบ้ายก็ออกมาสดน้ำกันแถวริมกำแพงรอบคูเมือง ซึ่งก็คือรูปแบบการไปเที่ยวสงกรานต์เชียงใหม่ของคนทั่วไปซึ่งดูออกจากจำเจไม่น้อย

แต่ในปีนี้อาจจะฉีกแนวการท่องเที่ยวสงกรานต์เชียงใหม่ให้คุณได้ลองไปสัมผัสกันบ้าง นั่นก็คือการไปท่องเที่ยวแบบพักโฮมสเตย์นั่นเอง ซึ่งที่เชียงใหม่ก็มีโฮมสเตย์ดี ๆ ที่คุณ ๆ สามารถจะไปพักกันได้ อย่างเช่นที่โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งที่จริงก็ไม่ใช่โฮมสเตย์ใหม่แต่อย่างใด เป็นโฮมสเตย์ที่ก่อตั้งโดยชุมชนชาวบ้านแม่กำปองมานานพอควรแล้ว แต่เสน่ห์ของแม่กำปองก็ยังเป็นที่เลื่องลือสำหรับผู้ที่เคยไปสัมผัสมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นน้ำใสใจงามของชาวแม่กำปองบนวิถีชีวิตที่เรียบง่าย บรรยากาศความเขียวขจีและชุ่มฉ่ำสดชื่นของสายน้ำและขุนเขาตอมนอนล้าน ที่มีอุณหภูมิเฉลี่ยที่ 10 ถึง 18 องศา ผนวกกับวัฒนธรรมประเพณีอันมีเสน่ห์ของชาวเหนือ ทำให้แม่กำปองเป็นที่ประทับใจของผู้คนที่ไปเยือน จึงไม่แปลกใจเลยที่โฮมสเตย์บ้านแม่กำปองจะได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการ โฮมสเตย์ไทย จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาประจำปี 2547 และยังเคยได้รับการคัดเลือกให้เป็น OTOP ระดับ 5 ดาว ในประเภทบริการ อีกทั้งเป็นที่สนใจของชาวต่างประเทศจนถึงกับมีการมาถ่ายทำสารคดีกันที่นี่

ด้วยเมื่อคุณไปถึง คุณจะสัมผัสกับการต้อนรับตามประเพณีชาวเหนือ ด้วยการทำพิธีผูก
 ข้อมือรับขวัญและอวยพรท่ามกลางรอยยิ้มอย่างจริงใจของชาวบ้าน อีกทั้งยังมีโอกาส
 เรียนรู้วิถีชีวิตการทำมาหากิน เช่น การปลูกเมี่ยง ปลูกกาแฟ(รวมทั้งได้ลิ้มรสกาแฟสดตำ
 สำหรับแม่กำปองด้วย) และไม้ผลอื่น ๆ หลากชนิด แล้วยังได้เดินเล่นไปตามธารน้ำใสไหล
 เย็นซึ่งผ่านกลางหมู่บ้านไปสู่น้ำตกแม่กำปอง ที่ห่างจากหมู่บ้านเพียงไม่กี่ก้าว จากนั้นยัง
 จะได้ลิ้มรสอาหารฝีมือชาวบ้านซึ่งตั้งใจปรุงอย่างดีให้คุณ พร้อมกับที่พักหลับนอนที่
 สะอาดที่คุณจะได้พักในบ้านของชาวแม่กำปอง โดยเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์นี้ แน่ใจ
 ว่าคุณ ๆ ที่ไปเยือนจะได้ร่วมเล่นสงกรานต์ตามแบบฉบับชาวล้านนาอย่างแท้จริงกลาง
 หมู่บ้านแม่กำปองแห่งดอยม่อนล้าน

ถ้าสนใจก็สามารถติดต่อได้ที่ สหกรณ์ไฟฟ้าโครงการหลวงแม่กำปอง โทร.053-229-526 E-mail:
 kimrangsit@hotmail.com หรือ คุณพรหมมินทร์ พวงมาลา โทร. 01-0344653 และ 09-5594797

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว : Office of Tourism Development

โฮมสเตย์บ้านบุไทรในถิ่นสวิตเซอร์แลนด์แดนอีสาน

แนะนำโฮมสเตย์น่าเยือน บ้านบุไทร ในถิ่นสวิตเซอร์แลนด์แดนอีสาน พออย่างเช้าฤดูร้อน อากาศก็เริ่มร้อนอบอ้าว หลายคนก็คิดถึงการไปพักผ่อนหลบร้อนตามชายทะเลต่าง ๆ แต่พอไปถึงจริง ๆ ก็อาจพบว่าอากาศยิ่งร้อนกว่าอยู่บ้าน ใหนจะแดดเปรี้ยง ใหนจะน้ำเค็ม หรืออาจเจอกับลมทะเลพัดแรงทั้งวันทั้งคืน จนเนื้อตัวเหนอะหนะผมเผ้าจัดทรงไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างนั้น เราจะไปที่ใหนกันดี..... จึงอยากจะแนะนำแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ได้ฉายาว่าสวิตเซอร์แลนด์แดนอีสาน ที่นั่นก็คืออำเภอวังน้ำเขียวจังหวัดนครราชสีมา

ซึ่งเป็นอำเภอที่ล้อมรอบไปด้วยเทือกเขาเขียวขจีเป็นลักษณะอ่างกระทะ จึงทำให้อำเภอนี้มีอากาศดีตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยต่อปีไม่เกิน 28 องศา และสถานที่แห่งหนึ่งของวังน้ำเขียวที่เราอยากแนะนำก็คือ โฮมสเตย์บ้านบุไทร ถิ่นของดอกเบญจมาศและเห็ดหอมสด ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอเท่าไรนัก โฮมสเตย์แห่งนี้จัดตั้งขึ้นโดยชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล บ้านบุไทร ด้วยการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี หากท่านได้ไปเยือนโฮมสเตย์แห่งนี้ นอกจากจะได้สัมผัสกับบรรยากาศที่สดชื่นไม่อบอ้าวตลอดทั้งวันแล้ว ท่านยังจะได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบุไทร ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านจากหลากหลาย ท้องถิ่นที่เข้ามาบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำมาหากินราว 50 ปีมาแล้ว จึงถือได้ว่าบ้านบุไทรยังเป็นชุมชนใหม่ แต่เป็นชุมชนของนักบุกเบิกคนขยันที่ต่อสู้กับงานหนักเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัว ด้วยอาชีพการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการปลูกเห็ดหอมสด ดอกเบญจมาศ องุ่น ลำไย และไม้ผลอื่นๆรวมทั้งพืชไร่อีกหลากหลาย

เหล่านี้คือภาพบางส่วนที่ท่านจะได้มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้ ในการท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์ ที่นี้ ถ้าท่านสนใจจะลองสัมผัสประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ดูบ้าง ที่บ้านบุไทร เราเชื่อว่าท่านจะไม่ผิดหวัง ด้วยการต้อนรับที่อบอุ่นและการจัดการที่ดีทำให้ที่นี่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการโฮมสเตย์ไทย จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2547 ที่ผ่านมา

สนใจ ติดต่อสอบถามข้อมูลและค่าใช้จ่ายได้ที่
คุณเอ็นทร์ มุลพิมาย ประธานกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล บ้านบุไทร ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา 30370 โทร. 01-0686887

“ ทัวร์ศูนย์เหรียญ ” (Zero-Dollar Tour)

“ ทัวร์ศูนย์เหรียญ ” ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Zero-Dollar Tour” ในที่นี้หมายถึง คณะนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยซื้อทัวร์จากเอเจนต์ทัวร์ในประเทศจีน ซึ่งเก็บค่าทัวร์น้อยมาก ก่อนที่บริษัททัวร์เหล่านั้นจะส่งลูกค้าทัวร์ทั้งกรุ๊ปมาให้บริษัททัวร์ในประเทศไทย โดยที่ตนเองไม่ต้องจ่ายค่าทัวร์แพร์ อันเป็นค่าใช้จ่ายในการพาเที่ยวที่เก็บมาจากลูกค้าทัวร์ให้กับเอเจนต์ฝ่ายไทยเลยแม้แต่เหรียญเดียว (อันเป็นที่มาของคำว่า “ ศูนย์เหรียญ ” หมายถึง ไม่เก็บเงินค่าทัวร์เลยแม้แต่เหรียญดอลลาร์เดียว)

แม้จะเป็นทัวร์ที่ราคาถูกผิดปกติ แต่นักท่องเที่ยวจีนก็ไม่ได้เฉลียวใจ เพราะเห็นแก่ของถูก และอยากเที่ยว จึงตกเป็นเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายไปโดยปริยาย ซึ่งเมื่อมาถึง ก็จะถูกโดนไถ่ถอนพาตระเวนซื้อของแพงๆ ซื้อมั้บั้งสินค้าราคาสุดโหด รวมถึงพาดูโชว์ลามกวิตถาร โดยใช้กับดักเหล่านี้ดูดเงินจากกระเป๋า นักท่องเที่ยวเพื่อรีดเอากำไร หากนักท่องเที่ยวจีนไม่ยอมควักตังค์ หรือจ่ายน้อย ก็จะถูกขู่เชิญสารพัด บางครั้งถึงขั้นลงมือลงไม้ทำร้ายกันก็มี

นักท่องเที่ยวจีนเองพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ สื่อสารก็ไม่รู้เรื่อง เมื่อต้องมาโดนขู่ จึงจำใจยินยอม หาไม่แล้วก็จะโดนทรมาทรรกรรมต่างๆนานา จะร้องเรียนกับใครก็ได้ เพราะไม่รู้เรื่อง พูดภาษาอังกฤษไม่เป็น แถมไถ่ถอนตัวแสบยังยึดพาสปอร์ตไว้ จึงจำยอมต้องโดนรีดไถเงินทองต่างๆที่ส่วนมากจะไม่เต็มใจ คล้ายๆกับการปล้นกันซึ่งๆหน้านี่เอง

ทัวร์ศูนย์เหรียญ เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินไทยเป็นเวลาเกือบ 10 ปี และยังไม่มียี่ที่ท่าว่าจะจบสิ้นลง ในขณะที่เรากำลังเฉลิมฉลอง 30 ปีความสัมพันธ์กันอย่างชื่นมื่น แต่น้อยคนจะกล่าวถึงการหลอกลวง นักท่องเที่ยว ด้านมืดของความสัมพันธ์ ไทย - จีน มะเร็งร้ายที่กำลังแตกตัวอย่างรวดเร็ว และบ่อนทำลายภาพลักษณ์อันดีของประเทศไทยในสายตาชาวจีนในวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ

จะมีประโยชน์อะไร หากเราเอาแต่เฉลิมฉลอง แต่ไม่พัฒนา หากเอาแต่รำลึกความหลัง แต่ไม่แก้ไขปัจจุบัน เพื่ออนาคตที่ดีกว่า ... หรือเราอยากให้การเฉลิมฉลอง 30 ปี ความสัมพันธ์ไทย - จีน เป็นครั้งสุดท้าย ?!!

การจัดการสวัสดิการชุมชน

อาจารย์อริวัฒน์ เปล่งสะอาด

มหาวิทยาลัยมหิดล

การจัดการสวัสดิการชุมชน

เรียบเรียงโดย อธิวัฒน์ เปล่งสอาด

การที่มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานประการหนึ่งที่เหมือนกัน คือ ความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต (safety and security needs) จึงเป็นที่มาของการจัดสวัสดิการเพื่อตอบสนองความต้องการด้านดังกล่าวของมนุษย์ ทั้งในมิติด้านความพึงพอใจของปัจเจกบุคคลและความจำเป็นโดยรวมของสังคม องค์กรสำคัญที่เริ่มต้นในการจัดสวัสดิการในอดีต เริ่มจากครอบครัว เครือญาติ และขยายขอบเขตไปเป็นชุมชนและศาสนา ต่อมาเมื่อสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลง สวัสดิการที่จัดการโดยครอบครัว ชุมชนและศาสนาลดความสำคัญลง และในบางพื้นที่สูญสลายไป อย่างไรก็ตามการจัดการสวัสดิการโดยภาครัฐพบข้อจำกัดหลายประการทั้งในเรื่องของความครอบคลุมทั่วถึง ความยืดหยุ่น ความทันต่อสถานการณ์ และที่สำคัญคือสอดคล้องกับบริบทหรือวิถีชุมชนในแต่ละท้องถิ่น (เกาะไม่ถูกที่คั้น) แนวคิดการจัดการสวัสดิการชุมชนโดยภาคประชาชนจึงเริ่มกลับมามีบทบาทสำคัญโดยผสมผสานกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันจะเป็นทุนทางสังคมที่จะนำพาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมไทยพัฒนาอย่างสมดุล และอยู่ดีมีสุข บทความนี้เป็นการทบทวนและเรียบเรียงสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสวัสดิการชุมชน เพื่อประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาทางออกร่วมกันในการจัดการสวัสดิการชุมชนของผู้เข้าอบรมหลักสูตรการแก้จนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์เรียนรู้พ่อคำเตี๋อง ภาษี จังหวัดบุรีรัมย์ ในระหว่างวันที่ 21-23 กรกฎาคม 2551

ดังนั้น “การจัดการสวัสดิการชุมชน” เป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่ทุกภาคส่วนของสังคมต้องยกขึ้นมาพิจารณาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันว่า นิยามและความหมาย รวมทั้งขอบข่ายของ เรื่องที่เรียกว่า สวัสดิการชุมชน คืออะไร มีขอบข่ายในการดำเนินการอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุผลใด ใครบ้าง ควรมีส่วนร่วมในการให้และการรับ จะทำกันที่ไหนบ้าง เมื่อใดบ้าง และมีกรณีตัวอย่างที่จะเป็นต้นแบบในเรื่องนี้ได้อย่างไรบ้าง

สวัสดิการชุมชนคืออะไร

สวัสดิการ คือ ชีวิต คือ ความสุข ความมั่นคง ตั้งแต่เกิดจนตาย พ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว ปราชญ์ชาวบ้านแห่งภาคอีสาน ให้ทัศนะว่า สวัสดิการชุมชน หรือประชาชนที่แท้ก็คือ เป็นการเตรียมตัวก่อนตาย เตรียมตายก่อน แต่เป็นการคลายทุกข์เตรียมสุขของชุมชน 7 ประการ คือ สุขเพราะมีข้าวกิน มีกินอยู่ มีคูนอน มีเงินพอใช้ มีบ้านพออยู่ได้ มีลูกหลานช่วยให้ความดูแลเมื่อแก่เฒ่า และได้เข้าวัดฟังธรรม ในขณะที่นายเคล้า แก้วเพชร ปราชญ์ชาวบ้านภาคใต้ให้ทัศนะว่า สวัสดิการชุมชน คือ การให้และการรับของคนในชุมชน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (สุภาคย์ อินทองคง, มปป)

สวัสดิการชุมชน คือการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ เช่น ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุข (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2551)

เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการจัดสวัสดิการชุมชน

จากความหมายว่าสวัสดิการคืออะไร เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดให้มี ต้องจัดให้เกิดขึ้นในหลายกิจกรรม คือ (สุภาคย์ อินทองคง, มปป)

1. เพราะสวัสดิการ เป็นความจำเป็นในชีวิตมนุษย์ คือ ทุกคนทุกชีวิตปรารถนาจะดำรงชีพอย่างมีความสุข ปลอดภัย ทั้งด้านกายและด้านใจ แต่ถ้าพึ่งตนเองไม่อาจช่วยให้เกิดสุข ปลอดภัยได้ ยิ่งผู้ที่ขาดความพร้อมด้านกายหรือด้านใจ หรือทั้ง 2 ด้าน ก็อาจไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้อง หรือองค์กรรัฐ หรือองค์กรการกุศลอื่นๆ

2. สวัสดิการเป็นเครื่องค้ำจุนชุมชนหรือสังคม เป็นช่องทางให้มนุษย์มีโอกาสได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นกระบวนการให้สร้างชุมชนหรือสังคมแห่งความรัก ความสามัคคีกัน เป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน หรือกลุ่มกัน ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน

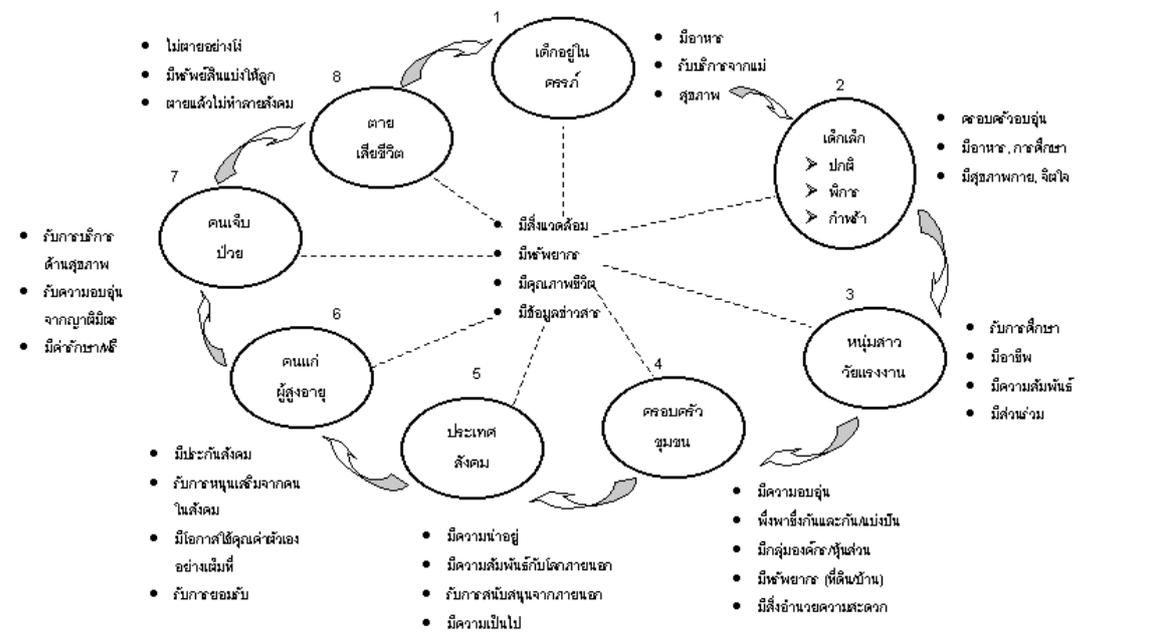
3. ฐานคิดของสวัสดิการ คือ **“ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”**
 สวัสดิการจึงเป็นเครื่องแสดงคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นมนุษย์

4. สวัสดิการ เป็นช่องทางให้มนุษย์กระทำคุณกรรมต่อเพื่อนมนุษย์ และสิ่งที่มีประโยชน์เกื้อกูลต่อคน เช่น ธรรมชาติรอบๆ ตัวมนุษย์เอง

ด้วยเหตุดังว่านี้ น่าจะเพียงพอที่มนุษย์จะต้องคิดและจัดกิจกรรมที่ชื่อว่า สวัสดิการ ให้แก่กันและกัน

ใครควรเป็นผู้จัดสวัสดิการชุมชน

สวัสดิการชุมชนมิใช่เรื่องที่ทำไปเพื่อสร้างสวัสดิการภาพและไม่เน้นเรื่องตัวเงินแบบสงเคราะห์ แต่มุ่งสร้างความมั่นใจอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข จึงเป็นเรื่องที่ชาวชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชาวชุมชนเอง ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอก หนุนเสริมแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ (ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ) ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการของชุมชนสามารถสอดแทรกไว้ได้ในทุกกิจกรรม วิถีเริ่มแล้วต่อยอดกันไป ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง

สวัสดิการชุมชนจะเกิดประโยชน์กับใครบ้าง

ผู้ที่ได้ประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้แก่ทุกคนในชุมชน รวมทั้งคนในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสจะได้รับการช่วยเหลือให้มีโอกาสมีส่วนร่วมและสามารถเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้ที่อยู่ในภาวะปกติได้รับการป้องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ส่วนผู้ที่มีความพร้อมทางการเงิน จะได้รับความอบอุ่น น้ำใจไมตรี มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุน

หลักสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน

จากบทเรียนการจัดระบบสวัสดิการชุมชนที่ชุมชนดำเนินการกันเองในพื้นที่ต่างๆ เช่น ตำบลนาหว้า จังหวัดสงขลา อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ฯลฯ พบว่าการจัดสวัสดิการชุมชนมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. **ทำจากสิ่งที่เป็นจริง ถ้าตั้งใจไม่สำเร็จ** สวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 300 บาท ก็ให้บ้าง อาจไปไม่รอดเพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นี่คิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร เริ่มจากจุดนั้น ควรรู้ก่อนว่าตอนนี้บ้านเราเป็นอย่างไร มีรากเหง้า มีกลไกอย่างไร แล้วจึงกำหนดอนาคตต่อไปว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง เพื่อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาส

2. **เริ่มจากเล็กไปใหญ่** ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ 2 ใบ ต่อไปอีกเติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3. **เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย** ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงานอยากทำดี เช่น ใครทำงานเพิ่ม จ่ายเงินสมทบให้ ใครบริหารเงินในหักออกงยศขึ้นมาจะจ่ายสมทบให้ สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุน ควรให้ตามความจำเป็นและพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4. **ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชน** ควรให้ทุกคนได้ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม โดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5. **เป็นองค์รวมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน** กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกอย่าง ตั้งแต่เกิดจนตาย กับคนทุกเพศทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ โดยจัดสรรผลกำไรส่วนหนึ่งมาทำสวัสดิการ เช่น

- เชื่อมโยงกิจกรรม เช่น เริ่มจากกองทุนเลี้ยงโคกองทุนเดินท์ กองทุนโต๊ะเก้าอี้ หีบศพชุดน้ำสังข์รวมกันซื้อสินค้าราคาถูก ค่ารักษาพยาบาลทำขวัญเด็กแรกเกิด ผู้ติดเชื้อผู้สูงอายุ เบี้ยประชุมผู้นำ ฯลฯ

- เชื่อมโยงคน 3 วัย คือ ผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน ให้เป็นชายเดียวกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นกลุ่มเดียวกัน เพราะทั้งหมดคือมาจากคน ๆ เดียวกัน เพียงแต่ต่างเวลา โดยสร้างกิจกรรมร่วมกัน สร้างเงื่อนไขการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกัน

- เชื่อมโยงกลุ่มคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น ในหมู่บ้านมีคน 4 จำพวก คือ (1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (2) อบต. (3) ประชาคม (4) คนหัวหมอก กิจกรรมจะสร้างให้เชื่อมโยงไว้ทั้งหมด ทำให้มาทำงานร่วมกัน ฟังพาอาศัยกันได้ ร่วมมือร่วมใจกัน

- เชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ คนสามารถเรียนรู้อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ เช่น การอนุรักษ์ป่า ปูยชีวภาพ

6. **ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ** คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ (ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งหามาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ) จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี เช่น จัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ กันเงินบางส่วนเติมเข้ากองทุน นำดอกผลกองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ ทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7. **ต้องทำด้วยความรักและอดทน** โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าชาวบ้านสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น ตำนาน โดยถือว่าเป็นครู เป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาทำให้เขาฉลาดขึ้น ทำงานได้ดีขึ้น

การขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในปี 2547 เครือข่ายชุมชนด้านสวัสดิการ ได้มีการสัมมนา “สวัสดิการชุมชนแก่น้อยอย่างยั่งยืน” มีการให้ความหมายของสวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

หัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชน คือการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน “ให้ อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” การจัดสวัสดิการตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อย่างเห็นคุณค่า อยู่บนพื้นฐานของศาสนา ภูมิปัญญาวัฒนธรรม ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในทุกระดับ

ผลของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ การเกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความสุขทั้งทางกาย และทางจิตใจ ซึ่งต่อเนื่องจากการสัมมนาดังกล่าวทำให้ชุมชนได้มีสรูปแนวทางการขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชน โดยมุ่งให้เกิด “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล” ที่แหล่งทุนมาจากการสมทบของ 3 ฝ่าย คือ จากชุมชน รัฐส่วนกลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสรุปสาระสำคัญฐานคิด แนวทางการขับเคลื่อนและข้อเสนอเชิงนโยบายเป็นดังนี้

สาระสำคัญสวัสดิการชุมชน

ฐานคิด	แนวการขับเคลื่อน	ข้อเสนอเชิงนโยบาย
<ul style="list-style-type: none"> ❑ สร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคง เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ❑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งสิ่งของ เงิน น้ำใจ ❑ หัวใจสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง และการเกื้อกูลลักษณะ “ให้ อย่างมีคุณค่า -รับอย่างมีศักดิ์ศรี” 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ มุ่งเน้นให้เกิดชุมชนสวัสดิการ หนึ่งชุมชน หนึ่งหมู่บ้าน,ตำบล ❑ ให้ทุนในชุมชน โดยเฉพาะ “องค์กรการเงิน” เป็นตัวเชื่อมโยงสวัสดิการและบูรณาการกองทุน+ขยายผล “ออมวันละบาท” ❑ จัดการประชาสัมพันธ์ความรู้ สร้างต้นแบบ และเผยแพร่ ❑ ใช้กระบวนการแผนชุมชน เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงสวัสดิการกับแผนท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ รัฐกำหนดเรื่อง “สวัสดิการชุมชน เป็นวาระแห่งชาติ”โดยรัฐสนับสนุนตามแนวทางสวัสดิการชุมชน ❑ สนับสนุนงบสวัสดิการชุมชน โดยตรงสู่องค์กรชุมชน เช่น งบกองทุนผู้สูงอายุ อำเภอละหนึ่งล้านบาท/สมทบให้ชุมชนในอัตรา 1:1 ❑ ให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการที่มีอยู่ตามกฎหมาย ❑ องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม

หลังจากที่ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) ได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนจำนวน 32.5 ล้านบาท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้ออกข้อบังคับสถาบัน ว่าด้วย โครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน มีคณะกรรมการโครงการจากตัวแทนชุมชนในแต่ละภาค ผู้แทนหน่วยงาน และผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมวางกรอบแนวทางการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชาวบ้าน ให้การสนับสนุนงบประมาณกองทุนสวัสดิการชาวบ้านระดับตำบล โดยมีเงื่อนไขเรื่องการสมทบสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ตามข้อเสนอจากการสัมมนาของขบวนการสวัสดิการชุมชน ด้วยเห็นว่าตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 รัฐบาลกลางได้กระจายภารกิจด้านการจัดสวัสดิการไปสู่ อปท. ซึ่งถ้าหากเกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับ อปท. แล้วจะทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่มีความยั่งยืนต่อเนื่องต่อไป

โดยในช่วงต้น ได้มีการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการในส่วนในพื้นที่ 14 พื้นที่ จากฐานทุนประเภทต่าง ๆ ทั้งจากฐานองค์กรการเงิน (คลองเปี้ยะ, ศูนย์รวมน้ำใจจันทนาการหมู่บ้านพะเยา, สัจจะสะสมทรัพย์ จ.จันทบุรี) ออมสัจจะวันละบาท (ลำปาง, น้ำขาว, นครชุม) บุรณการกองทุน (บ้านขาม , หนองสาหร่าย) แผนชุมชน (ประดู่ยืน, ต.เปือย) ศาสนาอิสลาม (ป่าคอก) การเงินและสินเชื่อ (ฮักเมืองน่าน) จากนั้นได้กระจายการสนับสนุนสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลในพื้นที่ต่างๆ ตามความพร้อม เนื่องจากการจัดสวัสดิการในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการจัดในระดับหมู่บ้าน

จากแนวทางการสนับสนุนที่มุ่งเน้นให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับ อปท. ทำให้เกิดเป็นกองทุนระดับตำบลขึ้นมา ซึ่งผู้เข้าร่วมในช่วงต้นอาจมาจาก 2 - 3 หมู่บ้าน แต่วางเป้าหมายการขยายให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านมากขึ้น ผลจากการขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชนในช่วงปี 2548 - 2549 ได้มีกองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น ที่ พอช. สนับสนุนงบประมาณสมทบแล้ว 191 ตำบลทั่วประเทศ สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการดำเนินการ 41 ตำบล

กองทุนสวัสดิการชุมชนมาจากหลากหลายฐานเดิม ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตร กลุ่มทรัพยากร กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งได้มีการระดมทุนในรูปแบบออมทรัพย์ ออมวันละบาท และบุรณการกองทุนดังกล่าวมาข้างต้น

ขบวนการฯ ได้มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด (พมจ.) เข้ามาร่วมสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน ส่งผลให้เกิดเครือข่าย อบต. ที่ช่วยขยายแนวคิดกองทุนสวัสดิการชุมชนออกไปยังตำบลต่าง ๆ ในส่วนของการสร้างความเข้าใจขยายแนวคิดภายในชุมชนเอง ก็ยังคงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการอยู่ในทุกพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจฐานคิดอย่างแท้จริง ว่าเป็นการช่วยเหลือดูแลกันตั้งแต่เกิดจนตาย ครอบคลุมทุกกลุ่มคนในชุมชน หรือจะเรียกว่าเป็นการออบมบุญร่วมกัน ไม่ใช่เป็นสวัสดิการในรูปของประกันชีวิต ที่เน้นเรื่องสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเป็นสมาชิกแล้ว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบของภาคอยู่เป็นระยะ ดังเช่น ในช่วงเริ่มแรก (2548) ภาคได้จัดให้ชุมชนที่สนใจทำกองทุนสวัสดิการ ไปศึกษาดูงานที่ ต.เปือย อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ และ ต.บ้านขาม อ.จัตุรัส จ.ชัยภูมิ ซึ่ง ต.วังแสง อ.แกดำ จ.มหาสารคาม ก็ได้ไปร่วมเรียนรู้ด้วย หลังจากนั้นก็กลับมาทำในพื้นที่ของตนเองในปีต่อมา (2549) ต.วังแสง ก็กลายเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานของชุมชนต่างๆ ในภาคด้วย เนื่องจาก อบต. มีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นอย่างดีนอกจากนี้ยังได้มุ่งเน้นการขับเคลื่อนขบวนการฯ ระดับจังหวัด ดังเช่นที่ จ.ร้อยเอ็ด จาก 4 กองทุนสวัสดิการชุมชนนำร่อง (ที่ พอช. ร่วมสมทบ) ได้ขยายแนวคิดกับ พมจ. ร่วมประสานความร่วมมือกับอปท. ทำให้ขยายผลได้อีก 17 ตำบล รวมเป็น 21 ตำบล โดย พมจ. สมทบเงินกองทุนฯ ให้กับพื้นที่นำร่องพื้นที่ละ 60,500 บาท และพื้นที่ขยายผล 30,000 บาท พมจ. เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ เข้ามาสนับสนุน ปี 2550 จะขยายอีก 23 ตำบล และปี 2551 อีก 20 ตำบล รวมแล้ว จ.ร้อยเอ็ด จะมีกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งหมด 192 ตำบล

แนวทางส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนควรทำอย่างไร

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สวัสดิการชุมชนไม่สามารถเกิดได้โดยการให้ลอกเลียนแบบ หรือโดยตั้งใจ แต่เป็นสิ่งที่ต้องก่อเกิดจากเนื้อในของชุมชนตามความสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต การให้คุณค่า ภูมิปัญญา และความเห็นพ้องร่วมกันของคนในท้องถิ่น ดังนั้น การส่งเสริมสนับสนุน จึงควรเป็นไปดังนี้

1. **ให้ความคิด โดยสนับสนุนงบประมาณตามความจำเป็น** เริ่มจากสิ่งที่ชุมชนอยากทำ ส่งเสริมความเข้าใจ ความคิดอยากจะทำสร้างสวัสดิการของตนเอง ความเชื่อมั่นในความสามารถของชุมชน เข้าใจหลักการสำคัญ และค้นหาสิ่งที่เหมาะสมด้วยตนเอง โดยเห็นเงินเป็นเพียงเครื่องมือคิดแล้วลงมือทำจากกิจกรรมที่ 1 แล้วกิจกรรมที่ 2, 3, 4 จะตามมาเอง โดยแต่ละพื้นที่ต้องประยุกต์อย่างเหมาะสม

2. **ส่งเสริมพัฒนาด้านการจัดการ** โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริหารจัดการที่ทำให้เพิ่มมูลค่า และการทำให้คนใช้เงินเป็นแทนการใช้เงินให้หมด รู้วิธีการหมุนเงินให้เพิ่มมูลค่าในท้องถิ่น สามารถต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่ได้ โยงทุกเรื่องสู่ชุมชนได้ ขยายสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้

3. **ส่งเสริมชุมชนให้สร้างสถาบันการเงิน สร้างงานให้ชาวบ้าน และสร้างตลาดชุมชน** โดยวางแผน กำหนดกิจกรรม และทำหลักสูตรให้เกิด 3 เรื่องนี้ในชุมชน คือ

- สถาบันการเงินของชุมชนถ้าชุมชนมีเงินของตนเอง จะทำอะไรก็สะดวกคล่องตัว (ถ้าไม่มีเงินทำอะไรไม่ได้สักอย่าง)

- สร้างงานให้ชาวบ้านใช้เงื่อนไขทำให้คนเลี้ยงเบ็ด เลี้ยงไก่ ปลูกผัก มีอาหารกินเอง มีรายได้เพิ่มขึ้น

- สร้างตลาดของชุมชนโดยชุมชนต้องดูแลจัดการเพื่อรักษาผลผลิตของชุมชน

4. **สนับสนุนการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนในพื้นที่นำร่อง** โดยเฉพาะในจังหวัดที่ดำเนินการอยู่แล้ว (มีกิจกรรมมีคนทำงานด้านนี้อยู่แล้ว) แล้ววิจัยสร้างองค์ความรู้ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในแนวคิดเพื่อต่อยอด ขยายผล

5. **หนุนเสริมผ่านกลไกการพัฒนาต่างๆ ที่มีอยู่** โดยสอดแทรกแนวคิดและกิจกรรมจากสิ่งที่มีอยู่เดิม เช่น ผ่านกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน โดยส่งเสริมให้การออมเป็นสื่อมีการกันเงินบางส่วนเป็นกองทุนสวัสดิการ นำดอกเบียที่ได้ไปขยายผลต่อ หรือผ่านกลุ่มอาชีพโดยกันรายได้ส่วนหนึ่งไว้เป็นกองทุน หรือโดยการสร้างเงื่อนไขให้ใช้กองทุนหมู่บ้านเป็นโอกาส โดยเสริมแรงจูงใจหากมีการบริหารจัดการดี สามารถทำให้กองทุนเพิ่มขึ้น ทางราชการควรสมทบให้อีกหนึ่งเท่าอย่างต่อเนือง

วิธีการที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการที่ขบวนการสวัสดิการชุมชน และ พอช. ได้สร้างเงื่อนไขการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนว่าจะต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนากระบวนการสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นร่วมกันในระยะต่อไป แต่ในหลายพื้นที่ยังมีปัญหาข้อติดขัดในการประสานการสนับสนุนจาก อปท. ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ อปท. ไม่ได้รับรู้เข้าใจเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชน อปท. รับรู้ เข้าใจ และเห็นประโยชน์ของสวัสดิการชุมชน แต่ไม่แน่ใจว่าสามารถตั้งงบประมาณสนับสนุนกองทุนโดยตรงได้หรือไม่ หรือบางแห่งถูกทักท้วงว่าไม่สามารถทำได้หลายแห่งต้องรอการบรรจุในแผน และอยู่ในข้อบัญญัติงบประมาณในปีถัดไป อปท. ไม่มั่นใจเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชนเพราะยังเห็นผลไม่ชัดเจน หรือสมาชิกที่เข้าร่วมมีจำนวนไม่มากนัก อปท. เกรงว่ากลุ่มที่ทำสวัสดิการชุมชนจะเป็นคู่แข่งการเลือกตั้งท้องถิ่น หรือมีความขัดแย้งจากการเลือกตั้งมาก่อน อปท. รับปากสนับสนุนในฐานะนักการเมืองแต่ไม่ได้ดำเนินการตามที่รับปาก หรือแจ้งว่างบประมาณไม่เพียงพอ ฯลฯ

จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในหลายพื้นที่ได้มีประสบการณ์วิธีการทำให้ อปท. สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนได้ในหลายวิธี ได้แก่

1. **การสร้างความเข้าใจ** ชักชวนให้นายก อปท. เข้าร่วมในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่ต้น ซึ่งเมื่อ อปท. ได้รับรู้เข้าใจ มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง ตั้งแต่ต้น ก็จะช่วยหาวิธีการสนับสนุน ซึ่งการสร้าง ความเข้าใจสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเชิญ อบต. ไปร่วมงานสัมมนาสวัสดิการชุมชน พร้อมกับชุมชนในระดับภาคหรือระดับชาติ การสร้างความเข้าใจผ่านเครือข่าย อบต. (ซึ่งการสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่าง อปท. ด้วยกันเอง จะสามารถสร้างความเข้าใจได้ง่ายกว่า)

2. **การออกข้อบัญญัติ อบต.** ว่าด้วย สวัสดิการชุมชน นายก อปท. หลายพื้นที่ที่เห็นความสำคัญของเรื่องนี้ และเข้ามาเป็นแกนในการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนด้วยตนเอง ได้หาวิธีที่จะทำให้การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน ถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ การออกข้อบัญญัติว่าด้วย สวัสดิการชุมชน โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.

2542 ที่เป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งมี อบต. ที่ได้ออกข้อบัญญัติลักษณะนี้แล้ว เช่น อบต.สายนางวัง จ. กาฬสินธุ์, อบต.บ้านฝื่อ อบต.หนองแวงโสภพระ จ.ขอนแก่น ฯลฯ หรือในบางพื้นที่ไม่ได้ออกข้อบัญญัติว่าด้วยสวัสดิการชุมชน โดยตรงแต่เมื่อได้นำโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนบรรจุในแผน อบต. และอยู่ในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี ซึ่งเป็นการสนับสนุนโครงการให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการก็สามารถดำเนินการได้

3. การจัดกระบวนการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนร่วมกัน ในบางพื้นที่ อบต. เห็นว่าหากสนับสนุนงบประมาณไปที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจทำให้ถูกครหาว่าเป็นการหนุนกลุ่มหัวคะแนน เมื่อในพื้นที่ตำบลได้มีการจัดกระบวนการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนร่วมกันระหว่างชุมชน อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ยืนยันว่ากลุ่มองค์กรที่ผ่านการรับรองสถานภาพมีตัวตนข้อมูล ผลการดำเนินงานที่ชัดเจน อบต. ก็สามารถสนับสนุนได้ถูกต้อง

4. การเชิญนายก อบต. เข้าร่วมงานประชุมใหญ่ สมาชิกกองทุนสวัสดิการเชิญนายก อบต. เป็นผู้มอบสวัสดิการ รวมทั้งการเชิญเข้าร่วมงานมหกรรมสัมมนาเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนในระดับภาค การไปร่วมดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จในการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้าใจแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปปรับใช้ได้

5. การขยายกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีสมาชิกครอบคลุมครัวเรือนเกินครึ่งหนึ่งของตำบล ในบางพื้นที่ช่วงที่กองทุนสวัสดิการมีสมาชิกจำนวนน้อย อบต. ยังไม่ได้ให้ความสนใจ แต่เมื่อเห็นว่ามีสมาชิกจำนวนมาก และเกิดการจัดสวัสดิการสมาชิก หรือผู้ยากลำบากที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเห็นผลชัดเจน อบต. ก็หันมาให้การสนับสนุน รวมทั้งโอนถ่ายงานที่ อบต. ทำอยู่เดิม เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสนับสนุนได้จำนวนจำกัด เมื่อมาเชื่อมโยงกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้การสนับสนุนได้จำนวนรายมากขึ้นด้วย

6. การประสานการทำงาน ให้ข้อมูลข่าวสารความก้าวหน้ากองทุนสวัสดิการ ให้ อบต. อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเข้าไปทำงานร่วมกับ อบต. เช่น ใช้สถานที่ที่ อบต. เป็นที่ทำการก็จะทำให้เห็นกระบวนการทำงาน และความคืบหน้าผลการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างต่อเนื่อง อบต. ก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุน

7. **การจัดมหกรรมงานสัมมนาสวัสดิการชุมชนในระดับภาค หรือจังหวัด**
นำเสนอผลงาน นิทรรศการสวัสดิการชุมชน โดยเชิญ อบต. และชุมชน ในพื้นที่ที่ยังไม่มี
กองทุนสวัสดิการได้เข้าร่วมเรียนรู้รูปธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติของ อบต. อื่น ทำให้เกิดความ
เข้าใจ มั่นใจในการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน

8. **การทำให้เรื่องสวัสดิการชุมชนส่วนหนึ่งของงานที่ อบต. สนับสนุนอยู่แล้ว**
เช่น ในชุมชนเมืองมีเทศบาลสนับสนุนแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผ่านโครงการบ้านมั่นคง
ซึ่งจะมีการวางแผนการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชน การพัฒนาสวัสดิการชุมชนถือเป็นส่วน
หนึ่งของแผนอย่างเช่น กรณีเทศบาลชุมชนที่ได้สนับสนุนการทำโครงการบ้านมั่นคงก็ได้
สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนในช่วงต่อมา ซึ่งเมื่อพื้นที่ชุมชนเมืองอื่น ๆ เห็นตัวอย่างก็
สามารถนำไปขยายสู่เมืองอื่น ๆ ได้

9. **การใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือ** ในพื้นที่การจัดทำแผนชุมชนที่ อบต. ร่วม
จัดทำแผนชุมชนตั้งแต่ต้น เมื่อเกิดแผนพัฒนาด้านสวัสดิการ โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ
ชุมชน เมื่อนำแผนชุมชนไปบรรจุอยู่ในแผน อบต. ในหลายพื้นที่ก็มีการสนับสนุนตามแผน

ข้อพึงระวังในการขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชน

แม้ว่าในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาชุมชนได้มีการขยายการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ
ชุมชนให้เกิดอย่างกว้างขวาง ทำให้สมาชิกได้เข้าถึงสวัสดิการที่หลากหลาย เกิดการ
ช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลคนยากลำบากในชุมชน รวมทั้งเกิดการประสานความร่วมมือกับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการ แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็น
ความเสี่ยงที่พบจากการติดตามความคืบหน้ากองทุนสวัสดิการ มีดังนี้ คือ

1. **การรับหรือลอกแบบวิธีปฏิบัติ แต่ไม่ได้รับแนวคิดไปด้วยทั้งคู่** การขยาย
พื้นที่สวัสดิการจากการที่ไปรับฟังแกนนำพูด หรือบอกต่อในบางพื้นที่ไม่ได้มีการทำความเข้าใจ
รายละเอียดสวัสดิการชุมชน ทำให้การนำไปปฏิบัติคลาดเคลื่อนจากฐานเรื่อง
สวัสดิการชุมชน ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันไปเน้นเรื่องสิทธิประโยชน์สมาชิกเหมือนระบบ
ประกันเอกชน เช่น

- การนำเรื่องการออมเพื่อการให้ หรือการลดรายจ่ายมาเป็นสัจจะวันละบาท มี
การหยอดกระปุกทุกวัน เก็บทุกเดือน เป็นการเก็บ รายปี เพื่อสะดวกในการจัดการ ทำให้บาง

พื้นที่สมาชิกลดลง เนื่องจากบางรายบอกว่า “ไม่เล่น” หรือ “ไม่ซื้อ”หรือบางครอบครัวเป็นสมาชิกได้เพียงรายเดียว เพราะไม่มีเงินก้อนพอจ่าย

- การสมทบเงินกองทุน เพราะแรงจูงใจเรื่องการได้เงินสมทบเป็นสำคัญ เมื่อไม่มีการสมทบทำให้สมาชิกลดลง/ยุบเลิก

2. การตั้งอัตราการจ่ายสวัสดิการกรณีเสียชีวิตไว้ค่อนข้างสูง มีดำเนินการโดยการลอกแบบจากกลุ่มอื่น เมื่อสมาชิกกองทุนมีจำนวนไม่มาก หรือผู้ที่มาเป็นสมาชิกสัดส่วนผู้สูงอายุจำนวนมาก ทำให้เงินกองทุนที่จ่ายกรณีเสียชีวิต ตามอัตราที่กำหนดไว้เดิมอาจไม่พอ ซึ่งหลายกลุ่มเมื่อทำไปแล้วเห็นปัญหานี้ก็ใช้วิธีการประชุมสมาชิก เพื่อขอมติเรื่องลดจำนวนเงินที่จ่ายกรณีเสียชีวิตลงโดยไปจัดกิจกรรมสวัสดิการอื่น ๆ เพิ่ม (ต.หนองบัว จ.สุโขทัย) หรือกรณีของพื้นที่ จ.สงขลา และจังหวัดลำปาง ซึ่งได้มีนักวิชาการจากมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติได้เข้าไปศึกษาด้านคณิตศาสตร์ประกันภัย ซึ่งคาดการณ์ว่าในอนาคตงบประมาณอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากสัดส่วนผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกองทุนจำนวนมาก (ลำปาง) และโครงสร้างอายุประชากรอายุยืนมากขึ้น การจ่ายสวัสดิการกรณีนอนโรงพยาบาล เสียชีวิต บำนาญ จะสูงขึ้น ซึ่งในพื้นที่สงขลาได้มีการสร้างกติกาใหม่เพิ่มขึ้นสำหรับผู้จะเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ควรจะเข้าเป็นครบทั้งครอบครัว เพื่อให้สมาชิกกระจายทุกช่วงวัย

3. การเชื่อมต่อกับฐานทุนเดิมในชุมชน การขับเคลื่อนขบวนการสวัสดิการชุมชนที่เริ่มใหม่ ส่วนใหญ่ใช้เรื่องการออมหรือการลดรายจ่ายวันละบาทเป็นเครื่องมือ ซึ่งส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและเกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนได้รวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามการออมวันละบาทอย่างเดียวยังงบประมาณอาจไม่ครอบคลุมเพียงพอกับประเภทสวัสดิการที่วางไว้ และไม่ได้เชื่อมโยงกับฐานกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งได้นำดอกผลส่วนหนึ่งมาจัดสวัสดิการอยู่แล้ว ซึ่งถ้าหากใช้เรื่องสวัสดิการทำให้เกิดการบูรณาการจัดการกองทุนร่วมกันในระดับตำบล โดยมีการออมวันละบาทหรือสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทควบคู่กันไปหรือเข้าไปเสริมก็จะทำให้ฐานทุนที่นำมาใช้ในการจัดสวัสดิการมีความยั่งยืนมากขึ้น และเอื้อประโยชน์แก่สมาชิกมากขึ้นโดยไม่ต้องไปเริ่มใหม่ทั้งหมด

4. การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเริ่มต้นกองทุนสวัสดิการชุมชนจากในส่วนของชุมชนอย่างเดียว โดยที่ทาง อบต. ไม่ได้

รับรู้หรือเข้าร่วมตั้งแต่ต้น ทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจกับ อบต. เป็นอย่างมากเพื่อให้ อบต. สนับสนุนยิ่งในบางพื้นที่การเลือกตั้งท้องถิ่นมีการแข่งขันกันสูง หากชุมชนจัดตั้งกองทุนสวัสดิการอยู่ในฝ่ายตรงข้ามในการเลือกตั้งก็จะไม่ได้รับการสนับสนุน หรือเมื่อเป็นฝ่ายเดียวกันแล้วสนับสนุนอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นการสนับสนุนหัวคะแนน บางพื้นที่รับปากแต่ไม่ได้สนับสนุนจริง บางครั้งการเลือกตั้งท้องถิ่นส่งผลให้การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการของ อบต. ขาดความต่อเนื่อง แต่ในพื้นที่ที่นายก อบต. ได้รับรู้ มีความเข้าใจเรื่องที่ดี รวมทั้งเป็นแกนนำในการจัดกองทุนสวัสดิการ ก็จะทำให้เป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ในพื้นที่นายก อบต. มาให้การสนับสนุนในทุกด้าน ให้เจ้าหน้าที่ อบต. มางานให้กลุ่ม ทำให้สมาชิกต้องพึ่งพาโดยตลอด

บทสรุป

การจัดการสวัสดิการชุมชนจากการที่ทบทวนและเรียบเรียงสาระสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง แม้จะเป็นระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่จัดการโดยชาวบ้านร่วมกับท้องถิ่น แต่เป็นระบบที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ถือว่าเป็นการให้อย่างมีคุณค่าและเป็น การรับอย่างมีศักดิ์ศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบสวัสดิการที่ริเริ่มและดำเนินการไปแล้ว นั้น มีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับคนในท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย คือมีทั้งการรับขวัญ เด็กแรกเกิด การดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ และคนด้อยโอกาส การเยี่ยมเยียนให้กำลังใจคนเจ็บป่วย และการช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตเป็นต้น ซึ่งหากชุมชนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมีการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีระบบสวัสดิการที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการเองได้ให้ สอดคล้องกับบริบทและวิถีชุมชนของตน และเกิดเครือข่ายการทำงาน มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับเครือข่ายชุมชนอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอจะทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันจะทำให้ชุมชนแข็งแรง และประเทศไทยแข็งแรงมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2551). *สวัสดิการชุมชน*. แหล่งที่มา:

[http://www.codi.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=146
&Itemid=41](http://www.codi.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=41).

สุภาภรณ์ อินทองคง . (2551). *นโยบายสาธารณะด้านสวัสดิการชุมชน: กรณีศึกษากองทุน
สัจจะวันละ 1 บาท*. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.).

อัญชลี มีมุข คอนวิฑา. (2550). *คู่มือการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*.
กรุงเทพฯ: ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย.

ภาคผนวก

ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
เรื่อง การรับรององค์กรภาคประชาชน เป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน

ด้วยคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ได้ออกข้อกำหนดให้องค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือที่ร่วมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรสวัสดิการชุมชนเพื่อร่วมมือประสานงานและเชื่อมโยงในการจัดสวัสดิการชุมชนในทุกระดับยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนได้ ทั้งนี้องค์กรภาคประชาชนแห่งนั้นต้องมีผลงานการจัดสวัสดิการชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี

สถานที่ยื่นคำขอ

- ในเขตกรุงเทพฯ ให้ยื่นต่อผู้อำนวยการเขต ในท้องที่ที่องค์กรภาคประชาชนนั้นตั้งอยู่
- ในเขตภูมิภาค ให้ยื่นต่อผู้บริหารองค์กรบริหารงานส่วนตำบลหรือ เทศบาล ในท้องที่ที่องค์กรภาคประชาชนนั้นตั้งอยู่

ผลการรับรอง ทำให้องค์กรสวัสดิการชุมชน ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐

สนใจสอบถามข้อมูลได้ที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ถนนราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร ๑๐๕๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๓๐๖-๘๙๐๖ โทรสาร ๐-๒๓๐๖-๘๙๑๑ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทุกจังหวัด สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๕-๕๑๗๐ หรือดูรายละเอียดและสามารถดาวน์โหลดแบบคำขอได้ที่ www.m-society.go.th/msosocial.php ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

(นายชาญยุทธ โยศิริพันธ์)

รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน

ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน

พ.ศ. ๒๕๕๑

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๓(๑๕) และมาตรา ๔๐/๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ จึงออกข้อกำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นคำขอและการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑”

ข้อ ๒ ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในข้อกำหนดนี้

“องค์กรภาคประชาชน” หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนจัดตั้งกันขึ้นเองหรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กร เอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

“ปลัดกระทรวง” หมายความว่า ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ข้อ ๔ องค์กรภาคประชาชนที่มีความประสงค์จะยื่นคำขอให้รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) มีการดำเนินกิจการและผลงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมหรือการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมต่อเนื่องจนถึงวันยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๒) มีที่ทำการตั้งอยู่ในท้องที่ที่จะยื่นคำขอไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๓) มีบริการสวัสดิการสังคมในระดับชุมชนที่หลากหลายตามสภาพภูมิสังคมของชุมชน เช่น การช่วยเหลือทางการเงิน สิ่งของหรือบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนแรงงาน การรวมกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

กรณีการรวมตัวเป็นองค์กรเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรภาคประชาชน ต้องมีการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน และเชื่อมโยงในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง

(๔) มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างสม่ำเสมอ

ข้อ ๕ การยื่นคำขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน ให้ผู้บริหารองค์กรภาคประชาชนหรือผู้ได้รับมอบฉันทะจากองค์กรภาคประชาชนยื่นคำขอตามแบบที่ปลัดกระทรวงกำหนดด้วยเอกสารหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(๑) สำเนาทะเบียนบ้านและสำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ของผู้บริหารองค์กรที่ยื่นคำขอ

(๒) สำเนาข้อบังคับ หรือระเบียบขององค์กรภาคประชาชน รวมทั้งสำเนารายงานสถานะการเงินขององค์กรภาคประชาชนซึ่งประธานกรรมการ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบฉันทะให้คำรับรอง (ถ้ามี)

(๓) แผนงานโครงการขององค์กรภาคประชาชนที่จะดำเนินการต่อไป

(๔) ผลการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาชนในระยะเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นคำขอด้วยตนเองหรือส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับก็ได้

ข้อ ๖ การยื่นคำขอตามข้อ ๕ ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอต่อผู้อำนวยการเขตแห่งท้องที่ที่องค์กรภาคประชาชนนั้นตั้งอยู่ และให้ผู้อำนวยการเขตตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารและผลงานขององค์กรที่ยื่นคำขอแล้วส่งเอกสารพร้อมความเห็นให้สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และให้สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ตรวจสอบความถูกต้อง แล้วส่งคำขอให้สำนักงานโดยไม่ชักช้า

ในเขตท้องที่อื่นให้ยื่นคำขอที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่องค์กรภาคประชาชนนั้นมีการตั้งอยู่ และให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารและผลงานขององค์กรที่ยื่นคำขอแล้วส่งเอกสารพร้อมความเห็นให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ตรวจสอบความถูกต้องแล้วส่งคำขอให้สำนักงานโดยไม่ชักช้า

ข้อ ๗ ในการขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน ถ้าได้ปฏิบัติครบถ้วนตามที่กำหนดในข้อ ๔ ข้อ ๕ และข้อ ๖ และแผนงานโครงการขององค์กรภาคประชาชนนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรภาคประชาชน ให้สำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน และให้ออกใบสำคัญแสดงการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนตามแบบที่ปลัดกระทรวงกำหนดให้แก่องค์กรภาคประชาชนนั้น

องค์กรภาคประชาชนที่ได้รับการรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนแล้วสามารถใช้ข้อความว่า “องค์กรสวัสดิการชุมชน” ในวงเล็บท้ายชื่อได้

ข้อ ๘ ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่าการขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามข้อ ๗ วรรคหนึ่ง หรือคณะกรรมการไม่รับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน ให้สำนักงานแจ้งสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแล้วแต่กรณี เพื่อแจ้งให้ผู้นั้นคำขอทราบ

ข้อ ๙ ในกรณีที่มีการเลิกกิจการหรือเปลี่ยนชื่อองค์กรสวัสดิการชุมชน ให้องค์กรสวัสดิการชุมชนนั้นแจ้งต่อสำนักงานภายในสามสิบวัน เพื่อให้สำนักงานประกาศยกเลิกหรือเปลี่ยนชื่อในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ ๑๐ ให้ปลัดกระทรวงรักษาการตามข้อกำหนดนี้และให้มีอำนาจกำหนดแบบและแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหา หรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑

สมชาย วงศ์สวัสดิ์

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

รายชื่อคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย และคณะนักวิจัย

คณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย

รศ.คิม ไชยแสนสุข

อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

รศ.ดร.พงษ์ศานต์ พันธุลาภ

ประธานสาขารัฐศาสตร์

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รศ.ดร.วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ

ประธานสาขาเศรษฐศาสตร์

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนกลาง

รักษาการรองผู้อำนวยการ

โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนภูมิภาค

คณะนักวิจัย

นางจำเนียร ชุณหโสภาค

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผศ.วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

นักวิจัย

นายอภิรัชศักดิ์ รัชนิวงศ์

กระทรวงยุติธรรม

นักวิจัย

อาจารย์ชัชฎา พารุ่ง

กระทรวงศึกษาธิการ

นักวิจัย

ผศ.ประชุมพร วิสารทวิศิษฐ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

นักวิจัย

นางสาวพจนา สุจ้านงค์

กรมการพัฒนาชุมชน

นักวิจัย